

॥ नमो नमो निम्मलदंसणस्स ॥

आगमसूत्र

सटीक अनुवाद

१५

अनुवाद श्रेणी सर्वक -

मुनि दीपरत्नसागर

બાલબ્રહ્મચારી શ્રી નેમિનાથાય નમઃ
 નમો નમો નિમ્મલદંસણસ્સ
 પ.પૂ. શ્રી આનંદ-દામા-લલિત-સુશીલ-સુધર્મસાગર ગુરૂભ્યો નમઃ

આગમસતીક અનુવાદ

વિપાકશ્રુત, ઔપપાતિક

-: અનુવાદ-શ્રેણીના સર્જક :-

મુનિ દીપરત્નસાગર

તા. ૨૩/૧૦/૨૦૦૯

શુક્રવાર

૨૦૬૬ કા.સુ.૫

આગમ સતીક અનુવાદ
 ભાગ ૧ થી ૪૨ સંપૂર્ણ
 મૂલ્ય-રૂ-૧૦,૦૦૦

૦ શ્રી શ્રુત પ્રકાશન નિધિ ૦

સંપર્ક સ્થળ

આગમ આરાધના કેન્દ્ર, શીતલનાથ સોસાયટી
 ફ્લેટ નં. ૧૩, ચોથે માળે, બહાઈ સેન્ટર,
 ખાનપુર, અમદાવાદ.

આગમ સતીક અનુવાદના

આ ભાગ - **૧૬** માં છે...

૦ બે આગમ સૂત્રો-સંપૂર્ણ...

—૦— વિપાકશ્રુત-અંગસૂત્ર-૧૧

અને

—૦— ઔપપાતિક-ઉપાંગસૂત્ર-૧

— X — X — X — X — X — X — X —

-: ટાઈપ સેટીંગ :-

શ્રી મહાકાલી એન્ટરપ્રાઈઝ
 ચાંદલોડિયા, અમદાવાદ.
 (M) 9824419736

-: મુદ્રક :-

નવપ્રભાત પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ
 ઘીકાંટા રોડ, અમદાવાદ.
 Tel. 079-25508631

૦ વંદના એ મહાન્ આત્માને ૦

વિક્રમ સંવત-૨૦૬૧માં ફાગણસુદ-૩ નો દિવસ અને મંગલપારેખના ખાંચામાં શ્રી શાંતિનાથ પરમાત્માની વર્ષગાંઠનો પ્રસંગ, અતિભવ્ય અને ઘણી જ લાંબી સ્થયાત્રાના પ્રયાણની ઘડીએ, આગમોના ટીકા સહિતના અનુવાદ કરવા માટેની મનોભાવનાનું જેમના મુખેથી વચન પ્રાગટ્ય થયું, અંતરના આશીર્વાદ, સૂરિમંત્રથી અભિમંત્રિત વાસ ચૂર્ણનો ક્ષેપ અને ધનરાશિની જવાબદારીના યથાશક્ય સ્વીકાર સહ જેમની કાર્ય પ્રેરણાની સરવાણીમાં બીજાતા મારા ચિત્તે આશિર્ષ અનેરો હર્ષોલ્લાસ અનુભવ્યો. જેમની હયાતી દરમ્યાન કે હયાતી બાદ પણ, જેમના નામસ્મરણ માત્રથી આ કાર્ય વિઘ્નરહિતપણે મૂર્ત સ્વરૂપને પામ્યું, એવા...

પૂજ્ય આચાર્યશ્રી ઋચકચંદ્રસૂરીશ્વરજી મ૦ ના

ચરણ કમળમાં સાદર કોટીશઃ વંદના

૦ કેમ ભૂલાય એ ગુરુદેવને પણ ? ૦

ચારિત્ર પ્રતિ અંતરંગ પ્રીતિથી યુક્ત, અનેક આત્માઓને પ્રવ્રજ્યા માર્ગે પ્રયાણ કરાવનાર, સંયમમૂર્તિ, પ્રતિ વર્ષ ઉપધાન તપ વડે શ્રાવકધર્મના દીક્ષા દાતા, શારીરિક સમસ્યાઓ વચ્ચે પણ બંને શાશ્વતી ઓળીની આરાધનાને ન ચૂકનારા, સાગર સમુદાયમાં ગચ્છાધિપતિ પદને શોભાવનારા અને સમર્થ શિષ્ય પરિવારયુક્ત એવા મહાન વિભૂતિરત્ન-

પૂજ્ય આચાર્યશ્રી દેવેન્દ્રસાગરસૂરીશ્વરજી મ૦

જેમના આજીવન અંતેવાસી, શાસનપ્રભાવક

પૂજ્ય આચાર્યશ્રી હર્ષસાગરસૂરિજી મ.સા.

જેમણે આ અનુવાદ કાર્ય માટે ઘણાં વર્ષો પૂર્વે પ્રેરણા કરેલી અને આ કાર્ય સાઘંત પાર પહોંચાડવા માટે વિપુલ ધનરાશિ મોકલાવી.

ઉક્ત બંને આચાર્ય ભગવંતોની અસીમ કૃપા અને તેઓ દ્વારા પ્રેરિત સંઘો થકી થયેલ ધનવર્ષાના બળે પ્રસ્તુત કાર્ય મૂર્તસ્વરૂપ પામ્યું.

આગમ સટીક અનુવાદના

આ ભાગ **૧૬** ની

સંપૂર્ણ દ્રવ્ય સહાયના પ્રેરણાદાતાશ્રી

પ.પૂ. ગચ્છાધિપતિ આચાર્યદેવેશ શ્રી
દેવેન્દ્રસાગરસૂરીશ્વરજી મ.ના શિષ્ય
પૂજ્ય આચાર્યશ્રી હર્ષસાગરસૂરિજી મ.

તેઓશ્રીની પ્રેરણાથી લાભલેનાર
શ્રી અઠવાલાઈન્સ જૈન શ્રે.મૂ.પૂ.સંઘ
તથા શ્રી શેઠ ફૂલચંદ કલ્યાણચંદ ટ્રસ્ટ
સુરત

અનુદાન દાતા

આગમ સટીક અનુવાદના કોઈ એક ભાગના સંપૂર્ણ સહાયકતા

સચ્ચારિત્ર યુડામણી પૂજ્ય ગચ્છાદિપતિ સ્વ. આચાર્યદેવ
શ્રીમદ્ દેવેન્દ્રસાગરસૂરીશ્વરજીના આજીવન અંતેવાસી
સદ્ગુણાનુરાગી પૂજ્ય આંદેવશ્રી હર્ષસાગરસૂરિજી મ.ની
જ્ઞાનઅનુમોદક પ્રેરણાથી પ્રેરિત
શ્રી અઠવાલાઈન્સ જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સંઘ
તથા શ્રી શેઠ ફૂલચંદ કલ્યાણચંદ ઝવેરી ટ્રસ્ટ, સુરત.
૧૬ ભાગોના સંપૂર્ણ સહાયક થયેલ છે.

પરમપૂજ્ય સરળ સ્વભાવી, ભદ્રિક પરિણામી, શ્રુતાનુસંગી
સ્વ. આચાર્યદેવશ્રી વિજય ઋચકચંદ્રસૂરીશ્વરજી મ.સા.ની
પુનિત પ્રેરણાથી ૧૦ ભાગો માટે
નીચેના સંઘો સહાયક થયા છે.

(૧) શ્રી મંગલપારેખનો ખાંચો, જૈનસંઘ, અમદાવાદ	બે ભાગ.
(૨) શ્રી ભાવનગર જૈન શ્વે.મૂ.પૂ. સંઘ, ભાવનગર	બે ભાગ.
(૩) શ્રી આદિનાથ જૈન શ્વે. મૂ.પૂ. સંઘ, નવસારી	બે ભાગ.
(૪) શ્રી ગિરિરાજ સોસાયટી આદિનાથ જૈન સંઘ, બોટાદ	બે ભાગ.
(૫) શ્રી જૈન શ્વે. મૂ.પૂ. તપાગચ્છ સંઘ, બોટાદ	એક ભાગ.
(૬) શ્રી પાર્શ્વભક્તિદામ જૈન ધાર્મિક ટ્રસ્ટ, તણસા	એક ભાગ.

[પરમપૂજ્ય આચાર્યદેવ શ્રી ઋચકચંદ્રસૂરીશ્વરજીની પ્રેરણાથી તેમના સમુદાયવર્તી શ્રમણીવચાઓ તરફથી પ્રાપ્ત સહાયની નોંધ આગળ છે.]

સુવિશાલ ગચ્છાધિપતિ આચાર્યદેવેશ શ્રીમદ્ વિજય રામચંદ્ર સૂરીશ્વરજી મ.સા.ના સમુદાયવર્તી વૈયાવસ્ય પરાયણ પંચ્યાસ પ્રવર શ્રી વજસેનવિજયજી મ.સા.ની પ્રેરણાથી એક ભાગ- શ્રી હાલારતીર્થ આરાધના ધામ, વડાલિયા, સીંહણ, તરફથી

આગમ સટીક અનુવાદ શ્રેણીના સર્જક મુનિશ્રી દીપરત્નસાગરજીની પ્રેરણાથી આ બે દાતાઓએ મળીને એક ભાગ માટે સહાય કરી છે.

(૧) શ્રી જૈન શ્રે. મૂર્તિ. સંઘ, થાનગઢ

(૨) શાહ હંજરીમલજી ભૂરમલજી, કર્નૂલ.

પૂ.પૂ. ક્રિયાચરિત, પ્રભાવક, આદેય નામકર્મધર સ્વર્ગસ્થ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજય ઋચકચંદ્રસૂરીશ્વરજીથી પ્રેરિત પુન્યવંતી શ્રમણીવર્યાઓની પ્રેરણાથી પ્રાપ્ત અનુદાનો

૧- વર્ધમાન તપોનિધિ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજય ભક્તિસૂરીશ્વરજી સમુદાયવર્તી મિલનસાર સાધ્વીશ્રી સૌમ્યાપ્રજ્ઞાશ્રીજીની પ્રેરણાથી ત્રણ ભાગો માટેની દ્રવ્ય સહાય પ્રાપ્ત થઈ છે, તે આ પ્રમાણે—

- (૧) શ્રી કારેલીબાગ, શ્રે.મૂ.પૂ. જૈનસંઘ, વડોદરા.
- (૨) શ્રી કારેલીબાગ, જૈન સંઘની શ્રાવિકા બહેનો, વડોદરા.
- (૩) શ્રી ભગવાન નગરનો ટેકરો, જૈનસંઘ, અમદાવાદ.

૨- સુવિશાળ પરિવારચુકતા સાધ્વીશ્રી ભાવપૂર્ણાશ્રીજી મંની પ્રેરણાથી “શ્રી ક્ષેત્રપાલ ભક્તિ ટ્રસ્ટ” - નવસારી તરફથી.

૩- વર્ધમાન તપોનિધિ પૂજ્ય આચાર્યદેવશ્રી ભક્તિસૂરીશ્વરજી મં ના સમુદાયવર્તી પ.પૂ. સાધ્વીશ્રી ધ્યાનરસાશ્રીજી તથા સાધ્વીશ્રી પ્રફુલ્લિતાશ્રીજીની પ્રેરણાથી -

“શ્રી માંગરોળ જૈન શ્રે. તપ. સંઘ, માંગરોળ - તરફથી.

૪- પરમપૂજ્યા જયશ્રીજી-લાવણ્યશ્રીજી મંના પરિવારવર્તીની સાધ્વીશ્રી સત્યાનંદશ્રીજી મ.સા.ની પુનિત પ્રેરણાથી
 “શ્રી ગાંધીનગર જૈન સંઘ, બેંગલોર - તરફથી.”

૫- પરમપૂજ્ય ક્રિયારૂચીવંત આંદેવશ્રી ભક્તિસૂરીશ્વરજી મંના સમુદાયવર્તી શ્રમણીવર્યા મોક્ષનંદિતાશ્રીજી મંની પ્રેરણાથી
 “શ્રી વલ્લભનગર જૈન શ્વેંમૂંપૂં સંઘ, વલ્લભનગર, ઈન્દોર

પરમપૂજ્ય આગમોદ્ધારક, સામાચારી સંરક્ષક, બહુશ્રુત આચાર્યદેવ આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મ.સા.ના સમુદાયવર્તી શ્રુત અનુરાગીણી શ્રમણીવર્યાઓની પ્રેરણાથી પ્રાપ્ત સહાયો.

- (૧) પરમપૂજ્યા નીડરવક્તા સાધ્વીશ્રી ચંદ્રયજ્ઞાશ્રીજી મંથી પ્રેરિત
 -૧- શ્રી ત્રિલોકપદ્મ ચિંતામણિધામ જૈન સંઘ, અંધેરી, મુંબઈ.
 -૨- શ્રી મહાવીરનગર જૈન દહેરાસરજી ટ્રસ્ટ, નવસારી.

(૨) અપ્રતિમ વૈયાપૃત્યકારિકા પ.પૂ. મલય-પ્રગુણાશ્રીજી મંના શિષ્યા સુસંવાદી પરિવારયુક્તા સાધ્વીશ્રી પ્રશમશીલાશ્રીજી મંના શ્રુતાનુરાગી શિષ્યા સાંશ્રી પ્રશમરત્નાશ્રીજીની પ્રેરણાથી-
 “શ્રી શ્વેતાંબર જૈન તપાગચ્છ સંઘ,” વાંકાનેર.

(૩) પરમપૂજ્યા માતૃહૃદયા સાધ્વીશ્રી અમિતગુણાશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી
 - “શ્રી આદિનાથ જૈન શ્વેં સંઘ,” ભોપાલ.

(૪) પરમપૂજ્યા વર્ધમાનતપસાધિકા, શતાવધાની સાધ્વીશ્રી અમિત-ગુણાશ્રીજી મ.ની પ્રેરણાથી-૧૦૦ ઓળીની પૂર્ણાહૂતિ નિમિત્તે
 “કરચેલીયા જૈન શ્વેં મહાજન પેટી,” કરચેલીયા, સુરત.

(૫) શ્રમણીવર્યા ભક્તિરસિક પૂજ્ય મલયાશ્રીજી મંના વ્યવરદક્ષ શિષ્યા સાધ્વીશ્રી હિતજ્ઞાશ્રીજી મંની પ્રેરણાથી

“શ્રી જૈન મરચન્ટ સંઘની શ્રાવિકા બહેનો, અમદાવાદ.

(૬) પરમપૂજ્યા મલય-કૈવલ્ય-ભવ્યાનંદશ્રીજી મંના સુવિનિતા મિષ્ટ ભાષી, તપસ્વીરત્ના સાધ્વીશ્રી પૂર્ણજ્ઞાશ્રીજીની પ્રેરણાથી

“સર્વોદય પાર્શ્વનાથ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ,” મુંબઈ

આગમ-સટીક અનુવાદ સહાયકો

(૧) પ.પૂ. ભગવતીજી દેશનાદક્ષ આદેવશ્રી નરદેવસાગરસૂરિજી મંસાંની પ્રેરણાથી - “શ્રી વિશાશ્રીમાળી તપગચ્છ જ્ઞાતિ,” જામનગર.

(૨) વર્ધમાન તપોનિધિ પૂજ્ય આ.દેવ શ્રી વિજય પ્રબાકરસૂરીશ્વરજી મંની પ્રેરણાથી - “અભિનવ જૈન શ્રેમૂંપૂં સંઘ,” અમદાવાદ.

(૩) શ્રુતસંશોધનરસિક પૂજ્ય આદેવશ્રી મુનિચંદ્રસૂરિજી મંની પ્રેરણાથી - “શ્રી વિજયભદ્ર ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ,” ભીલડીયાજી.

(૪) પ.પૂ. જયલાવણ્યશ્રીજી મંસાંના સુશિષ્યા સાં સૂર્યભાશ્રીજી મંની પ્રેરણાથી - “શ્રી ભગવતી” નગર ઉપાશ્રયની બહેનો,” અમદાવાદ.

(૫) પરમપૂજ્યા વરધર્માશ્રીજી મંના શિષ્યા તપસ્વીરત્ના સાધ્વીશ્રી પ્રીતિધર્માશ્રીજી મંની પાવન પ્રેરણાથી.

- (૧) શ્રી પાર્શ્વભક્તિ શ્રેમૂંપૂં જૈનસંઘ, ડોંબીવલી.

- (૨) શ્રી રાજાજી રોડ શ્રેમૂંપૂં તપાં જૈન સંઘ, ડોંબીવલી.

(૬) સ્વનામદાન્યા શ્રમણીવર્યાશ્રી સૌમ્યગુણાશ્રીજી મંની પ્રેરણાથી. “શ્રી પરમ આનંદ શ્રેમૂંપૂં જૈનસંઘ,” પાલડી, અમદાવાદ.

મુનિ દીપરત્નસાગરજી દ્વારા પ્રકાશિત સાહિત્ય-એક ઝલક
કુલ પ્રકાશનોનો અંક-૩૦૧

૧-આગમસુત્તાણિ-મૂલં

૪૯-પ્રકાશનો

આ સંપુટમાં મૂળ આગમો છે. જેમાં ૪૫ આગમો ૪૫ અલગ-અલગ પુસ્તકોમાં મુદ્રિત કરાવાયેલ છે. ચાર વૈકલ્પિક આગમો પણ તેમાં સમાવાઈ ગયેલ છે. એ રીતે ૪૫ + ૪ કુલ (૪૯) આગમોનું આ સંપુટમાં સંપાદન છે. તેમજ પ્રત્યેક સૂત્રને અંતે પૂજ્ય સાગરાનંદસૂરિશ્વરજી સંપાદિત આગમો તથા તેની વૃત્તિના અંકો પણ ટાંક્યા છે.

અમારા આ પ્રકાશનમાં શ્રુતરકંઠ, શતક/અધ્યયન/વક્ત્રકાર/પદ, પ્રતિપત્તિ, ઉદ્દેશક, સૂત્ર/ગાથા આદિ સ્પષ્ટતથા બુદ્ધા નજરે પડે તેવી વિશિષ્ટ મુદ્રણકલાને પ્રયોજેલ છે. પુસ્તકો અલગ-અલગ અને નાના કદના હોવાથી વાંચન કે કંઠસ્થ કરવાની અતિ સરળતા રહે છે.

૪૫-આગમની પૂજા, પૂજન, રથયાત્રા કે શ્રી ગૌતમસ્વામી પૂજનાદિ માટે અલગ-અલગ પીસ્તાળીશ પુસ્તકો હોવાથી ગોઠવણી સરળ બને છે.

આગમસહકોસો, આગમનામકોસો, આગમવિષયદર્શન, આગમકથાનુયોગના મૂળ સંદર્ભ જોવા માટે આ પ્રકાશન વસાવવું જરૂરી જ છે. જેની કિંમત છે રૂ. ૧૫૦૦/- દર્શન-પૂજન માટે આજીવન ઉપયોગી છે.

૨. આગમ-ગુજરાતી અનુવાદ

૪૭-પ્રકાશનો

આપણા મૂળ આગમો અર્ધમાગધી ભાષામાં છે. જેઓ ભાષાજ્ઞાનથી વંચિત છે, શાસ્ત્રીય કારણોથી આગમના અભ્યાસથી વંચિત રહ્યા છે, આગમોની વાંચના પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી ઈત્યાદિ કારણે આગમિક પદાર્થોનું જ્ઞાન પામી શક્યા ન હોય તેવા ભવ્યાત્માઓ શ્રી કલ્પસૂત્ર માફક સરળતાથી આગમોનું વાંચન અને બોધ પ્રાપ્ત કરી શકે, તેમજ ભવભીરુ આત્માઓ પોતાનું જીવન માર્ગાનુસાર બનાવી શકે તેવું પ્રકાશન.

સાત ભાગોમાં સમાવિષ્ટ ૨૮૦૦ જેટલા પૃષ્ઠોમાં પીસ્તાળીશ આગમોનો અક્ષરશઃ અનુવાદ ધરાવતા આ “આગમદીપ” સંપુટમાં બીજા બે વૈકલ્પિક આગમોનું ગુજરાતી પણ આપેલ જ છે.

અંદાજે ૯૦,૦૦૦ શ્લોક પ્રમાણ મૂળ આગમનો આ ગુજરાતી અનુવાદ રૂ. ૨૦૦૦/-ની કિંમતે ઉપલબ્ધ થઈ શકે છે. પણ હાલ તેની એક પણ નકલ બચેલી નથી. એ જ અમારા આ પ્રકાશનની લોકપ્રિયતાનો પૂરાવો છે. અનેક પૂજ્યશ્રીએ આ ગુજરાતી અનુવાદનો સ્વાધ્યાયાદિ અર્થે ઉપયોગ કરેલો છે.

૩. આગમસુત્તાણિ-સટીક ૪૬-પ્રકાશનો

જેઓને મૂળ આગમો વાંચ્યા પછી તેની વિસ્તૃત સમજ મેળવવી છે. તેમાં રહેલા પદાર્થોને ઊંડાણથી અવગાહવા છે, તેમાં રહેલા તત્ત્વો આધારિત કથા, દેષ્ટાંત કે દ્રવ્યાનુયોગને જાણવો છે, તેવા વિશિષ્ટ જ્ઞાનપિપાસુ માટેનું અમારું આ ૧૩,૦૦૦ જેટલા પૃષ્ઠોમાં પથરાયેલ અને ત્રીશ ભાગોમાં વિભાજીત એવું દળદાર પ્રકાશન છે.

આ પ્રકાશનમાં મૂળ આગમો પર પ્રાપ્ત બધી જ નિર્ચુક્તિઓ, ૩૯ આગમો પરની વૃત્તિ, શેષ આગમોની સંસ્કૃત છાયા, કેટલાંક ભાષ્યો તથા ચૂંલિઓ ઈત્યાદિ સર્વે વિવેચનોનો સમાવેશ કરાયેલ છે.

સૂત્રો અને ગાથાના સ્પષ્ટ અલગ વિભાજન, પ્રચુર પેરેગ્રાફ્સ, અધ્યયન, ઉદ્દેશક, સૂત્ર આદિની સુસ્પષ્ટ અલગ પેજ લાઈન તેમજ અમારા મૂળ અને અનુવાદિત આગમોમાં અપાયેલા ક્રમાંક મુજબના જ સૂત્ર ક્રમાંકન તથા વ્યવસ્થિત અનુક્રમણિકાને લીધે કોઈપણ પસંદિત ચોક્કસ વિષયવસ્તુ કે સમગ્ર અધ્યયનના વાંચનમાં સરળતા રહે તે રીતે આ સંપુટનું સંપાદન અને મુદ્રણ કરાયેલું છે.

આ પ્રકાશનના અભ્યાસમૂલ્ય અને સંશોધનક્ષેત્રે ઉપયોગિતા તેમજ સમગ્ર વિશ્વમાં આગમ પ્રકાશનની આવી એક જ માત્ર શૃંખલા ઉપલબ્ધ હોવાને કારણે રૂ. ૧૧,૦૦૦/- મૂલ્ય હોવા છતાં તેની એક પણ નકલ સ્ટોકમાં રહેલી નથી. એ જ અમારા આ પ્રકાશનની મહત્તા સાબિત કરે છે.

૪. આગમ-વિષય-દર્શન

આ એક એવું પ્રકાશન છે, જેમાં ૪૫-આગમોની વિશદ્વરૂપે અનુક્રમણિકા અપાયેલ છે, છતાં તેના પૃષ્ઠો છે. — ૩૮૪.

પ્રત્યેક આગમના પ્રત્યેક સૂત્ર કે ગાથાના વિષયોને એ જ આગમોના સૂત્રોના ક્રમાંકન અનુસાર, અતીવ સુસ્પષ્ટ રૂપે અને પૃથક્-પૃથક્ સ્વરૂપે અપાયેલી આ અનુક્રમણિકાથી તમે તમારો મનગમતો-આવશ્યક કે તમારા સંશોધન અને તેખનને અનુરૂપ વિષય સહેલાઈથી પસંદ કરી શકો છો.

ગુજરાતી ભાષામાં તૈયાર કરાયેલ આ અનુક્રમણિકાથી તમે અમારા અનુવાદિત આગમોમાં તો મૂળ વિષય જોઈ જ શકો છો. તદુપરાંત મૂળ આગમો કે આગમસટીક માં પણ તમારી પસંદગીનો વિષય શોધવો આ બૃહત્ અનુક્રમ પરથી ખૂબ જ સરળ છે.

રૂ. ૪૦૦/-ની કિંમતને લક્ષમાં ન લઈ તેનું ઉપયોગિતા મૂલ્ય સમજશો.

૫. આગમસદ્ક્રોસો ૪-પ્રકાશનો

આ શબ્દકોશ - એટલે સંદર્ભસ્થળ નિર્દેશ સહિતની “આગમ-ડીક્ષનેરી” જેમાં તમને મળે છે મૂળ આગમમાંથી લેવાયેલા ૪૬,૦૦૦ શબ્દો અને તેના ૩,૭૫,૦૦૦ જેટલા આગમ સંદર્ભો સહિત મૂળ-અર્ધમાગધી શબ્દોના સંસ્કૃત અર્થ અને ગુજરાતી એક કે વધુ અર્થો.

ચાર ભાગોમાં સમાવિષ્ટ ૨૪૦૦ જેટલા પાનાઓનો આ પુસ્તકનો સેટ મેપલીથો કાગળ, પાકુ બાઈન્ડીંગ અને આકર્ષક મુજપૃષ્ઠ તો ધરાવે જ છે. પણ તમારે માટે તેની ઉપયોગિતા છે - અ થી હ પર્યતનો કોઈપણ શબ્દ શોધવા માટે. ત્યાં ફક્ત શબ્દનો અર્થ જ જોઈને બેસી નથી રહેવાનું. પણ પીસ્તાળીશે પીસ્તાળીશ આગમોમાં આ શબ્દ જ્યાં જ્યાં વપરાયો હોય તે-તે બધાં સ્થાનોનો નિર્દેશ પણ મળશે જ - જેના દ્વારા એક જ શબ્દ બે જુદા જુદા સંદર્ભમાં વપરાયો હશે, તો તે ભિન્ન-ભિન્ન સંદર્ભયુક્ત અર્થ કે વ્યાખ્યા પણ જાણી શકાશે.

- વળી આવા સંદર્ભો જોવા માટે તમારે જુદા જુદા પ્રકાશનોના આગમોને ફેંદવાની કોઈ જરૂર નથી. તમે માત્ર અમારું આગમસુત્તાણિ - સંપુટ સાથે રાખો. તમારે ઉપયોગી શબ્દો મૂળ આગમ કે આગમ-સટીક માં મળી જ જવાના

૬. આગમનામક્રોસો

આગમ શબ્દકોશની એક પૂરક ડીક્ષનેરી તે આ “આગમ નામકોશ”. આ પ્રકાશન આગમસટીક માં આવતા નામો (કથાઓ)ની ડીક્ષનેરી છે. આ ડીક્ષનેરીમાં કથાના પાત્રોના નામો તો કક્કાવારી ક્રમમાં આપેલા જ છે. સાથે સાથે તે પાત્રો કે નામોનો સંક્ષિપ્ત પરિચય પણ છે.

તમારે મૂળ આગમ ઉપરાંત નિર્યુક્તિ, ભાષ્ય, યૂર્ષિ કે વૃત્તિમાં જો આ નામ કે તે નામ સાથે સંકડાયેલ કથા કે દેષ્ટાંત જાણવા છે તો અમારી ડીક્ષનેરીમાં તે-તે નામને અંતે નિર્દેશ કરાયેલ આગમ સંદર્ભ જોવો. આગમ સંદર્ભ જોતાં જ તમને તે સંદર્ભવાળા આગમનું નામ, પંચાંગીનો પ્રકાર અને સૂત્રક્રમ મળી જશે. જેના આધારે તમે તે કથા કે દેષ્ટાંતનો સહેલાઈથી અભ્યાસ કરી શકશો.

આ નામકોશનું મહત્ત્વ તો ત્યારે જ સમજાય જ્યારે એક જ નામ ધરાવતા એકથી વધારે પાત્રોનો અલગ-અલગ પરીચય કે જુદી જુદી કથાઓ તમને જોવા મળે. તે પણ ફક્ત રૂ. ૨૦૦/-ની કિંમતમાં.

સંદર્ભ મુજબ કથા જોવા માટે અમારું આગમસુત્તાણિ-સટીક તો છે જ.

૭. આગમસૂત્ર હિન્દી અનુવાદ

૪૭-પ્રકાશનો

મૂળ આગમના ૯૦,૦૦૦ જેટલાં શ્લોક પ્રમાણ સાહિત્યના મૂળ પ્રકાશન પછી જેમ તેનો ગુજરાતી અનુવાદ કર્યો, તેમ હિન્દી અનુવાદ પણ કર્યો. ફર્ક એટલો જ કે આ હિન્દી અનુવાદ બાર ભાગોમાં આશરે ૩૨૦૦ જેટલા પાનાઓમાં પથરાયેલો છે. ગુજરાતી અનુવાદ કરતા ૩૦૦થી પણ વધારે પૃષ્ઠો તેમાં ઉમેરાયા છે. જે ફક્ત કદની વૃદ્ધિ જ નથી, પણ અર્થવિસ્તાર અને પેરેગ્રાફોની પ્રચૂરતા પણ ધરાવે જ છે.

હિન્દીભાષી મહાત્માઓને પણ આગમના પદાર્થજ્ઞાનથી વંચિત ન રહેવું પડે તે આશયથી તૈયાર કરાયેલ આ આગમસૂત્ર હિન્દી અનુવાદ હિન્દી ભાષાની સમૃદ્ધિ અને સાહિત્યિક મૂલ્ય તો ધરાવે જ છે. તે ગુજરાતી ભાષી આગમરસિકો અને તત્ત્વજ્ઞાસુઓ માટે પણ મહત્ત્વનું સંદર્ભશાસ્ત્ર બની રહ્યું છે.

રૂ. ૨૭૦૦/-નું મૂલ્ય ધરાવતા આ આગમસૂત્ર-હિન્દી અનુવાદ માં પણ ક્રમાંકન તો મૂળ આગમ, આગમ ગુજરાતી અનુવાદ અને આગમ સટીક અનુસાર જ થયેલ છે. તેથી અભ્યાસીઓને તુલના કરવી સરળ પડે છે.

૮. આગમ કથાનુયોગ

૬-પ્રકાશનો

આગમ કાર્ય વિષયક આ અમારું નવમું પ્રકાશન છે. જેમાં “કથાનુયોગ” નામે અનુયોગની મુખ્યતા છે. આ પ્રકાશનમાં મૂળ આગમો, આગમો પરની નિર્યુક્તિ, ભાષ્ય, ચૂંટિ, વૃત્તિ કે અવચૂરી એ તમામનો સમાવેશ કરી આ આગમ કથાનુયોગનું સંકલન અને ગુજરાતી અનુવાદ કરવામાં આવેલ છે. જે છ ભાગોમાં વિભાજિત છે ૨૨૦૦ જેટલા પૃષ્ઠોમાં સમાવિષ્ટ છે અને કથાઓને દશ વિભાગમાં ગોઠવેલ છે.

આ કથાનુયોગમાં તીર્થંકર, ચકવર્તી, વાસુદેવ, બલદેવ એ ઉત્તમપુરુષો સંબંધી કથાનક કે માહિતીનો સંગ્રહ છે, શ્રમણ વિભાગમાં ગણધરો, પ્રત્યેકબુદ્ધો, નિહવો, અન્ય શ્રમણોની કથાઓ છે. તે સાથે આશરે ૯૦થી વધુ પૃષ્ઠોમાં ગોશાળાનું કથાનક તેના પૂર્વભવ, વર્તમાનભવ અને ભાવિ ભવો સહિત મૂકેલ છે. તે સિવાય શ્રમણી કથા, શ્રાવક કથા, શ્રાવિકા કથા, અન્યતીર્થી કથા, પ્રાણી કથા, પ્રકીર્ણ કથા અને દેષ્ટાંતોના અલગ વિભાગો છે. પ્રત્યેક કથાને અંતે તેના આગમ સંદર્ભો પણ મૂકેલા છે, જેથી મૂળ માહિતી સ્રોત જોઈ શકાય. છટ્ટા ભાગમાં અકારાદિકમે પ્રત્યેક કથાના નામોની ગોઠવણી અને તેની સાથે પૃષ્ઠાંક આપેલા છે, જેથી કોઈપણ કથા શોધવી અત્યંત સરળ બને છે.

આ “આગમ કથાનુયોગ” કેવળ કથારસિકો તથા વ્યાખ્યાતાઓ માટે અત્યંત ઉપયોગી પ્રકાશન છે. જેનું મૂલ્ય માત્ર રૂ. ૧,૫૦૦/- છે. તેમજ સન-૨૦૦૪માં જ પ્રકાશિત થયેલ હોવાથી હજી સરળતાથી ઉપલબ્ધ છે.

૯. આગમ મહાપૂજનવિધિ

આ એક લઘુ પુસ્તિકા છે. જેમાં પીસ્તાળીશ આગમ મહાપૂજન ભણાવવા માટેની સરળ, સ્પષ્ટ, શાસ્ત્રીય વિધિ છે. સાથે-સાથે પંડિત શ્રી રૂપવિજયજી કૃત્ ૪૫-આગમ પૂજાઓ પણ આપી દીધેલ છે. અષ્ટપ્રકારી પૂજાના અભિનવ દુહા પણ છે.

કોઈપણ વિધિકારકને સહેલાઈથી પૂજન કરાવતા ફાવે તે રીતે વિધિ સાથે સૂચનાઓનો નિર્દેશ છે. તેમજ આગમ મંડપની રચના, માંડલુ, આવશ્યક સામગ્રી, વિધિમાં પ્રત્યેક કાર્ય માટે જરૂરી એવા સહાયકોની કાર્ય વહેંચણી પણ જણાવેલ છે.

મોટા ટાઈપ, પથોની સુંદર ગોઠવણી, પ્રત્યેક પૂજન માટેનું અલગ પેજ, દરેક પૂજનને માટેની સૂચના, તે પૂજનની સાથે જ અપાયેલી હોય તેવું આ એક માત્ર પ્રકાશન છે.

૧૦. આગમસૂત્ર સટીક અનુવાદ

૪૮-પ્રકાશનો

પ્રસ્તુત પ્રકાશનમાં આગમોના મૂળસૂત્રોનો અક્ષરશઃ અનુવાદ તો છે જ. સાથે સાથે આગમોની નિર્યુક્તિ અને ટીકાનો પણ અનુવાદ કરેલ હોવાથી અમે “સટીક અનુવાદ” એવું નામકરણ કરેલ છે. જેમાં ૪૫ આગમો ઉપરાંત બે વૈકલ્પિક આગમો અને કલ્પ [બારસા] સૂત્રના સમાવેશથી ૪૮ પ્રકાશનો થાય છે. જેને આ સાથે અમે ૪૨-ભાગોમાં પ્રકાશિત કરેલ છે.

આ સટીક અનુવાદમાં છ છેદ સૂત્રોનો અનુવાદ માત્ર મૂળનો જ છે, તેમાં સટીક અનુવાદ નથી. સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત ભાષાજ્ઞાનથી વંચિત શ્રુતરસિકો કે સ્વાધ્યાય પ્રેમીઓને આ અત્યંત ઉપયોગી પ્રકાશન છે, જેનું સંચુકત મૂલ્ય રૂા. ૧૦,૦૦૦/- છે, કે જે કિંમતમાં તો કોઈ ૪૫ સટીક આગમોનો અનુવાદ પણ ન કરી આપે.

આ સટીક અનુવાદ સંપુટમાં-અંગસૂત્રો, ઉપાંગ સૂત્રો અને મૂળસૂત્રોનો સંપૂર્ણ સટીક અનુવાદ છે. પચગ્ના સૂત્રોમાં પણ ઉપલબ્ધ ટીકાઓનો અનુવાદ કરેલો જ છે, નંદી અને અનુયોગ બંને સૂત્રોનું વર્તમાન પદ્ધતિથી સાનુવાદ વિવેચન કરેલ છે અને છેદસૂત્રો, કલ્પસૂત્ર અને કેટલાંક પચગ્નાઓનો મૂળનો અનુવાદ છે.

— x — x —

આ હતી આગમ સંબંધી અમારા ૨૫૦ પ્રકાશનોની યાદી

— x — x —

આગમ સિવાયના સાહિત્ય સર્જનની ઝાંખી

(૧) વ્યાકરણ સાહિત્ય :-

૦ અભિનવ હૈમ લઘુપ્રક્રિયા ભાગ-૧ થી ૪

૪

— મહોપાધ્યાય વિનયવિજયજી કૃત “લઘુપ્રક્રિયા” પર સિદ્ધહૈમ શબ્દાનુશાસન અને તેની સાથે સંબંધિત અનેક સંદર્ભગ્રંથોના ઉપયોગથી તૈયાર કરાયેલો એવો આ દળદાર ગ્રંથ છે. જે કાઠિન આઠ પેજમાં તૈયાર થયેલ છે. સંસ્કૃત વ્યાકરણના અભ્યાસ માટેનું આ પ્રકાશન છે. જે ગુજરાતી ભાષાના માધ્યમથી તૈયાર થયેલ છે. તેમાં મૂળસૂત્ર, તેનો અર્થ, વૃત્તિ, વૃત્ત્યર્થ, અનુવૃત્તિ, વિશેષ વિવેચન જેવા સાત વિભાગો અને પ્રચૂર પરિશિષ્ટો છે.

૦ કૃદન્તમાલા :-

૧

— આ લઘુ સર્જનમાં ૧૨૫ ધાતુઓના ૨૩ પ્રકારે થતાં કૃદન્તોનું કોષ્ટક છે.

(૨) વ્યાખ્યાન સાહિત્ય :-

૩

૦ અભિનવ ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાગ-૧ થી ૩.

— આ એક સ્વતંત્ર વ્યાખ્યાનમાળા છે. “મન્નહ જિણાણં” નામક સર્જકાચમાં આવતા શ્રાવકના ૩૬ કર્તવ્યો ઉપરના ૧૦૮ વ્યાખ્યાનો તેમાં ગોઠવેલા છે. પ્રત્યેક વ્યાખ્યાન માટે દશ-દશ પેજ ફાળવેલ છે. જે પ્રત્યેકમાં શ્લોક-જૈનેતર પ્રસંગ - સંબંધિત કર્તવ્યની તાત્ત્વિક વ્યાખ્યા અને સમજ-જૈનકથા અને કર્તવ્યને અનુરૂપ સ્તવનાદિ પંક્તિની સુંદર ગુંથણી છે.

૦ નવપદ-શ્રીપાલ

૧

— શાશ્વતી ઓળીના વ્યાખ્યાનરૂપે આ પુસ્તકનું સર્જન થયું છે, જેમાં નવે પદનું અલગ-અલગ વિવેચન સાથે નવ દિવસમાં શ્રીપાલચરિત્ર પણ પૂરું થાય, તે રીતે ગોઠવેલા નવ વ્યાખ્યાનોનો સમન્વય છે.

(૩) તત્ત્વાભ્યાસ સાહિત્ય :-

૦ તત્ત્વાર્થસૂત્ર પ્રબોધ ટીકા-અધ્યાય-૧

૧

૦ તત્ત્વાર્થાદિગમ સૂત્ર અભિનવ ટીકા-અધ્યાય-૧ થી ૧૦

૧૦

— આ ગ્રંથમાં તત્ત્વાર્થ સૂત્રના દશે અધ્યાયોનું અલગ-અલગ દશ પુસ્તકમાં અતિ વિસ્તૃત વિવેચન ધરાવતું દશાંગ વિવરણ છે. જેમાં સૂત્રહેતુ, મૂળસૂત્ર, સંધિરહિત સૂત્ર, સૂત્રાર્થ, શબ્દજ્ઞાન, અનુવૃત્તિ, અનેક સંદર્ભ ગ્રંથોને આધારે તૈયાર કરાયેલ અભિનવ ટીકા, સૂત્રસંદર્ભ, સૂત્રપદ, સૂત્રનિષ્કર્ષ જેવા દશ વિભાગો છે.

પ્રત્યેક અધ્યાયને અંતે સૂત્રક્રમ, અકારાદિ ક્રમ, શ્વેતામ્બર-દિગમ્બર પાઠભેદ જેવા પરિશિષ્ઠો તથા દશમા અધ્યાયના પુસ્તકમાં અંતે શબ્દસૂચિ, વિષયસૂચિ, સંબંધકારિકા જેવા ઉપયોગી પરિશિષ્ઠો છે.

૦ તત્ત્વાર્થ સૂત્રના આગમ આધાર સ્થાનો. ૧

— આ સંશોધન કક્ષાનું એક વિશિષ્ટ પુસ્તક છે. જેમાં તત્ત્વાર્થ સૂત્રના પ્રત્યેક સૂત્રનો મૂળ આગમમાંથી ઉપલબ્ધ સંદર્ભ, સંદર્ભ પાઠ, સંદર્ભ સ્થળનો ઉલ્લેખ છે. તેમજ શ્વેતામ્બર-દિગમ્બર પાઠભેદની તાલિકા અને વિશ્લેષણ છે.

(૪) આરાધના સાહિત્ય :- ૩

૦ સમાધિમરણ :-

અંત સમયે અને ભાવિ ગતિ સુધારવા માટે મરણ સમયે ચિત્તની સમાધિ જળવાય રહે તેવી આરાધના વિધિ, આરાધના સૂત્રો, આરાધના પદ્યો, આરાધના પ્રસંગો વગેરે સાત વિભાગોમાં આ ગ્રંથ સર્જેલો છે.

૦ સાધુ અંતિમ આરાધના

૦ શ્રાવક અંતિમ આરાધના

સાધુ-સાધ્વી, શ્રાવક-શ્રાવિકાઓનો અંત સમય સુધારવા માટે નિત્ય કરવાની એવી આ આરાધના છે, મૂળ પ્રાકૃત અને સંસ્કૃતમાં ગ્રંથસ્થ થયેલ આ વિધિને સરળ ગુજરાતીમાં રજૂ કરેલ છે. પંચાંગના કદની આ પુસ્તિકા સાથે રાખવી પણ સરળ છે.

(૫) વિધિ સાહિત્ય :- ૩

૦ દીક્ષા-યોગાદિ વિધિ

૦ વિધિ સંગ્રહ ભાગ-૧

૦ સાધુ-સાધ્વી કાળધર્મ વિધિ

(૬) પૂજન સાહિત્ય :- ૧

૦ આગમ મહાપૂજન વિધિ-જેની નોંધ આગમ વિભાગમાં છે.

૦ પાર્શ્વ પદ્માવતી પૂજનવિધિ

(૭) યંત્ર સંયોજન :-

૦ ૪૫-આગમ યંત્ર

૦ વિંશતિ સ્થાનક યંત્ર

(૮) જિનભક્તિ સાહિત્ય :-

૯

- ચૈત્યવન્દન પર્વમાલા
- ચૈત્યવન્દનસંગ્રહ-તીર્થજિન વિશેષ
- ચૈત્યવન્દન ચોવિસી
- ચૈત્યવંદન માળા

— આ એક સંપાદન ગ્રંથ છે. જેમાં પર્વદિન તથા પર્વતિથિના ચૈત્યવંદનો, ચોવિસ જિનની ચોવિસી રૂપ ચૈત્યવંદનો, વિવિધ તીર્થમાં બોલી શકાય તેવા અને જિનેશ્વર પરમાત્મા વિષયક વિવિધ બોલ યુક્ત એવા ૭૭૯ ચૈત્યવંદનોનો વિશાળ સંગ્રહ છે.

- શત્રુંજય ભક્તિ
- શત્રુંજય ભક્તિ
- સિદ્ધાયતનો સાથી - સિદ્ધાયત ભાવયાત્રા, સ્તુતિ-ચૈત્યવંદનાદિ
- વીતરાગ સ્તુતિ સંચય-૧૧૫૧ ભાવવાહી સ્તુતિનો સંચય
- ચૈત્ય પરિપાટી

(૯) પ્રકીર્ણ સાહિત્ય :-

૯

- શ્રી નવકાર મંત્ર-નવ લાખ જાપ નોંધપોથી
- શ્રી ચારિત્ર પદ એક કરોડ જાપ નોંધપોથી
- અભિનવ જૈન પંચાંગ
- અભિનવ જૈન પચ્ચાઙ્ગ
- અમદાવાદ જિનમંદિર-ઉપાગ્રય આદિ ડિરેક્ટરી
- બાર વ્રત પુસ્તિકા તથા અન્ય નિયમો
- શ્રી જ્ઞાનપદ પૂજા
- કાયમી સંપર્ક સ્થળ
- ચોઘડીયા તથા હોરા કાયમી સમયદર્શિકા

(૧૦) સૂત્ર અભ્યાસ-સાહિત્ય :-

૫

- જૈન એડ્યુકેશનલ સર્ટિફિકેટ કોર્સ
- પ્રતિક્રમણસૂત્ર અભિનવ વિવેચન ભાગ-૧ થી ૪

આ રીતે અમારા ૩૦૧ પ્રકાશનો થયા છે.

બાલબ્રહ્મચારી શ્રી નેમિનાથાય નમઃ

નમો નમો નિમ્મલદંસણસ્સ

પ.પૂ. શ્રી આનંદ-ક્ષમા-લલિત-સુશીલ-સુધર્મસાગર ગુરૂભ્યો નમઃ

-: ભાગ-૧૭ :-

૦ આ ભાગમાં બે આગમોનો સમાવેશ કરાયેલો છે. આગમ-૧૧ અને ૧૨. અંગસૂત્ર ક્રમ-૧૧ અને ઉપાંગ સૂત્ર ક્રમ-૧. આ આગમોના પ્રાકૃત નામો અનુક્રમે વિવાગસૂત્ર અને ઊવવાઙ્ગ છે. તેને સંસ્કૃતમાં વિપાકશ્રુત અને ઔપપાતિક કહે છે. વ્યવહારમાં તે વિપાકસૂત્ર અને ઉવવાઈ કે ઔપપાતિક નામે પણ ઓળખાય છે.

વિપાક-અંગસૂત્રમાં બે શ્રુતસ્કંધ છે. બંને શ્રુત-સ્કંધમાં ૬૧-૬૧ અધ્યયનો છે, કુલ વીશ અધ્યયનો છે. મુખ્યત્વે ધર્મકથાનુયોગવાળા આ આગમમાં દુઃખ [અશુભ] અને સુખ [શુભ] વિપાકને જણાવેલ છે. અશુભ કર્મના વિપાકમાં કિંચિત્ દ્રવ્યાનુયોગ અને શુભકર્મના વિપાકમાં કિંચિત્ ચરણકરણાનુયોગ સમાવિષ્ટ છે.

ઉવવાઈ-ઉપાંગસૂત્રમાં કોઈ શ્રુતસ્કંધ, અધ્યયન કે ઉદ્દેશ નથી, સૂત્ર-સમૂહ જ છે. આ સૂત્ર ધર્મકથાનુયોગ રૂપે પ્રસિદ્ધ છે. પણ તેમાં ચરણકરણાનુયોગ અને દ્રવ્યાનુયોગ પણ જોવા મળે છે. આ સૂત્રની વિશેષતા એ છે કે - તેના વિવિધ વર્ણનોનો સાક્ષી પાઠ આગમોમાં અનેક સ્થાને જોવા મળે છે. જેમકે જહા ઊવવાઙ્ગ, જહા કોણિઁ આદિ.

આ બંને આગમોના મૂળસૂત્રોનો પૂર્ણ અનુવાદ તો અહીં કરેલો જ છે. તે સાથે વિવેચન પણ છે. જે માટે અમે “ટીકાનુસારી વિવેચન” શબ્દ પસંદ કરેલ છે. તેમાં વૃત્તિ સાથે ક્વચિત્ અન્ય સંદર્ભોની નોંધ પણ છે. વૃત્તિનો અનુવાદ પણ છે. આ બંને આગમોની નિર્યુક્તિ, ભાષ્ય, ચૂર્ણિ હોવાનો ઉલ્લેખ અમોને મળેલ નથી. અમે વૃત્તિના અનુવાદનો જે ભાગ છોડી દીધેલ છે. ત્યાં - x - x - આવી નિશાની મુકેલ છે. વૃત્તિકારની પદ્ધતિ મુજબ અમે “વિવેચન” શબ્દ લખ્યો છે, પણ વૃત્તિમાં અનેક સ્થાને શબ્દાર્થની પ્રચુરતા જ જોવા મળે છે. કેટલુંક વિવરણ સૂત્રાર્થમાં આવી જ જાય છે, તેથી વિવેચનમાં અમે આવા શબ્દાર્થ કે વિવરણને છોડી પણ દીધેલ છે. -

૧૧-વિપાકઅંગ સૂત્ર

અનુવાદ તથા ટીકાનુસારી વિવેચન

૦ અહીં “વિપાકશ્રુત” શબ્દનો શો અર્થ છે ? વિપાક-પુણ્ય, પાપરૂપ કર્મફળ, તેને પ્રતિપાદન કરનાર શ્રુત-આગમ તે વિપાકશ્રુત. આ બાર અંગરૂપ પ્રવચન પુરુષનું અગીયારમું અંગ છે. આ શાસ્ત્રમાં શિષ્ટ સિદ્ધાંત પરિપાલનાર્થે મંગલ-સંબંધ-અભિદેય-પ્રયોજન ચારે કહેવા જોઈએ. તેમાં આ શાસ્ત્ર જ સમગ્ર કલ્યાણને કરનાર સર્વજ્ઞએ શ્રુતપણે રચેલું હોવાથી ભાવનંદીરૂપ છે, તેથી સ્વયં મંગલરૂપ છે. તેથી અહીં જુદું મંગલ બતાવેલ નથી. શુભાશુભ કર્મનો વિપાક તે અભિદેય છે તે શાસ્ત્રના નામથી જ જણાય છે. શ્રોતામાં રહેલ અનંતર પ્રયોજન કર્મના વિપાકનું જ્ઞાન શાસ્ત્રના નામથી જ જણાય છે. કેમકે કર્મના વિપાકને જણાવનાર શ્રુત સાંભળવાથી જ શ્રોતાને પ્રાયે કર્મ વિપાકનું જ્ઞાન થાય છે. પરંપર પ્રયોજન શ્રોતાને મોક્ષ પ્રાપ્તિરૂપ છે, જે આપ્ત પ્રણીતતાથી સ્પષ્ટ છે. કેમકે આપ્તપુરુષો મોક્ષનું સાધક ન હોય તેવા શાસ્ત્રને કહેવામાં ઉત્સાહિત હોતા નથી, તેવી રચનાથી આપ્તત્વને હાનિ થાય છે. ગ્રંથનો ઉપાયોપેય સંબંધ ગ્રંથના નામથી જ જણાય આવે છે તે એ કે - શાસ્ત્ર ઉપાય રૂપ છે, કર્મવિપાકનું જ્ઞાન ઉપેય છે

❧ શ્રુતસ્કંધ-૧, દુઃખવિપાક ❧

— ૦ — ૦ — ૦ — ૦ — ૦ —

● સૂત્ર-૧ :-

તે કાળે, તે સમયે ચંપા નામે નગરી હતી. વર્ણવો. પૂર્ણમદ્ર ચૈત્ય હતું. તે કાળે તે સમયે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરના શિષ્ય આર્ય સુધર્મા અણગાર, જાતિસંપન્ન હતા, વર્ણવો. ચૌદપૂર્વી, ચાર જ્ઞાન સહિત, ૫૦૦ અણગારો સાથે પરીવરી પૂર્વાનુપૂર્વી યાવત્ પૂર્ણમદ્ર ચૈત્યે યથાપ્રતિરૂપ અવગ્રહ લઈ યાવત્ વિચરતા હતા... પર્યંદા નીકળી, ધર્મને સાંભળી, અવધારી, જે દિશામાંથી આવેલ તે દિશામાં પાછા ગયા.

તે કાળે તે સમયે આર્ય સુધર્માના શિષ્ય આર્ય જંબૂ અણગાર, જે સાત હાથ ઈંચા તથા ગૌતમસ્વામીની જેમ યાવત્ ધ્યાન રૂપી કોઠામાં રહી વિચરતા હતા. ત્યારે આર્ય જંબૂ અણગારે જાતશ્રદ્ધ થઈ યાવત્ આર્ય સુધર્મા અણગાર પાસે આવી, ત્રણ વખત આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણા કરી, કરીને વંદન-નમસ્કાર કરીને યાવત્ પર્યુપાસતા આ પ્રમાણે કહ્યું -

● વિવેચન-૧ :-

તે કાળમાં, તે સમયમાં - X - કાળ અને સમયમાં શો ભેદ છે ? સામાન્ય વર્તમાન અવસર્પિણીના ચોથા આરૂપ કાળ, વિશિષ્ટ, તેના એક દેશભૂત તે સમય. અથવા તે કાળના હેતુરૂપ, તે સમયના હેતુરૂપ. જે કે તે નગરી આવી હતી, તથા અવસર્પિણીકાળ સ્વભાવથી તે વસ્તુ સ્વભાવોની હાની પામતાં વર્ણક ગ્રંથોક્ત રૂપ, સુધર્માસ્વામીના કાળે તેવી ન હતી. વર્ણન - ઋહ્, સમૂહ, સ્તિમિત આદિ ઉવવાઈ માફક જાણવું. પૂર્ણભદ્ર નામનું ચૈત્ય હતું.

અહાપંડિત - દ્વારા આમ સૂચવે છે - આર્ય સુધર્મા સ્થવિર યથા પ્રતિરૂપ અવગ્રહ ગ્રહીને, સંયમ અને તપથી આત્માને ભાવિત કરતા વિચરે છે. તેમાં જે પ્રકારથી સાધુ ઉચિત રૂપ, તે યથાપ્રતિરૂપ, તે અવગ્રહ-આશ્રય, વિહરતિ-રહે છે. - X - સતુસ્સેહ-સાત હાથ ઉંચા, જહા ગોચમસામી તહા - જેમ ભગવતીસૂત્રમાં ગૌતમને વર્ણવ્યા છે, તેમ અહીં વર્ણવવા. ક્યાં સુધી ? “ધ્યાનકોષ્ઠગત” સુધી. તે આ પ્રમાણે - સમયતુરમ્પ સંસ્થાન સંસ્થિત, વજ્રઘણ નારાય સંઘયણી, સુવર્ણના કકડાની કસોટીમાં કરેલી જે રેખા, તેની જેવા તથા કમળના ગર્ભ જેવા ગૌર વર્ણી. પરાભવ ન પમાડી શકાય તેવા તપવાળા, કર્મરૂપી વનને બાળવામાં અગ્નિ જેવા તેજસ્વી તપવાળા, તપને તપાવનાર જેના વડે કર્મોને તપાવીને, પોતાના આત્માને સમ્યક્પણે તપાવનાર, કે જે તપ બીજા કરી શકે નહીં, પ્રશસ્ત તપસ્વી, ભીમ-અતિ કષ્ટકારીતપ કરીને પાસે રહેલા અલ્પસત્ત્વીને ભય ઉત્પન્ન કરવાથી પ્રધાન -

- - ઘોર - પરિષ્ઠાદિ શત્રુના વિનાશમાં નિર્દય, બીજા વડે આચરી ન શકાય તેવા ગુણવાનુ, ઘોર તપવાળા, અલ્પસત્ત્વી પ્રાણી ન આચરી શકે તેવા દારુણ બ્રહ્મચર્યને વિશે રહેનારા, પ્રતિકર્મના ત્યાગથી શરીરના ત્યાગી, શરીરમાં સંકોચેલી હોવાથી સંક્ષિપ્ત અને અનેક યોજન પ્રમાણ વસ્તુને બાળવામાં સમર્થ હોવાથી વિપુલ તેજોલેશ્યા-વિશિષ્ટ તપોજન્ય લબ્ધિવાળા, શુદ્ધપૃથ્વી આસન ત્યાગીને ઔપગ્રહિક નિષધા અભાવે ઉભડક આસને રહેલા. અધોમુખ - ઉંચે કે તિર્છી દંષ્ટિ ન રાખી નીચી દંષ્ટિ રાખનારા. ધ્યાન કોષ્ઠમાં રહેલા. સંયમ અને તપથી આત્માને ભાવિત કરતા રહે છે.

જાતશ્રદ્ધ - વિવક્ષિત અર્થના શ્રવણની ઈચ્છાવાળા, જાતસંશય - નિશ્ચય ન થયેલ અર્થમાં શ્રદ્ધાવાળા, જાતકુતુહલ-શ્રવણ ઉત્સુકતાવાળા, પહેલા ન હતી પણ હવે જેને શ્રવણેચ્છા ઉત્પન્ન થઈ છે તેવા. એ પ્રમાણે ઉત્પન્ન સંશય, ઉત્પન્ન કુતુહલ. સંજાત શ્રદ્ધ-સંશય-કુતુહલ, સમુત્પન્ન શ્રદ્ધ-સંશય-કુતુહલ. આ પદો સં શબ્દ પ્રકર્ષાદિ વચન છે. બીજા આચાર્યો આ પદોનો અર્થ આમ કરે છે - જાતશ્રદ્ધ - પ્રશ્ન પૂછવાની ઈચ્છાવાળા, શા માટે? જાતસંશય-સંશય થયો માટે, શા માટે? જાતકુતુહલ-આ ત્રણ પદથી અવગ્રહ કહ્યો. એ રીતે અન્ય ત્રણ ત્રણ પદો વડે ઈહા, અપાય, ધારણા કહી.

ત્રણ વખત જમણા પડખેથી આરંભી પ્રદક્ષિણા કરી. પર્યુપાસે છે, પાસે યાવત્ શબ્દથી શુશ્રુષા-નમસ્કાર કરતા વિનય વડે અંજલિ જોડી, સન્મુખ રહીને પર્યુપાસે છે.

● સૂત્ર-૨ :-

હે પૂજ્ય ! જે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર યાવત્ સંપ્રાપ્તે દશમાં અંગ પ્રશ્ન વ્યાકરણનો આ અર્થ કહ્યો, તો હે ભંતે ! અગ્યારમાં વિપાકશ્રુતનો શો અર્થ કહ્યો છે ? ત્યારે આર્ય સુધર્માએ જંબૂ અણગારને આમ કહ્યું - હે જંબૂ ! શ્રમણ યાવત્ સંપ્રાપ્ત ભગવંતે અગ્યારમાં અંગ વિપાકશ્રુતના બે શ્રુતસ્કંધ કહ્યા છે - દુઃખવિપાક અને સુખવિપાક. હે ભંતે ! શ્રમણ યાવત્ સંપ્રાપ્તે ૧૧માં અંગ વિપાકશ્રુતના બે શ્રુતસ્કંધ કહ્યા છે, તો પહેલા શ્રુતસ્કંધ દુઃખવિપાકના શ્રમણ યાવત્ સંપ્રાપ્તે કેટલાં અધ્યયનો કહ્યા છે ? ત્યારે આર્ય સુધર્માએ જંબૂ અણગારને કહ્યું - હે જંબૂ ! આદિકર તીર્થકર શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે દુઃખવિપાકના દશ અધ્યયનો કહ્યા છે.

● વિવેચન-૨ :-

દુઃખવિપાક-પાપકર્મના ફળ, દુઃખના હેતુરૂપ હોવાથી પાપકર્મ, તેનો વિપાક. આ પહેલો શ્રુતસ્કંધ છે, બીજો સુખવિપાક છે.

● સૂત્ર-૩ :-

મૃગાપુત્ર, ઉષ્ણતક, અભગ્ન, શકટ, બૃહસ્પતી, નંદી, ઉંબર, શૌર્યદત્ત, દેવદત્તા, અંજૂ. [આ દશ અધ્યયનો છે.]

● વિવેચન-૩ :-

(૧) મૃગાપુત્ર - આ નામે રાજપુત્ર વક્તવ્યતાવાળું અધ્યયન, (૨) ઉષ્ણતક-સાર્થવાહપુત્ર (૩) અભગ્ન-વિજય ચોર સેનાપતિનો પુત્ર, (૪) શકટ-સાર્થવાહ પુત્ર, (૫) બૃહસ્પતિ-પુરોહિતપુત્ર, (૬) નંદી-નંદીવર્ધન રાજકુમાર, (૭) ઉંબર-ઉંબરદત્ત, સાર્થવાહ પુત્ર, (૮) સૌરિકદત્ત-માછીમાર પુત્ર, (૯) દેવદત્તા-ગૃહપતિ પુત્રી, (૧૦) અંજૂ-સાર્થવાહ પુત્રી.

⊗ અધ્યયન-૧-“મૃગાપુત્ર” ⊗

— X — X — X — X —

● સૂત્ર-૪ :-

ભંતે જે આદિકર તીર્થકર યાવત્ સંપ્રાપ્તે દુઃખવિપાકના દશ અધ્યયનો કહ્યા છે - X - તો ભંતે પહેલા દુઃખવિપાક અધ્યયનનો શો અર્થ કહ્યો છે ? ત્યારે સુધર્મા અણગારે જંબૂ અણગારને કહ્યું - હે જંબૂ ! તે કાળે, તે સમયે મૃગગ્રામ નગર હતું, વર્ણક. તે મૃગગ્રામ નગરની બહાર ઈશાન દિશિબાગમાં ચંદન પાદપ નામે ઉદ્યાન હતું. તે સર્વઋતુકં હતો. ત્યાં સુધર્મચક્ષુ જુનું, પૂર્ણભદ્ર જેવું યક્ષાયતન હતું. તે મૃગગ્રામ નગરમાં વિજય નામે ક્ષત્રિય રાજા હતો.

તે વિજય ક્ષત્રિયને મૃગા નામે અહીનં રાણી હતી. વર્ણક. તે વિજય ક્ષત્રિયનો પુત્ર અને મૃગા રાણીનો આત્મજ મૃગાપુત્ર નામે પુત્ર હતો. તે જાતિઅંધ, જાતિમૂક, જાતિબધિર, જાતિપંગુલ, હુંડ, વાયુ વાળો હતો. તે બાળકના હાથ, પગ, કાન, આંખ, નાક ન હતા. કેવળ તેને તે અંગોપાંગની આકૃતિ-માત્ર

આકારરૂપ હતો.

પછી તે મૃગાદેવી, તે મૃગાપુત્ર બાળકને ગોપવીને ભૂમિ ઘરમાં ગુપ્ત રીતે ભોજન-પાન વડે પોષતી રહે છે.

● વિવેચન-૪ :-

સવ્વોચ્ચ - સર્વશ્રુતિના ફૂલ વડે વ્યાપ્ત, નંદનવન સદેશ ઇત્યાદિ ઉદ્યાનવર્ણન કહેવું. ચિરાદિક-ઘણાં કાળનું બનેલ આદિ, જેમ ઉવવાઈમાં પૂર્ણભદ્ર ચૈત્ય છે તેમ કહેવું. અહીન-પૂર્ણ પંચેન્દ્રિય શરીર, ઇત્યાદિ વર્ણન કહેવું. આત્મજ-પુત્ર. જાતિ અંધ - જન્મથી અંધ, હુંડ-સર્વ અવયવના પ્રમાણથી રહિત. વાયવ્ય-વાત પ્રકૃતિવાળો. આગઈમેત - આકાર માત્ર, ઉચિત સ્વરૂપવાળો નહીં. રહસ્સ-ખાનગી.

● સૂત્ર-૫ :-

તે મૃગગ્રામ નગરમાં એક જાતિઅંધ પુરુષ રહેતો હતો. તે એક ચક્ષુવાળા પુરુષ વડે દંડ વડે આગળ ખેંચાતો-ખેંચાતો જતો હતો. તેના મસ્તકના કેશ કુટેલા અને અત્યંત વિખરાયેલા હતા. માખીના ઝુંડ તેની પાછળ બણબણતા હતા. આવો તે અંધ મિયગ્રામ નગરમાં ઘેર ઘેર દયા ઉપજાવતો આજીવિકાને કરતો રહેતો હતો.

તે કાળે, તે સમયે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર યાવત્ પધાર્યા. યાવત્ પર્ષદા નીકળી. ત્યારે તે વિજય ક્ષત્રિય આ કથાના અર્થને પામીને કોણિક રાજાની જેમ નીકળ્યો યાવત્ પર્યુપાસવા લાગ્યો. ત્યારે તે જાતિ અંધ પુરુષે તે મોટા જન શબ્દને યાવત્ સાંભળીને, તેણે કહ્યું - દેવાનુપ્રિય ! શું આજે મૃગગ્રામ નગરે ઈન્દ્રમહોત્સવ છે ? યાવત્ બધાં જઈ રહ્યા છે. ત્યારે એક ચક્ષુ પુરુષે જાતિ અંધ પુરુષને કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિય ! ઈન્દ્રમહોત્સવ આદિ નથી, યાવત્ તે માટે લોકો જતાં નથી. પણ શ્રમણ ભગવંત મહાવીર યાવત્ પધાર્યા છે, તે કારણે યાવત્ બધાં જઈ રહ્યા છે.

ત્યારે તે અંધપુરુષે તે એકાક્ષી પુરુષને કહ્યું - દેવાનુપ્રિય ! ચાલો, આપણે પણ ભગવંત મહાવીરની પાસે જઈને યાવત્ પર્યુપાસીએ. ત્યારે તે જાતિ અંધ પુરુષ આગળ ચાલતા પુરુષ વડે લાકડીથી દોરવાતો ભગવંત મહાવીર પાસે આવ્યો, આવીને ત્રણ વખત જમણેથી પ્રદક્ષિણા કરી, કરીને વંદન-નમન કર્યા, યાવત્ પર્યુપાસવા લાગ્યો.

ત્યારે ભગવંતે તે વિજય ક્ષત્રિય અને પર્ષદાને ધર્મ કહ્યો. પર્ષદા યાવત્ પાછી ગઈ. વિજય રાજા પણ ગયો.

● વિવેચન-૫ :-

કુટ્ટ-સ્ફુટિતવાળાના સંચયથી વિખરાયેલ કેશ. હડાહડ-અતિ, મસ્તક જેનું તે. મચ્છિયા-માખી, ચટકરપ્રધાન-વિસ્તરતો એવો, પહકર-સમૂહ. અથવા માખીના વૃંદનો જે પ્રહકર, તેના વડે માગમાં ગમન કરાતો. પ્રાયઃ મેલવાળી વસ્તુમાં જ માખી અનુગમન કરે છે. કાલુણવડિયાએ - કુણવૃત્તિથી, વિતિક્ષ્ણેમાણે - આજીવિકા

કરતો. - - - જાવ સમોસરિણ - પૂર્વાનુપૂર્વી ચાલતા, ગ્રામાનુગ્રામ વિચરતા ઇત્યાદિ. મહ્યાઃ મોટો જનશબ્દ-કોલાહલાદિ. તેમાં જનવ્યૂહ-ચક્રાદિ આકાર. સમૂહ, તેનો શબ્દ, બોલ-અવ્યક્ત ધ્વનિ.

ઈન્દ્રમહે - ઈન્દ્ર મહોત્સવ, યાવત્ શબ્દથી - સ્કંદ, રુદ્રાદિ મહોત્સવ અથવા ઉદ્યાન યાત્રા. જેમાં ઘણાં ઉગ્ર, ભોગાદિ લોકો એક દિશામાં જ મુખ કરીને ચાલતા હોય. વૃત્તિકાર શ્રીનું પછીનું લખાણ સૂત્રમાં પ્રત્યક્ષ જ નોંધાયેલું છે. હે દેવાનુપ્રિય ! શ્રમણ ભગવંત મહાવીર યાવત્ પધાર્યા છે, અહીં સંપ્રાપ્ત છે, આજ મૃગગ્રામ નગરના મૃગવન ઉદ્યાનમાં યથા પ્રતિરૂપ અવગ્રહ સ્વીકારી, સંચય અને તપથી આત્માને ભાવિત કરતાં રહ્યા છે.

ભગવંતે ઉપદેશ આપ્યો - X - જે રીતે જીવો બંધાય છે આદિ. જાતિ અંધ-જન્મથી જ અંધ, તે ચક્ષુના ઉપધાતથી પણ થાય, તેથી કહે છે - ઉત્પન્ન અંધ-આરંભથી જ ચક્ષુ ન હોય તેવો કુત્સિગ અંગ સ્વરૂપ.

● સૂત્ર-૬ :-

તે કાળે તે સમયે ભગવંતના મુખ્ય શિષ્ય ઈન્દ્રભૂતિ અણગાર યાવત્ વિચરતા હતા. પછી તે ગૌતમસ્વામીએ તે જાતિઅંધ પુરુષને જોયો. જોઈને જાતશ્રદ્ધ યાવત્ કહ્યું - ભગવન્ ! કોઈ પુરુષ જાતિઅંધ, જાતિઅંધરૂપ હોય ? હા હોય. - - ભગવન્ ! તે પુરુષ જાતિઅંધ, જાતિઅંધરૂપ કેવી રીતે છે ? હે ગૌતમ ! આ જ મૃગગ્રામ નગરમાં વિજયક્ષત્રિયનો પુત્ર, મૃગાદેવીનો આત્મજ એવો મૃગાપુત્ર નામે બાળક જાતિઅંધ, જાતિઅંધરૂપ છે, તે બાળકને અવયવો નથી યાવત્ આકૃતિ માત્ર છે. મૃગાદેવી યાવત્ તેનું પાલન કરે છે.

ત્યારે ગૌતમસ્વામીએ શ્રમણ ભગવન્ મહાવીરને વંદન-નમન કર્યા, કરીને કહ્યું - હે ભગવન્ ! હું આપની આજ્ઞા પામીને મૃગાપુત્ર બાળકને જોવા ઈચ્છું છું - - - હે દેવાનુપ્રિય ! સુખ ઉપજે તેમ કરો. ત્યારે ગૌતમસ્વામી ભગવંતની આજ્ઞા પામીને હૃષ્ટ તુષ્ટ થઈ ભગવન્ પાસેથી નીકળ્યા, નીકળીને અત્વરિત યાવત્ ઇયાસમિતિ શોધતા મૃગગ્રામ નગરે આવ્યા, આવીને મૃગગ્રામ નગર મધ્યેથી મૃગાદેવીને ઘેર આવ્યા. ત્યારે મૃગાદેવી ગૌતમસ્વામીને આવતા જોઈને હૃષ્ટ-તુષ્ટ થઈ યાવત્ બોલી - દેવાનુપ્રિય ! આપના આગમનનું પ્રયોજન શું છે ? તે જણાવો.

ત્યારે ગૌતમસ્વામીએ મૃગાદેવીને કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયા ! હું તમારા પુત્રને જોવાને જલ્દી આવેલો છું. ત્યારે મૃગાદેવીએ મૃગાપુત્ર બાળકની પછી જન્મેલા ચારે પુત્રોને સર્વાલંકાર વિભૂષિત કર્યા, કરીને ગૌતમસ્વામીના પગે લગાડ્યા પછી કહ્યું - ભગવન્ ! આ મારા ચાર પુત્રો, તમે જુઓ. ત્યારે ગૌતમસ્વામીએ મૃગાદેવીને કહ્યું - દેવાનુપ્રિયા ! હું તમારા આ પુત્રોને જોવા જલ્દી નથી આવ્યો. તમારો જે મોટો પુત્ર 'મૃગાપુત્ર' જે જાતિ અંધ, જાતિ અંધરૂપ છે, જેને તમે છુપી રીતે ભોંયરામાં રાખીને ગુપ્તપણે ભોજન-પાન વડે

પાલન-પોષણ કરો છો, તેને જોવા આવ્યો છું.

ત્યારે તે મૃગાદેવીએ ગૌતમસ્વામીને પૂછ્યું - હે ગૌતમ! તે કોણ એવા તથાગ્નિ જ્ઞાની કે તપસ્વી છે? જેણે આપને મારા આ રહસ્યિક અર્થને શીઘ્રપણે કહ્યો, જેથી તમે આ અર્થને જાણો છો? ત્યારે ગૌતમસ્વામીએ મૃગાદેવીને કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિય! મારા ધર્માચાર્ય શ્રમણ ભગવંત મહાવીર છે, જેનાથી હું આ વૃત્તાંત જાણું છું. મૃગાદેવી, ગૌતમસ્વામી સાથે આ વાત કરતી હતી તેટલામાં મૃગાપુત્ર બાળકની ભોજનવેળા થઈ ગઈ. ત્યારે મૃગાદેવીએ ગૌતમસ્વામીને કહ્યું - ભંતે! આપ અહીં જ ઉભા રહો. જેથી હું તમને મૃગાપુત્ર બાળક બતાવું. એમ કહી ભોજનપાન ગૃહે ગઈ, જઈને વસ્ત્ર પરાવર્તન કર્યા, કરીને કાઠની ગાડી ગ્રહણ કરી, કરીને વિપુલ અશન-પાન-ખાદિમ-સ્વાદિમ ભર્યા. ભરીને તે કાઠની ગાડીને ખેંચતી ખેંચતી ગૌતમસ્વામી પાસે આવી, પછી ગૌતમસ્વામીને કહ્યું તમે આવો, મારી પાછળ ચાલો, હું તમને મૃગાપુત્ર બાળક બતાવું.

ત્યારપછી ગૌતમસ્વામી મૃગાદેવીની પાછળ ચાલ્યા. ત્યારે તે મૃગાદેવી કાઠની ગાડીને ખેંચતા ખેંચતા ભૂમિગૃહે આવ્યા, આવીને ચતુષ્પટ વસ્ત્ર વડે મુખ બાંધ્યું, મુખ બાંધતા ગૌતમસ્વામીને કહ્યું, તમે પણ ભગવન્ ! મુહપતિ વડે મુખને બાંધો ત્યારે ગૌતમ સ્વામીએ પણ મુખને બાંધ્યું. પછી મૃગાદેવીએ અવળું મુખ રાખી ભૂમિગૃહના દ્વાર ઉઘાડ્યા. તેમાંથી જે ગંધ નીકળી, તે સર્પનું મૃતક, સર્પનું કલેવર યાવત્ તેનાથી પણ અનિષ્ટતર એવા પ્રકારે ગંધ હતી.

ત્યારે તે મૃગાપુત્ર બાળક તે વિપુલ અશન-પાન-ખાદિમ-સ્વાદિમની ગંધથી અભિભૂત થઈને તે વિપુલ અશન, પાન ખાદિમાં મૂર્છિત૦ થઈ તે વિપુલ અશનાદિને, તેમાં બેસીને આહાર કર્યો, આહાર કરીને જલ્દીથી તે આહાર વિધ્વંસ થયો, પછી તે પરુ-લોહીપણે પરીણમ્યો, તે પરુ-લોહીનો આહાર કર્યો.

ત્યારપછી ગૌતમસ્વામી, તે મૃગાપુત્ર બાળકને જોઈને આવા પ્રકારે સંકલ્પ ઉત્પન્ન થયો - અહો! આ બાળક પુરાણા-દુષ્ટ રીતે આચરેલા, દુષ્ક્રિયાંત અશુભ પાપકૃત્ કર્મોના પાપક ફળ-વૃત્તિ વિશેષને અનુભવતો રહ્યો છે. મેં નરક કે નારકીને પ્રત્યક્ષ જોયા નથી પણ આ પુરુષ નરક પ્રતિરૂપ વેદના વેદે છે. એમ વિચારી મૃગાદેવીને પૂછીને મૃગાદેવીના ઘેરથી નીકળે છે, નીકળીને મૃગા-ગ્રામ નગરની મધ્યેથી નીકળીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસે આવ્યા. આવીને ભગવંતને ત્રણ વખત આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણા કરી, વંદન-નમન કરીને પૂછ્યું -

હું આપની આજ્ઞા પામીને મૃગગ્રામ નગરની મધ્યેથી પ્રવેશીને મૃગાદેવીના ઘેર ગયો ત્યાં તે મૃગાદેવી મને આવતો જોયો, જોઈને હર્ષિત થઈ૦ ઈત્યાદિ બધું યાવત્ પરુ-લોહીને આહારે છે સુધી કહેવું. ત્યારપછી મને આવો મનોગત સંકલ્પ થયો કે - અહો ! આ બાળક તેના જૂના કર્મોને વશ યાવત્ રહેલો છે.

● વિવેચન-૬ :-

અતુરિય - મનની સ્થિરતાથી અત્વરિત. યાવત્ શબ્દથી આ પ્રમાણે - અચપળ, અસંભ્રાંત, યુગપ્રમાણ અંતરને પ્રલોકતી દંષ્ટિને આગળ રાખી ચાલે છે. અચપળ - કાયાની ચપળતાના અભાવે, અસંભ્રાંત-ભ્રમરહિત, યુગ-યુગ પ્રમાણ ભૂમિભાગ. રિચં - ઈર્ષ્યા, ગમન - તેનો માર્ગ. હૃદ્ - હર્ષિત, સંતુષ્ટ, આનંદિત. આ શબ્દો એકાર્થક છે. હલ્-જલ્દીથી. જયા યાવિ હોત્યા - થયા. વત્યપરિચટ્ટ - વસ્ત્ર પરિવર્તન.

સે જહાનામણ - તે આ પ્રમાણે. અહિમડે૦ આદિ - ગાયનું કે શ્વાનનું મૃતક. - X - અનિષ્ટતર-અતિ અનિષ્ટ ગંધ, યાવત્ શબ્દથી અકાંતતર, અપ્રિયતર, અમનોજાતર, અમણામતર. આ શબ્દો એકાર્થક છે. મુર્છિત૦ આદિ - ગ્રથિત, ગૃહ્, અધ્યુપપન્ન, આ પણ એકાર્થક શબ્દો છે. અજ્ઞસ્થિણ૦ આ ચિંતિત, કલ્પિત, પ્રાર્થિત, મનોગત સંકલ્પ. એકાર્થક છે.

પુરાપોરાણાણં - જરહ, કર્કશરૂપ, પૂર્વકાળે, પ્રાણાતિપાતાદિ દુશ્ચરિત હેતુ, દુષ્પડિકંકંત - દુઃશબ્દ અભાવ અર્થમાં છે, તેનાથી પ્રાયશ્ચિત સ્વીકાર આદિ વડે વિપાકોને દૂર ન કર્યા. અશુભ-અસુખ હેતુ, પાવાણાં-પાપ, દુષ્ટ સ્વભાવ. કમ્માણં - જ્ઞાનાવરણ આદિ.

● સૂત્ર-૭ :-

ભગવન્ ! તે પુરુષ પૂર્વભવે કોણ હતો ? તેનું નામ કે ગોત્ર શું હતા ? કયા ગામ કે નગરમાં, શું આપીને કે ભોગવીને, શું આચરીને ? પૂર્વના કેવા કર્મોથી યાવત્ વિચરે છે ? - હે ગૌતમ ! એમ સંબોધીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે ગૌતમસ્વામીને આ પ્રમાણે કહ્યું -

હે ગૌતમ ! તે કાળે, તે સમયે આ જ જંબૂદ્વીપના ભરતમાં શતદ્વાર નામે નગર હતું. જે ઋક્ષ-સ્તિમિત૦ હતું. તે શતદ્વાર નગરમાં ધનપતિ નામે રાજા હતો. તે શતદ્વાર નગરની કંઈક સમીપે દક્ષિણ-પશ્ચિમ દિશા ભાગમાં વિજયવર્ધમાન નામે ખેટક હતું, તે ઋક્ષ-સ્તિમિતાદિ હતું. તે વિજય વર્ધમાન ખેટકની પાછળ બીજા ૫૦૦ ગામો હતા.

વિજયવર્ધમાન ખેટકમાં ઇક્કઈ નામે રાષ્ટ્રકૂટ હતો. તે અધાર્મિક યાવત્ દુષ્ક્રિયાંત હતા. ૫૦૦ ગામનો અધિપતિ થઈ યાવત્ પાલન કરતો રહેતો હતો. તે વિજયવર્ધમાન ખેટકના ૫૦૦ ગામોને ઘણાં કર, ભાર, વૃક્ષ, ઉત્કોટ, પરાભવ, દેય, ભેદ, કુંત, લંછપોષ, આદીપન, પંથકોટ્ટ વડે પીડા કરતો, ધર્મરહિત કરતો તર્જના-તાડના-નિર્ધન કરતો - કરતો રહેતો હતો.

ત્યારપછી તે ઇક્કઈ રાષ્ટ્રકૂટ વિજયવર્ધમાન ખેટકના ઘણાં રાજા, ઈશ્વર, તલવર, માડંબિક, કોટુંબિક, શ્રેષ્ઠી, સાર્થવાહોને તથા બીજા પણ ઘણાં ગ્રામ્યપુરુષોને ઘણાં કાર્યો - કારણોમાં, રહસ્ય-નિશ્ચય-વ્યવહારોમાં સાંભળવા છતાં “ન સાંભળ્યું” કહેતો, ન સાંભળ્યા છતાં “સાંભળ્યું” એમ કહેતો એ પ્રમાણે જોવામાં - બોલવામાં - લેવામાં - જાણવામાં કરતો હતો. ત્યારે તે ઇક્કઈ

રાષ્ટ્રકૂટને આવા કર્મમાં, આવી પ્રધાનતામાં, આવી વિદ્યામાં, એવા આચરણમાં ઘણાં પાપકર્મોને અને કલહહેતુરૂપ પાપકર્મોને ઉપાર્જતો વિચરતો હતો.

ત્યારપછી તે ઈક્કાઈ રાષ્ટ્રકૂટને અન્ય કોઈ દિવસે શરીરમાં એક સાથે સોળ રોગાતંક ઉત્પન્ન થયા. તે આ પ્રમાણે -

● વિવેચન-૭ :-

પૂર્વભવે કોણ હતો ? નામ શું હતું ? ગોત્ર-કુળ શું હતું ? પુરા - પૂર્વેના દુશ્ચિર્ણ, દુષ્પ્રતિકાંત, અશુભ પાપકર્મોના પાપક ફળ-વૃત્તિ વિશેષને અનુભવતો વિચારે છે ? ગોચમાઝ - ગૌતમને આમંત્રીને. ઋદ્ધિસ્તિમિત-નિર્ભય. વણચો - નગર વર્ણન કહેવું, તે ઉવવાઈવત્. અટૂર સામંત-બહુ દૂર કે નજીક નહીં. ખેડ-ધૂળીયા પ્રાકારવાળું. રિદ્ધ-ઋદ્ધ, સ્તિમિત, સમૃદ્ધ જાણવું. આભોગ - વિસ્તાર, રાષ્ટ્રકૂટ-મંડલોપજીવિ રાજનિયોગિક. અધાર્મિક-ચાવત્ શબ્દથી આ પ્રમાણે જાણવું -

અધર્માનુગ-શ્રુત ચારિત્રના અભાવને અનુસરનાર, આવું કઈ રીતે ? અધર્મિષ્ટ-અધર્મ જ જેને વલ્લભ કે પૂજિત છે તે અથવા અતિશયથી અધર્મી-ધર્મવર્જિત, તેથી જ અધર્માખ્યાયી - અધર્મના પ્રતિપાદક અથવા આ “અવિદ્યમાનધર્મી” છે એવી પ્રસિદ્ધિવાળો. તથા અધર્મ પ્રલોકચતિ - ઉપાદેયરૂપે જાણે તે. તેથી જ અધર્મપ્રરંજન-અધર્મરાગી, તેથી જ અધર્મસમુદાયાર-સમાચારીવાળો. તેથી અધર્મ વડે - હિંસાઈ વડે વૃત્તિ-આજીવિકાને કરતો, દુઃશીલ-શુભ સ્વભાવથી હીન, દુર્વત-વ્રતરહિત, દુષ્પ્રત્યાનંદ-સાધુ દર્શનાઈથી ખુશ નહીં.

આહેવચ્ચ - અધિપતિકર્મ, ચાવત્ શબ્દથી-પોરેવસ્ય અર્થાત્ અગ્રેસરત્વ, સ્વામિત્વ-નાયકત્વ, ભર્તૃત્વ-પોષકત્વ, મહત્તરકત્વ-ઉત્તમત્વ, આજ્ઞેશ્વરસ્ય-જેનું સેનાપતિત્વ આજ્ઞાપ્રધાન છે તેને નિયોગિક વડે કરતો, સ્વયં પાળતો એવો. કર્મ: ક્ષેત્રાઈ આશ્રિત રાજદેય દ્રવ્ય. ભરેહિ-તેની જ પ્રચુરતાથી, વિદ્ધિ-કુટુંબીને વિતીર્ણ ધાન્યના બમણાઈનું ગ્રહણ. ક્વચિત્ વૃત્તિ વડે, તેમાં રાજાના આદેશકારીની જીવિકા. ઉક્કોડ-લાંચ, પરાભય-પરાભવ વડે. દેજજ-દેય દ્રવ્ય-વ્યાજ વડે, ભેજજ-મારામારી આઈ અપરાધને આશ્રીને તે ગામના મનુષ્યો ઉપર દંડનું દ્રવ્ય નંખાય, તથા પ્રત્યેક કણબી પાસે જુદું જુદું દંડ દ્રવ્ય ઉઘરાવે, તેવા ભેધ વડે, તેના વડે કુંત - “આટલું ઘન તારે મને આપવું” એ શરતે નિયોગિકને અમુક દેશ આપી તે ઘન લેવું.

લંછપોસ-ચોર વિશેષને પોષવા તે. આલીવણ - લોકોને વ્યાકુળ કરીને લુંટવાને ગ્રામાઈકને સળગાવવા વડે. પંથકોટ્ટ-સાર્થગાત, ઉવીલમાણ-પીડા કરતો. વિહમ્મમાણ-સ્વ આચારથી ભ્રષ્ટ કરતો, તજજમાણ-તર્જના કરતો, “મારી અમુક વસ્તુ તું આપતો નથી” તું યાદ રાખજે, એમ કહી ડરાવતો. તાલેમાણ-ચાબુક અને થપ્પડો વડે મારતો. નિદ્ધણ-નિર્ધન.

તલવર - રાજપ્રસાદવાળા રાજોત્યાસનિક, માંડબિક-મંડબના અધિપતિ, મંડબ-સંનિવેશ વિશેષ, જેના બે યોજનમાં ગ્રામાઈ નિવેશ અવિદ્યમાન હોય. - - કજ્જ-કાર્ય, પ્રયોજનમાં અનિષ્પન્ન, કારણ - સાધવાના પ્રયોજન વિષયભૂતમાં જે મંત્રાઈ

વ્યવહાર, તેમાં મંત્ર-પર્યાલોચન, ગુહ્ય-રહસ્ય, નિશ્ચય-વસ્તુનિર્ણય, વ્યવહાર-વિવાદ.

અયકમ્મ - આ વ્યાપાર. એયપ્પહાણ - એમાં જ રહેલ, એયવિજ્જ-આ જ વિદ્યા-વિજ્ઞાન, - X - પાવકમ્મ-અશુભ, જ્ઞાનાવરણાઈ કલિ કલુસ - કલહ હેતુ મલીન સમ. જમગસમગ-એક સાથે. - X -

● સૂત્ર-૮ :-

શ્વાસ, ખાંસી, જ્વર, દાહ, કુક્ષિશૂળ, ભગંદર, મસા, અજીર્ણ, નેત્રશૂળ, મસ્તક શૂળ, અરુચિ, નેત્રપીડા, કર્ણપીડા, ખરજ, જલોદર, કોટ.

● વિવેચન-૮ :-

ચોનિશૂળ એ અપપાઠ છે, અન્યત્ર અહીં કુક્ષિશૂળ છે. ભગંદલ-ભગંદર, અકારઅ-અરોચક, ઉદર-જલોદર.

● સૂત્ર-૯ :-

ત્યારપછી તે ઈક્કાઈ રાષ્ટ્રકૂટે ૧૬-રોગાતંકથી અભિભૂત થઈને કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવીને કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે જાઓ, વિજય વર્ધમાન ખેટકના શ્રૃંગાટક, ત્રિક, ચતુષ્ક, ચત્વર, મહાપથ, પથમાં મોટા-મોટા શબ્દોથી ઉદ્ઘોષણ કરતા-કરતા આ પ્રમાણે કહો - દેવાનુપ્રિય ! અહીં ઈક્કાઈ રાષ્ટ્રકૂટના શરીરમાં ૧૬-રોગાતંકો ઉત્પન્ન થયા છે, તે આ - શ્વાસ, ખાંસી યાવત્ કોટ. હે દેવાનુપ્રિયો ! જે કોઈ વૈધ-વૈધપુત્ર, જ્ઞાયક-જ્ઞાયકપુત્ર, ચિકિત્સક-ચિકિત્સકપુત્ર, જે ઈક્કાઈ રાષ્ટ્રકૂટના તે ૧૬-રોગાતંકમાંનો એક પણ રોગાતંકને શમાવી દે, તેને ઈક્કાઈ રાષ્ટ્રકૂટ વિપુલ અર્થસંપદા આપશે. બીજી-ત્રીજી વખત આ ઉદ્ઘોષણ કરીને મારી આ આજ્ઞા મને પાછી સોંપો.

ત્યારે તે કૌટુંબિક પુરુષોએ યાવત્ આજ્ઞા પાછી સોંપી.

ત્યારે તે વિજય વર્ધમાન ખેટકમાં આ આવા પ્રકારની ઉદ્ઘોષણ સાંભળી, સમજીને ઘણાં વૈધ આઈ છ એ હાથમાં શસ્ત્રકોશ લઈને પોત-પોતાના ઘેરથી નીકળ્યા, નીકળીને વિજય વર્ધમાન ખેટક મધ્યે થઈને ઈક્કાઈ રાષ્ટ્રકૂટના ઘેર આવ્યા, આવીને ઈક્કાઈ રાષ્ટ્રકૂટના શરીરને તપાસીને, તે રોગનું નિદાન પૂછ્યું, પૂછીને ઈક્કાઈ રાષ્ટ્રકૂટને ઘણાં અભ્યંગન, ઉદ્વર્તના, સ્નેહપાન, વમન, વિરેચન, અપદ્રાવણ, અપરનાન, અનુવાસના, વસ્તિકર્મ, નિરોધ, શિરોવેધ, તક્ષણ, પ્રક્ષણ, શિરોવસ્તિ, તર્પણ, પુટપાક, છાલ, મૂલ, કંદ, પત્ર, પુષ્પ, ફળ, બીજ, શિલિકા, ગુલિકા, ઔષધ અને ભેષજ વડે - તે સોળ રોગાતંકમાંથી એકપણ રોગાતંકને શમાવવા પ્રયત્ન કર્યો, પણ તેમાંના એકને પણ શમાવવા સમર્થ ન થયા.

ત્યારે તે ઘણાં વૈધો, વૈધપુત્રો આઈ જ્યારે સોળમાંના એક પણ રોગાતંકને ઉપશમાવી ન શક્યા ત્યારે શ્રાંત, તાંત, પરિતાંત થઈને જે દિશામાંથી આવ્યા હતા, તે જ દિશામાં પાછા ગયા. ત્યારપછી ઈક્કાઈ રાષ્ટ્રકૂટ, વૈધ વગરે છ એ નિષેધ કર્યો, તેના પરિચારકોએ પણ તેનો ત્યાગ કર્યો, તે ઔષધ અને ભેષજ કરવાથી પણ ખેદ પામ્યો, સોળ રોગાતંકોથી પરાભવ પામેલો તે રાજ્ય, રાષ્ટ્ર

યાવત્ અંત:પુરમાં મૂર્છિત, રાજ્ય અને રાષ્ટ્રનો આસ્વાદ-પ્રાર્થના-ઈચ્છા-અભિલાષા કરતો, આર્ત-દુ:ખાર્ત-વશાર્ત થઈ ૨૫૦ વર્ષનું ઉત્કૃષ્ટ આયુ પાળી કાળમાસે કાળ કરીને આ રત્નપ્રભાપૃથ્વીમાં ઉત્કૃષ્ટ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા નારકીઓને વિશે નારકીપણે ઉત્પન્ન થયો. ત્યારપછી ત્યાંથી અનંતર સ્વવીને આ મૃગાગ્રામ નગરમાં વિજયક્ષત્રિયની મૃગાદેવીની કુક્ષિમાં પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો.

ત્યારે તે મૃગાદેવીના શરીરમાં ઉજ્જ્વળ યાવત્ જ્વલંત વેદના ઉત્પન્ન થઈ, જ્યારથી મૃગાપુત્ર દારક મૃગાદેવીની કુક્ષિમાં ગર્ભપણે ઉત્પન્ન થયો છે, ત્યારથી મૃગાદેવી વિજયરાજાને અનિષ્ટ, અકાંત, અપ્રિય, અમનોજ્ઞ, અમલામ થઈ છે.

ત્યારપછી તે મૃગાદેવીએ અન્ય કોઈ દિવસે મધ્યરાત્રિએ કુટુંબ જાગરિકાથી જાગતા આ આવા પ્રકારનો મનોગત સંકલ્પ ઉત્પન્ન થયો - એ પ્રમાણે હું વિજયક્ષત્રિયને પૂર્વે ઈષ્ટં આદિ, ધ્યેયા, વિશ્વસનીયા, અનુમતા હતી. જ્યારથી મારી કુક્ષિમાં આ ગર્ભ ગર્ભપણે ઉત્પન્ન થયો છે, ત્યારથી હું વિજય ક્ષત્રિયને અનિષ્ટ યાવત્ અમનોજ્ઞ થઈ છું. વિજય ક્ષત્રિય મારા નામ કે ગોત્રને પણ ગ્રહણ કરવા ઈચ્છતા નથી. તો મારી સામે જોવું કે ભોગોપભોગ તો ક્યાંથી જ હોય ?

તેથી મારે નિશ્ચે આ ગર્ભને ઘણાં ગર્ભશાતન-પાતન-ગાલન-મારણ વડે શાતના આદિને યોગ્ય છે. આ પ્રમાણે વિચાર કર્યો. વિચારીને ઘણાં જ ખારા, કડવા, તૂરા આદિ ગર્ભશાતન ઔષધને ખાતી અને પીતી તે ગર્ભનું શાતન આદિ કરવાને ઈચ્છવા લાગી, પણ તે ગર્ભનું શાતન-પાતન-ગાલન-મારણ ન થયું. ત્યારે તેણી શ્રાંત, તાંત, પરિતાંત, અકામિત, પરાધીન થઈ દુ:ખે દુ:ખે ગર્ભને વહેવા લાગી.

તે બાળક ગર્ભમાં હતો ત્યારે જ તેને આઠ નાડી શરીરમાં અને આઠ નાડી શરીરની બહાર વહેતી હતી, આઠ પુરુને અને આઠ લોહીને વહાવતી હતી. બળ્બે નાડી કાનના છિદ્રમાં, બળ્બે આંખમાં, બળ્બે નાકમાં, બળ્બે ઘમનીમાં વારંવાર પુરુ-લોહીને ઝરતી હતી.

તે બાળક ગર્ભમાં હતો ત્યારથી જ અગ્નિક નામે વ્યાધિ પ્રગટેલો, તેથી તે બાળક જે કંઈ ખાતો, તે તુરંત વિધ્વંસ પામતો હતો અને પુરુ તથા લોહીપણે પરિણમતો હતો. તે પણ તે પુરુ અને લોહી ખાઈ જતો. - - - પછી તે મૃગાદેવીએ અન્ય કોઈ દિવસે નવ માસ પ્રતિપૂર્ણ થતા બાળકને જન્મ આપ્યો, જે જાતિઅંધ યાવત્ આકૃતિ માત્ર હતો. ત્યારે તે મૃગાદેવી તે બાળકને હુંડ અને અંધરૂપ જુએ છે. જોઈને ભયભીત આદિ થઈને અંબઘાત્રીને બોલાવે છે.

અંબઘાત્રીને કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયા ! તમે આ બાળકને એકાંત ઉકરડામાં ફેંકી દો. ત્યારપછી તે અંબઘાત્રીએ મૃગાદેવીને 'તહત્તિ' કહી આ અર્થને સ્વીકાર્યો. સ્વીકારીને વિજય ક્ષત્રિય પાસે આવી, આવીને બે હાથ જોડી, આમ કહ્યું - હે સ્વામી ! મૃગાદેવીએ નવ માસ પૂર્ણ થતાં યાવત્ આકૃતિ માત્ર છે.

પછી તે મૃગાદેવી, તે હુંડ અને અંધરૂપને જોઈને ભયભીત, ઘસ્ત, ઉદ્વિગ્ન, સંજાતભય થઈને મને બોલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયા ! તું જા, અને આ બાળકને એકાંતમાં ઉકરડામાં ફેંકી દો. તો હે સ્વામી ! આજ્ઞા આપો કે આ બાળકને એકાંતમાં ઉકરડામાં ફેંકુ કે નહીં ?

ત્યારે તે વિજય ક્ષત્રિયે, તે અંબઘાત્રી પાસે આ વાત સાંભળી, તે રીતે જ સંબ્રાંત થઈ ઉભો થયો, થઈને મૃગાદેવી પાસે આવ્યો, આવીને મૃગાદેવીને કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયા ! આ તારો પહેલો ગર્ભ છે, જો તું આને એકાંત ઉકરડામાં ફેંકીશ, તો તારી પ્રજા સ્થિર થશે નહીં, તો તું આ બાળકને ગુપ્ત રીતે ભોંયરામાં કોઈ ન જાણે તેમ ભોજન-પાન વડે પાલનપોષણ કરતી વિચર. તો તારી પ્રજા સ્થિર થશે, ત્યારે મૃગાદેવીએ વિજયક્ષત્રિયની આ વાતને 'તહત્તિ' કહી વિનય વડે સ્વીકારી, સ્વીકારીને તે બાળકને ગુપ્ત રીતે ભોંયરામાં કોઈ ન જાણે તેમ ભોજન-પાન વડે પાલન કરતી રહી.

હે ગૌતમ ! મૃગાપુત્ર બાળક પૂર્વ કાળકૃત ચિરંતન યાવત્ કર્મને અનુભવતા વિચરે છે.

● વિવેચન-૯ :-

વિજ્ઞ - વેદ શાસ્ત્ર અને ચિકિત્સામાં કુશળ, જ્ઞાયક-કેવળ શાસ્ત્રકુશળ, તેગિચ્છિઅ-ચિકિત્સા માત્ર કુશળ, અત્ય સંપયા-અર્થદાન. સત્યકોસ-નેરણી આદિ શસ્ત્ર પેટી. અવદ્દહણ-ડામ દર્ષને, અવદ્દહણ -તેના દ્રવ્ય વડે સંસ્કારેલ જળ, અનુવાસના-ગુદા દ્વારા જઠરમાં તેલ પ્રવેશ કરવો, વત્થિકમ્મ-ચર્મવિષ્ટન પ્રયોગથી મસ્તકાદિમાં સ્નેહ પૂરણ અથવા ગૂદામાં વત્થાદિ ક્ષેપણ, નિરુહ-અનુવાસ, સિરાવેહ-નાડી વેદ, તચ્છણ-છરી આદિથી ત્વચાને પાતળી કરવી. પચ્છણ-અત્પ ચામડી કાપવી, શિરોબસ્તિ-માથામાં ચર્મકોશથી તેલ પુરવા વડે. - X - X - તપ્પણા-સ્નેહાદિથી શરીર પુષ્ટ કરવું, પુડપાગ-પાક વિશેષ નિષ્પન્ન ઔષધિ વિશેષ, છલ્લી-રોહિણી આદિ, શિલિકા-કિરાત, તિકતક આદિ, ગુલિયા-દ્રવ્યવટિકા, ઇત્યાદિ - X -

સંત-દેહખેદથી શ્રાંત, તંત-મનથી ખેદ, પરિતાંત-ઉભયથી ખેદ પામેલ. રાજ્ય આદિ યાવત્ શબ્દથી કોશ, કોષાગાર, વાહન. મૂર્છિત-ગ્રથિત આદિ એકાર્થક છે. આર્ત-મનથી દુ:ખિત, આદિ શબ્દો એકાર્થક છે, અનિષ્ટ-અકાંત આદિ એકાર્થક છે.

પુવ્વસ્ત - રાત્રિનો પૂર્વભાગ, અવસ્ત-રાત્રિનો પશ્ચિમ ભાગ, તે રૂપ જે કાળ સમય. કુટુંબ જાગરિયા - કુટુંબ ચિંતા. અર્જ્જત્યિય-આત્મવિષયક, ચિંતિય-સ્મૃતિરૂપ, કપ્પિય-બુદ્ધિ વડે વ્યવસ્થાપિત, પત્થિય-પ્રાર્થનારૂપ, મનોગત-મનમાં રહેલ, બહાર અપ્રકાશિત, સંકલ્પ-પર્યાલોચ. ઇષ્ટ આદિ પાંચ એકાર્થક શબ્દો છે. ધિજ્જ-ધ્યેય, વેસાસિય-વિશ્વસનીય, અનુમય-વિપરીત માન્યતા હોવા છતાં પછીથી માની લે તે. નામ-પારિભાષિકી સંજ્ઞા, ગોત્ર-આન્વાર્થિકી સંજ્ઞા.

ગમ્મ - ગર્ભ, શાતના-પાડી દેવા માટે ટુકડા કરવા / થવા. પાડણ-પાતના, જે ઉપાયથી ખંડ ગર્ભ પડે. ગાલણ-દ્રવીભૂત થઈ ધારે. મારણ-મરણ હેતુ. - - અકામિય-

નિરભિલાષ, અસચંવશ-પરતંત્ર, નાલી-નાડી, શિરા. અભ્યંતરપ્રવહ - શરીરમાં જ લોહી આદિ સ્રવે તે. બાહ્યપ્રવહ-શરીરની બહાર પડુ આદિ કારે. દુવે દુવે - બે પડુને વહેતી, બે લોહીને વહેતી. કશ્નંતર-કાનના છિદ્ર આદિ.

જાતિ અંધ-થી જાતિમૂક આદિ પણ લેવું. હુંડ-જેના શરીરના અવયવ અવ્યવસ્થિત છે તે. અંધારૂવ-અંધ-આકૃતિ. ભીત- શબ્દથી ત્રસ, ઉદ્વિગ્ન, સંજાતભય લેવું. કરચલ- બે હાથ ખેડી, મસ્તકે અંજલિ કરીને. - X - સંભંત-ઉત્સુક, પચ-પ્રજા, સંતતિ - X -. પુરા-પૂર્વકાળે કરેલ. પુરાણ-દીર્ઘકાળના, યાવત્થી દુશ્ચિર્ણ, દુષ્પ્રતિ-કાંત લેવું.

● સૂત્ર-૧૦ :-

ભગવન્! મૃગાપુત્ર અહીંથી કાળમાસે કાળ કરીને ક્યાં જશે? ક્યાં ઉપજશે? ગૌતમ! તે ૨૬-વર્ષ પરમાયુ પાળીને કાળમાસે કાળ કરી આ જ જંબૂદ્વીપના ભરતના વૈતાદ્યગિરિની તળેટીમાં સીંહકુળમાં સીંહરૂપે જન્મશે. તે સીંહ ત્યાં અધાર્મિક યાવત્ સાહસિક થઈ ઘણાં પાપને યાવત્ ભેગા કરશે. કરીને કાળમાસે કાળ કરીને આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ઉત્કૃષ્ટ સાગરોપમસ્થિતિમાં યાવત્ ઉપજશે. ત્યાંથી અનંતર ઉદ્વર્તીને સરીસર્પમાં ઉપજશે. ત્યાં કાળ કરીને બીજી પૃથ્વીમાં ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ સાગરોપમ સ્થિતિવાળો થશે. ત્યાંથી ઉદ્વર્તી પક્ષીમાં ઉપજશે. ત્યાં મરીને ત્રીજી પૃથ્વીમાં સાત સાગરોપમ સ્થિતિ થશે. ત્યાંથી સીંહમાં. પછી ચોથી, ત્યાંથી ઉરગમાં, ત્યાંથી પાંચમી, પછી રાષ્ટ્રી, પછી છઠ્ઠી, ત્યાંથી મનુષ્ય, પછી સાતમી નારકીમાં. ત્યાંથી ચ્યવીને આ જલચરપંચેન્દ્રિય તિર્યચ યોનિમાં મત્સ્ય, કાચળો, ગ્રાહ, મગર, સુંસુમારાદિ સાડા બાર લાખ જાતિ કુલકોટિ પ્રમુખ કહી છે, તેમાં એક એક યોનિમાં અનેક લાખવાર ઉત્પન્ન થશે.

ત્યાંથી ઉદ્વર્તીને ચતુષ્પદ ઉરપરિસર્પ, ભુજપરિસર્પ, ખેચરમાં, ચાર-ત્રણ-બે ઈન્દ્રિયમાં, વનસ્પતિમાં, કડવા વૃક્ષમાં, કડવા રસવાળી વનસ્પતિમાં, વાયુકાય-તેઉકાય-અપ્કાયમાં અનેક લાખ વખત જન્મશે-મરશે. ત્યાંથી નીકળી અનંતર સુપ્રતિષ્ઠપુરમાં વૃષભપણે થશે. તે બાલ્યાવસ્થા મૂકી યાવત્ ચૌવનને પામશે. કોઈ વખતે પહેલી વર્ષા ઋતુમાં ગંગા મહાનદીને કાંઠે ભેખડ ખણતાં, ભેખડ પડવાથી મૃત્યુ પામી, સુપ્રતિષ્ઠપુરમાં શ્રેષ્ઠીના કુળમાં પુત્ર થશે.

ત્યાં બાલ્યાભાવથી મુક્ત થઈ યાવત્ ચૌવન પામીને તથાગ્ન સ્થવિર પાસે ધર્મ સાંભળી, સમજી, મુંડ થઈ, ગૃહવાસ છોડી અણગારિક દીક્ષા લેશે. તે ત્યાં અણગાર થશે, ઈર્ષ્યાસમિત યાવત્ બ્રહ્મચારી. તે ત્યાં ઘણાં વર્ષ શ્રામણ્યપર્યાય પાળી, આલોચના-પ્રતિક્રમણ કરી, કાળમાસે કાળ કરી સૌધર્મકલ્પે દેવપણે ઉપજશે. તે ત્યાંથી અનંતર ચ્યવીને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં જે આદ્ય કુળો છે, ત્યાં જન્મશે. દેવપ્રતિજ્ઞાની જેમ વક્તવ્યતા કહેવી, કળા શીખીને યાવત્ સિદ્ધ થશે.

હે જંબૂ ! શ્રમણ ભગવંત મહાવીર યાવત્ સંપ્રાપ્તે દુઃખવિપાકના પહેલા

અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે, તે કહું કહું છું.

● વિવેચન-૧૦ :-

કાલમાસે - મરણ અવસરે, સાગરોવમ- સાગરોપમ સ્થિતિક નૈરચિકપણે. જાતિ - પંચેન્દ્રિય જાતિ, કુલકોટિના યોનિપ્રમુખ - યોનિ દ્વારક. ખેણિ વિહાણસિ-યોનિ ભેદો, ખલીલ મદ્રિય-આકાશમાં રહેલ છિન્ન તટની ઉપર રહેલી માટી. - - - ઝમ્મુક્ક જાવ - બાલ્યાભાવ છોડીને, વિજ્ઞાન પરિણત થયા પછી ચૌવન પ્રાપ્ત થતાં - બુદ્ધિ પરિણામ પ્રાપ્ત તે વિજ્ઞાન પરિણત.

અનંતર ચયં ચઙ્ગ - અનંતર શરીર ત્યજીને કે ચ્યવન કરીને દેવપ્રતિજ્ઞાવત્ - ઉવવાઈ સૂત્રમાં દેવપ્રતિજ્ઞા ભવ્ય વણવિલ છે, તેમ આને પણ કહેવો. - તેવી જ વક્તવ્યતા કહેવી, દેવપ્રતિજ્ઞા માફક કલા ગ્રહણ કરી, પ્રવજ્યા લઈ યાવત્ મોક્ષે જશે. સેત્સ્યતિ - કૃતકૃત્ય થશે. ભોત્સ્યતે-કેવળજ્ઞાન વડે સકલ જાણવાલાયક જાણશે. મોક્ષ્યતિ-સર્વકર્મ મુક્ત થશે. પરિનિવસ્યતિ - સર્વ કર્મ કૃત્ સંતાપરહિત થશે. સર્વ દુઃખોનો અંત કરશે.

મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ
અધ્યયન-૧-નો ટીકા સહિતનો અનુવાદ પૂર્ણ

❁ અધ્યયન-૨-ઉજ્જિતક ❁
— X — X — X — X — X — X —

● સૂત્ર-૧૧ :-

ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવંત મહાવીર યાવત્ દુઃખવિપાકના પહેલા અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે, તો બીજાનો યાવત્ શો અર્થ કહ્યો છે ? ત્યારે સુધર્મા અણગારે જંબૂ અણગારને આ પ્રમાણે કહ્યું -

હે જંબૂ ! તે કાળે, તે સમયે વાલિજયગ્રામ નામે ઋહ્ણ-સ્તિમિત-સમૃહ્ણ નગર હતું. તે વાલિજયગ્રામની ઉત્તર-પૂર્વ દિશામાં દૂતિપલાશ નામે ઉદ્યાન હતું, તેમાં સુધર્મ યક્ષનું યક્ષાયતન હતું. તે વાલિજયગ્રામમાં મિત નામે રાજા હતો. તેને શ્રી નામે રાણી હતી. તે વાલિજયગ્રામમાં કામધ્વજા નામે ગણિકા હતી, જે અહીન યાવત્ સુરૂપા, ૭૨-કલામાં નિપુણા, ૬૪-ગણિકાગુણ યુક્તા, ૨૯ વિશેષોમાં કીડા કરનારી, ૨૧-રતિગુણપ્રધાન, ૩૨-પુરુષોપચાર કુશલા, નવ સુપ્ત અંગો જાગૃત થયેલી, ૧૮-દેશી ભાષા વિશારદા, શ્રંગારના આગાર સમ, સુંદર વેશવાળી, ગીત-રતિ-ગંધર્વ-નૃત્ય કુશલા, સંગતગત સુંદરસ્તન ધ્વજા ઉંચી કરેલી, હજારના મૂલ્યની પ્રાપ્ત, રાજા દ્વારા છત્ર-ચામરરૂપી વાળ વ્યંજનિકા અર્પિત, કર્ણીરથ વડે ગમનાગમન કરતી, બીજી ઘણી હજારો ગણિકાનું આધિપત્ય કરતી વિચરતી હતી.

● વિવેચન-૧૧ :-

અહીન - અહીન પૂર્ણ પંચેન્દ્રિય શરીરી, લક્ષણ-વ્યંજન. ગુણયુક્ત, માન-ઉન્માન-પ્રમાણથી પ્રતિપૂર્ણ, સુખત, સર્વાંગસુંદરી હતી. તેમાં લક્ષણ-સ્વસ્તિકાદિ, વ્યંજન-મષી, તિલકાદિ, ગુણ-સૌભાગ્યાદિ - X - લેખથી શકુન પર્યન્ત ૭૨ કળા પંડિતા, આ કળા પ્રાયઃ પુરુષોને અભ્યાસ યોગ્ય અને સ્ત્રીઓને જાણવા યોગ્ય છે. ગીત-નૃત્યાદિ ૬૪-કળા, જે વિશેષથી પાપ્ય સ્ત્રીજનને ઉચિત ૬૪ વિજ્ઞાનયુક્ત છે તે. અથવા વાત્સ્યાયને કહેલ આલિંગનાદિ આઠ વસ્તુ, તે પ્રત્યેકના આઠ ભેદ, એ રીતે ૬૪-થાય. - X - ૩૨ પુરુષોપચાર કામશાસ્ત્રમાં પ્રસિદ્ધ છે.

બે કાન, બે આંખ, બે ઘ્રાણ, એક જીભ, એક ત્વચા, એક મન એ નવ અંગ સુપ્ત હોય છે, પણ ચૌવન વડે પટુતાથી પ્રાપ્ત થાય છે. તથા - X - શ્રંગાર-રસવિશેષના ગૃહ જેવી, સુંદર વેશવાળી, ગીત અને રતિ એવા ગાંધવ, નૃત્યમાં કુશલા. સંગયગય - સંગતગત, ભણિત, વિહિત, વિલાસ, સલલિત, સંલાપ નિપુણ યુક્તોપચાર કુશલ. તેમાં સંગત-ઉચિત, સલલિત-પ્રસન્નતાયુક્ત જે સંલાપ, તેમાં નિપુણ, ઉપચાર-વ્યવહાર, તેમાં કુશળ. સુંદરથળ - સુંદર સ્તન, જઘન, વદન, હાથ, પગ, નયન, લાવણ્ય, વિલાસથી યુક્ત. - X -

ઋસિયજ્ઞય - ઉંચી કરેલી જયપતાકા. વિદિન્નચ્છન - રાજાએ પ્રસાદરૂપે આપેલ છત્ર, ચામર રૂપ વીંજણો. કર્ણીરથ-વાહન, તેના વડે જનારી. હોત્ય-હતી. આહેવચ્ચ - આધિપત્ય, પુરોવર્તિત્વ, પોષકત્વ, સ્વામીત્વ, મહત્તરત્વ-બાકીની વેશ્યાની તુલનાએ મહત્તમ, આજ્ઞેશ્વર-આજ્ઞા પ્રધાન જે સેનાનાયક તે પાણું. કારેમાણા-

કરતી-બીજા પાસે કરાવતી, પોતે પાળતી એવી.

● સૂત્ર-૧૨ :-

તે વાલિજયગ્રામમાં વિજયમિત્ર નામે આદ્ય સાર્થવાહ વસતો હતો. તેને સુભદ્રા નામે અહીન પત્ની હતી. તે વિજયમિત્રનો પુત્ર અને સુભદ્રા ભાર્યાનો આત્મજ ઉજ્જિતક નામે અહીન યાવત્ સુરૂપ પુત્ર હતો. - - - તે કાળે તે સમયે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પઘાર્યા, પર્ષદા નીકળી, રાજા પણ કોણિક માફક નીકળ્યો, ભગવંતે ધર્મ કહ્યો, પર્ષદા પાછી ગઈ, રાજા પણ પાછો ગયો.

તે કાળે, તે સમયે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરના પટ્ટશિષ્ય ઈન્દ્રભૂતિ અણગાર યાવત્ છટ્ટ-છટ્ટ વડે જેમ ભગવતીમાં કહ્યું તેમ યાવત્ વાલિજયગ્રામે આવ્યા. ઉચ્ચ-નીચાદિમાં ભિક્ષાર્થે ભ્રમણ કરતાં રાજમાર્ગે પસાર થયા. ત્યાં ઘણાં હાથી સન્નહ્ણ-બહ્ણ-વર્મિત-ગુડિય-ઉષ્ણીલિત-કચ્છવાળા, ઘંટ બાંધેલા, વિવિધ મણિ-રત્ન-ઝૈવેચક-ઉત્તર કંચુક વિશેષથી શણગારેલા હાથી હતા. તે ધ્વજ-પતાકા વડે શોભિત, મસ્તકે પાંચ પાંચ શિખરો લટકાવેલા હતા. તે હાથીઓ ઉપર આયુધ અને પ્રહરણ ગ્રહણ કરેલા મહાવતો બેઠા હતા.

ત્યાં ઘણાં અશ્વો જોયા, જે સન્નહ્ણ-બહ્ણ-વર્મિત-ગુડિત હતા, તેમના શરીરના રક્ષણાર્થે પાખર નામક ઉપકરણો બાંધેલા હતા ઉત્તર કંચુક ઉપકરણો બાંધેલા હતા. મુખમાં ચોકડા હતા, તેનાથી નીચેના હોઠ ભયંકર લાગતા હતા. ચામર-દર્પણથી કટિભાગ શોભતો હતો. તેની ઉપર આયુધ અને પ્રહરણ ગ્રહણ કરેલા અસવારો હતા.

બીજા પણ ત્યાં ઘણાં પુરુષો જોયા. તે પણ સન્નહ્ણ-બહ્ણ-વર્મિત-કવચ હતા. ધનુષરૂપી પટ્ટિકા ઉપર પ્રત્યંચા ચડાવેલ હતી, કંઠે ઝૈવેચક પહેરેલ, નિર્મળ શ્રેષ્ઠ ચિન્હપટ્ટ બાંધેલ હતો. આયુધ અને પ્રહરણો તેમણે ગ્રહણ કરેલા. - - - તે પુરુષોની મધ્યે રહેલ પુરુષને જોયો, જેને અવળા મુખે બાંધેલો, નાક-કાન કાપેલા, શરીર ચીકાશવાળું કરેલ, વધ્ય હોવાથી બે હાથ કટિદેશે બાંધેલા, કંઠમાં રાતા કણેરની માળા પહેરાવેલી, ગેરુ ચૂર્ણથી શરીર રંગેલું હતું. તે વધ્ય પ્રાણપ્રીય તલતલ છેદાતો, અલ્પ માંસના ટુકડા ખવડાવાતો હતો. તે પાપી, સેંકડો ચાબુકોથી પ્રહાર કરાતો, અનેક નર-નારીથી પરીવરેલો, ચોરે-ચોટે કૂટેલા ટોલ વડે ઘોષણા કરાતો હતો.

આ આવા પ્રકારની ઘોષણા તેણે સાંભળી - હે લોકો ! આ ઉજ્જિતક બાળક ઉપર કોઈ રાજા કે રાજપુત્રે અપરાધ કર્યો નથી, પણ તેના પોતાના કરેલા કર્મો જ અપરાધી છે.

● વિવેચન-૧૨ :-

અહીન - અહીન પૂર્ણ પંચેન્દ્રિય. - X - ઈન્દ્રભૂતિ-ગૌતમ ગોત્રના અણગાર, સંક્ષિપ્ત વિપુલ તેજોલેશ્યાવાળા. ભગવતી સૂત્રમાં કહ્યા મુજબ નિરંતર છટ્ટ-છટ્ટ તપોકર્મ વડે આત્મો ભાવિત કરતા વિચરે છે. ત્યારે ભગવંત ગૌતમે છટ્ટના પારણે

પહેલી પોરિસિમાં સજ્જાયા કરી, બીજામાં ધ્યાન કર્યું, ત્રીજામાં અત્વરિત, અચપલ, અસંભ્રાંતપણે મુહપતિ પ્રતિલેખી, ભાજન-વસ્ત્રોનું પડિલેહણ કર્યું, ભાજન પ્રમાર્જી, લઈ, ભગવંત પાસે આવ્યા, ભગવંતને વાંદી-નમી-છઠ્ઠના પારણે ભિક્ષાર્થે જવાની રજા માંગી ઈત્યાદિ - X -

સંનહ્ન-બપ્તર બાંધેલા, વર્મ-ચામડીના રક્ષણ માટે ઉપકરણ બાંધ્યું, ગુડા-મોટુ શરીર રક્ષક વિશેષ. ઉપ્પીલિય કચ્છ-ગાટતર ઉરો બંધન બાંધ્યું, ઉદ્દામિય ઘંટ-લટકતા ઘંટ બાંધ્યા. ગ્રૈવેયક-ડોકનું આભરણ, ઉત્તરકંચુક-શરીર રક્ષક વિશેષ અવયૂલ-મુખે બાંધેલ ચોકડું, - X - X - તેથી જ પડિક્ષિય-બપ્તર આદિ સામગ્રી ચુકત, ઝય-ગરુડાદિ ધ્વજા, પતાકા-ચિન્હરહિત પતાકા, આમેલક-શેખરક, આરૂઠા-હાથી ઉપર બેસેલ મહાવત. ગહિયાઉહપ્પહરણા - આયુધ અને પ્રહરણ ગ્રહણ કરેલા. કંઠ-ગાળુ, ગુણ-કંઠસૂત્ર, મલ્લદામ-પુષ્પમાળા, ચુન્નગુંડિયગાય-ગૈરિક ચૂર્ણ વડે ચોળેલ શરીર. ચુન્નય-સંપ્રસ્ત, બજ્જ-વધ્ય, પ્રાણ-ઉચ્છવાસાદિ કાગાલિમંસ-નાના માસખંડ, પાવ-પાપી, ખર્ખર-ચાબુક - X -

● સૂત્ર-૧૩ :-

ત્યારપછી ગૌતમસ્વામીએ તે પુરુષને જોઈને, આવો મનોગત સંકલ્પ થયો કે - આ પુરુષ યાવત્ નરકપ્રતિરૂપ વેદના વેદે છે, એમ વિચારી વાલિજયગ્રામ નગરમાં ઉચ્ચ-નીચ-મધ્યમ કુળમાં યાવત્ ભ્રમણ કરતા, યથાપર્યાપ્ત સામુદાનિક ભિક્ષા ગ્રહણ કરીને વાલિજયગ્રામ નગરની મધ્યેથી નીકળી યાવત્ ગૌયરી દેખાડી. ભગવંતને વાંદી-નમીને આ પ્રમાણે પૂછ્યું -

હે ભગવન્ ! હું આપની અનુજ્ઞા પામીને વાલિજયગ્રામ નગરમાં યાવત્ પૂર્વવત્ કહેવું. ભગવન્ ! તે પુરુષ પૂર્વભવમાં કોણ હતો ? યાવત્ અનુભવતો વિચરે છે ? - હે ગૌતમ ! તે કાળે, તે સમયે આ જ જંબૂદ્વીપના ભરત ક્ષેત્રમાં હસ્તિનાપુર નામે ઋદ્ધિમાન્ નગર હતું ત્યાં સુનંદ નામે મહાન્ રાજા હતો. તે નગરના બહુમધ્યદેશ ભાગમાં એક મોટો ગોમંડપ હતો, જે અનેક સેંકડો સ્તંભ ઉપર રહેલો અને પ્રાસાદીય આદિ હતો.

ત્યાં ઘણાં અનાથ-અનાથ પશુઓ, નગરની ગાયો-બળદો-વાછરડા-પાડા-સાંઢો રહેતા હતા. તેમને માટે પુષ્કળ ઘાસ અને પાણી હતા, તેથી તેઓ નિર્ભય-નિરુપસર્ગ-સુખેસુખે રહેતા.

તે નગરમાં ભીમ નામે કૂટગ્રાહી હતો, જે અધાર્મિક યાવત્ દુષ્ટત્યાનંદ હતો. તે ભીમ કૂટગ્રાહની ઉત્પલા નામે અહીન૦ પત્ની હતી. તે ઉત્પલા કૂટગ્રાહિણી કોઈ દિવસે ગર્ભિણી થઈ.

તેણીને ત્રણ માસ પરિપૂર્ણ થતાં આવા દોહદ ઉત્પન્ન થયા. તે માતાઓ ધન્ય છે ઇત્યાદિ યાવત્ તેણીના જન્મ અને જીવિતનું સારું ફળ પ્રાપ્ત થયું છે, જેઓ નગરના ઘણાં સનાથ-અનાથ પશુઓના યાવત્ વૃષભોના ઉદ્ધસ, સ્તન, વૃષણ, પુચ્છ, કકુદ, વધ, કાન, આંખ, નાક, જીભ, હોઠ, કંબલ, [આ અવયવો]

પકાવેલા, તળેલા, શેકેલા, સ્વયં સુકાઈ ગયેલા, તેનો લવણાદિથી સંસ્કાર કર્યો હોય, તે સાથે સુરા, મધુ, મેરક, જાતિ, સીધુ, પ્રસન્નને આસ્વાદતી, વિસ્વાદતી, ભોગવતી, ભાગ પાડતી દોહદને પરિપૂર્ણ કરે છે.

તો હું પણ ઘણાં નગરના પશુ યાવત્ પરિપૂર્ણ કરું, એમ વિચારી, તે દોહદ પરિપૂર્ણ ન થતા શુષ્ક, ભુકખ, નિર્માસ, અવરુગ્ણા, અવરુગ્ણશરીરી, નિસ્તેજ, દીન-વિમન વદનવાળી, પાંડુરક મુખવાળી, નીચા નમેલા નયન-વદનકમલા, યથોચિત પુષ્પ-વસ્ત્ર-ગંધ-માળા-અલંકાર-આહારને ન ભોગવતી, હથેળીમાં મસળેલી કમળની માળાની જેમ કરમાયેલી યાવત્ ચિંતા કરે છે.

આ અવસરે ભીમ કૂટગ્રાહ, ઉત્પલા કૂટગ્રાહિણી પાસે આવ્યો. આવીને ચિંતામગ્ન યાવત્ જોઈ, જોઈને કહ્યું - હે દેવાનુષિયા ! તું કેમ અપહત મનવાળી અને ચિંતામાં છો ? ત્યારે તે ઉત્પલા ભાચાએ ભીમ કૂટગ્રાહને કહ્યું - દેવાનુષિયા ! મને ત્રણ માસ પૂર્ણ થતાં દોહદ ઉત્પન્ન થયો છે કે - તે માતાઓ ધન્ય છે, જે ઘણાં પશુઓના ઉદ્ધસ ઇત્યાદિને સુરાદિ સાથે આસ્વાદતી આદિ દોહદને પૂર્ણ કરે છે. પણ હું તે દોહદને પૂર્ણ કરી શકી નહીં હોવાથી યાવત્ ચિંતામગ્ન છું.

ત્યારે તે ભીમ કૂટગ્રાહે, ઉત્પલાને કહ્યું - દેવાનુષિયા ! તું ચિંતામગ્ન ન થા. હું એવું કંઈક કરીશ, જેથી તારા દોહદો સંપ્રાપ્ત થશે. તેણીને ઈષ્ટાદિ વાણી વડે યાવત્ આશ્ચાસિત કરી. પછી તે ભીમકૂટગ્રાહ અર્ધરાત્રિકાળ સમયમાં એકલો, બીજાની સહાય રહિત, બપ્તર બાંધી યાવત્ પ્રહરણ લઈ પોતાના ઘેરથી નીકળ્યો, નીકળીને હસ્તિનાપુર નગરની મધ્યેથી ગોમંડપ પાસે આવ્યો, ઘણાં જ નગરના પશુ યાવત્ વૃષભોમાંના કેટલાંકના ઉદ્ધસ છેદે છે યાવત્ કેટલાંકના કંબલ છેદે છે, કેટલાંકના અન્ય અન્ય અંગોપાંગને વિકલ કર્યા, કરીને પોતાને ઘેર આવ્યો. આવીને તે ઉત્પલા કૂટગ્રાહિણીને આપ્યા.

ત્યારપછી તે ઉત્પલા, તે ઘણાં ગોમાંસને પકાવી, મદિરાદિનું આસ્વાદન કરતી, તે દોહલા પૂર્ણ કરે છે. ત્યારપછી તે ઉત્પલા કૂટગ્રાહીના દોહદ સંપૂર્ણ થયા - સંમાનિત થયા - વિનિત થયા - વ્યુચ્છિન્ન થયા - સંપન્ન થયા, તેથી તે ગર્ભને સુખે સુખે વહન કરે છે. તેણીએ અન્ય કોઈ દિવસે નવ માસ પરિપૂર્ણ થતાં એક બાળકને જન્મ આપ્યો.

● વિવેચન-૧૩ :-

અજ્ઞાતિય - આત્મગત, કલ્પિત-ભેદવાળો અથવા કલ્પિક-ઉચિત. ચિંતિત-સ્મૃતિરૂપ, પ્રાર્થિત-ભગવંતને પ્રાર્થનારૂપ, મનોગત-અપ્પકાશિત સંકલ્પ-વિકલ્પ. આ પુરુષ પૂર્વના, દીર્ઘકાળના દુશ્ચિર્ણ, દુષ્ટતિકાંત, અશુભ પાપ કર્મોના પાપી ફળ વિશેષને અનુભવતો વિચરે છે ઇત્યાદિ, પહેલા અધ્યયનવત્.

ઋદ્ધ-ભવનાદિ વડે વૃદ્ધને પામેલ, સ્તિમિત-ભયવર્જિત, સમૃદ્ધ-ધનાદિ ચુકત. મહ્યા - મહા હિમવંત - મલય-મેરુ-મહેન્દ્રસાર. અર્થાત્ મહાહિમવંત પર્વત જેવો પ્રધાન પાસાર્થ્ય. પ્રાસાદીય-મનને પ્રસન્નતા હેતુ, દર્શનીય-જેને જોતા આંખો થાકે નહીં,

અભિરૂપ-અભિમતરૂપ, પ્રતિરૂપ.

બલીવર્દ-બસી કરાયેલ બળદ, પકિંકા-નાની ભેંસ કે ગાય કે સાંઠ. કૂડગાહ-કપટ વડે જીવોને પકડનાર. અધાર્મિક-ધર્મ વડે આચરણ કે વ્યવહાર ન કરનાર. ચાવત્ શબ્દથી - અધર્મભંગ-પાપલોકને અનુસરનાર, અધર્મિષ્ટ-ધર્મરહિત, અધર્મ ભાષણશીલ અથવા અધાર્મિક રૂપે પ્રસિદ્ધ, બીજાના દોષોને જોવાના સ્વભાવવાળો તે અધર્મપ્રલોકી. હિંસાદિમાં અનુરાગવાળો તે અધર્મપ્રરંજન, અધર્મરૂપ સમાચારવાળો. અધર્મથી આજીવિકા કરનારો. દુસ્સીલ-દુષ્ટશીલ, વ્રતરહિત, અસંતોષશીલ.

અહીન - અહીન પૂર્ણ પંચેન્દ્રિય શરીરી, આપણસત્-ગર્ભમાં જીવનું આવવું. અમ્મચા-માતા, ચાવત્ શબ્દથી તે માતા પુન્યશાળી છે, કૃતાર્થ છે, કૃતલક્ષણ છે ઈત્યાદિ.

● સૂત્ર-૧૪ :-

તે બાળક જન્મતાની સાથે મોટા મોટા શબ્દોથી ઘોષ કરતો, વિરસ શબ્દ કરતો, બૂમો પાડવા લાગ્યો. તે બાળકની બુમો આદિ શબ્દો સાંભળી, સમજી હસ્તિનાપુર નગરના ઘણાં નગરપશુ ચાવત્ વૃષભો ભયભીત થયા, ઉદ્ધિગ્ન થયા, સર્વે દિશામાં ભાગી ગયા. ત્યારે તેના માતાપિતાએ આ પ્રમાણે નામ પાડ્યું - અમારો આ બાળક જન્મતા જ મોટા મોટા શબ્દોથી ચીસો પાડવા લાગ્યો - X - તે સાંભળીને - X - નગરના પશુ આદિ ભયભીત થઈને ચારે દિશામાં ભાગી ગયા, તેથી અમારા આ બાળકનું નામ ગોબ્રાસ થાઓ. પછી ગોબ્રાસ બાળક બાળભાવ છોડી, યુવાન થયો. પછી કોઈ દિવસે તે ભીમકૂટગ્રાહ મરણ પામ્યો.

ત્યારપછી તે ગોબ્રાસ ઘણાં મિત્ર, જ્ઞાતિ, નિજક, સ્વજન સંબંધિ પરિજન સાથે પરીવરીને રોતો-કંદન કરતો - વિલાપ કરતો, ભીમ કૂટગ્રાહનું નીહરણ કર્યું, કરીને ઘણાં લૌકિક મૃતક કૃત્યો કર્યા. પછી સુનંદ રાજાએ ગોબ્રાસને અન્ય કોઈ દિને સ્વયં જ કૂટગ્રાહીપણે સ્થાપ્યો. પછી ગોબ્રાસ કૂટગ્રાહ અધાર્મિક ચાવત્ દુષ્ટત્યાનંદ થઈ ગયો. પછી તે પ્રતિદિન અર્ધરાત્રિ કાળ સમયે એકલો, અદ્વિતીય, બખ્તરકવચ બાંધી ચાવત્ આયુધ-પ્રહરણ લઈને પોતાના ઘેરથી નીકળતો, ગોમંડપે આવતો. આવીને ઘણાં નગર પશુઓ જે સનાથ-અનાથ હોય ચાવત્ તેમને અંગરહિત કરતો હતો.

પછી પોતાને ઘેર આવીને તે ઘણાં ગોમાંસને પકાવીને સૂરા, મઘાદિ સાથે આસ્વાદતો, વિસ્વાદતો ચાવત્ વિચરતો હતો. ત્યાર પછી તે ગોબ્રાસકૂટગ્રાહ આવો પાપકર્મી, આવા વિજ્ઞાન અને આચારવાળો થઈ અત્યંત પાપકર્મને ઉપાર્જન કરીને ૫૦૦ વર્ષનું આયુ પાળીને આર્ત-દુઃખાર્ત થઈ કાળમાસે કાળ કરી, બીજી પૃથ્વીમાં ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ સાગરોપમ સ્થિતિક નૈરયિકમાં નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થયો.

● વિવેચન-૧૪ :-

ભયભીત થયો, અહીં પ્રસ્ત, પ્રસિત, સંજાતભય કહેવું. ભયોત્કર્ષ પ્રતિપાદન

કરતા આ એકાર્થિક શબ્દો છે. સવ્વઓ-સર્વદિશામાં, સમંત-વિદિશામાં. વિપલાઈત્ય-ભાગી ગયા. - X - તહયા ચિચ્ચી-મોટો ચિત્કાર. આરસિત-રાડો પાડતો હતો. સોચ્ય-અવધારીને. - X - આર્ત-આર્તધ્યાન, દુર્ઘટ-દુઃખે નિવાર્ય, ઉપગત-પ્રાપ્ત.

● સૂત્ર-૧૫ :-

ત્યારપછી તે વિજયમિત્ર સાર્થવાહની સુભદ્રા નામે પત્ની જાતનિંદુકા હતી. તેના ઉત્પન્ન થયેલા પુત્રો વિનાશ પામતા હતા. પછી ગોબ્રાસ કૂટગ્રાહ બીજી પૃથ્વીથી અનંતર ઉદ્વર્તીને આ જ વાણિજ્ય ગ્રામ નગરમાં વિજયમિત્ર સાર્થવાહની સુભદ્રા પત્નીની કુક્ષિમાં પુત્રપણે ઉપજ્યો. પછી તે સુભદ્રા સાર્થવાહી અન્ય કોઈ દિવસે નવ માસ બહુપ્રતિપૂર્ણ થતા બાળકને જન્મ આપ્યો.

ત્યારપછી તે સુભદ્રા સાર્થવાહીએ તે પુત્ર ઉત્પન્ન થતાં તુરંત એકાંતે ઉકરડામાં ફેંકાવ્યો, ફેંકાવીને પછી બીજીવાર ગ્રહણ કરાવ્યો. કરાવીને અનુક્રમે તેને સંરક્ષતી-સંગોપતી-સંવર્ધન કરતી હતી.

ત્યારપછી તે બાળકના માતાપિતાએ સ્થિતિપતિતા કરી, ચંદ્ર-સૂર્યના દર્શન, જાગરિકાને મહા ઋદ્ધિ-સત્કાર સમુદાય કરે છે.

ત્યારપછી તે બાળકના માતાપિતાએ અગિયારમે દિવસે નિવૃત્ત થતાં, બારમો દિવસ પ્રાપ્ત થતાં આ આવા પ્રકારનું ગૌણ અને ગુણનિષ્પન્ન નામ કર્યું, જ્યારથી અમારો આ બાળક જન્મ્યો, ત્યારે એકાંતે ઉકરડામાં ત્યાગ કરેલો, તે કારણે આ પુત્રનું નામ ઉજ્જિતક હો. પછી ઉજ્જિતક બાળક પાંચ ઘાત્રીઓએ ગ્રહણ કર્યો. તે આ - ક્ષીરઘાત્રી, મજજનઘાત્રી, મંડનઘાત્રી, કીડાપનઘાત્રી, અંકઘાત્રી. સર્વે દંટપ્રતિજ્ઞાની જેમ કહેવું ચાવત્ નિવ્યાઘાત પર્વતની ગુફામાં રહેલા ચંપકના વૃક્ષની જેમ સુખે સુખે વિચરવા લાગ્યો.

ત્યારપછી તે વિજયમિત્ર સાર્થવાહ અન્ય કોઈ દિવસે ગણિમ, ઘરિમ, મેય, પારિછેદ એ ચાર પ્રકારના ભાંડ ગ્રહીને લવણસમુદ્રમાં વહાણ વડે વેપાર કરવા ગયા. તેમનું વહાણ લવણસમુદ્રમાં ભાંગી ગયું, સારભૂત ભાંડ બૂડી ગયા. તે અત્રાણ, અશરણ થઈ મરણ પામ્યો. પછી વિજયમિત્ર સાર્થવાહને જે ઘણાં ઈશ્વર-તલવર-માડબિક-કૌટુંબિક-ઈભ્ય-શ્રેષ્ઠી-સાર્થવાહોએ જ્યારે લવણસમુદ્રમાં વહાણ ભાંગી ગયું ચાવત્ મરણ પામ્યો, જાણ્યું ત્યારે હસ્તનિક્ષેપ તથા બાહ્ય ભાંડસારને લઈને એકાંતમાં ચાલ્યા ગયા.

પછી સુભદ્રા સાર્થવાહીએ વિજય સાર્થવાહને - X - મૃત્યુ પામ્યો જાણી, પતિના વિયોગના મોટા શોકથી અતી પીડા પામીને તેણી કુહાડાથી કપાયેલ ચંપકલતાની માફક ઘસ કરતી જમીને પડી ગઈ. પછી મુહૂર્તવાર પછી સાવધાન થઈ ઘણાં મિત્રો સાથે ચાવત્ પરિવરી રુદન-કૂંદન-વિલાપ કરતી વિજયમિત્ર સાર્થવાહના લૌકિક મૃતક કાર્ય કરે છે, પછી સુભદ્રા સાર્થવાહી કોઈ દિવસે લવણસમુદ્રમાં જવું - લક્ષ્મી વિનાશ-વહાણ વિનાશ - પતિ મરણને ચિંતવતી મૃત્યુ પામી.

● વિવેચન-૧૫ :-

કષ્ટોથી સંરક્ષણ કરતી, વસ્ત્રાચ્છાદન અને ગર્ભગૃહમાં રાખીને સંગોપન કરતી. - - - સ્થિતિ પતિતા - કુળ કમથી આવેલ પુત્ર-જન્મ ક્રિયા, ચંદ-સૂર્ય દર્શન-ત્રીજા દિવસનો ઉત્સવ, ષષ્ઠી જાગરણ કર્યું ગોણનો અર્થ અપ્રધાન પણ થાય, તેથી ગુણનિષ્પન્ન કહ્યું. ઉવવાઈમાં કરેલ દેવપ્રતિજ્ઞાના વર્ણન મુજબ બધું અહીં પણ કહેવું.

કાળધર્મ-મરણ. - X - નિબુકુબૂડી ગયા. - X - હત્યનિક્ષેવ-થાપણ મૂકેલ દ્રવ્ય, બાહિર બંડસાર-હસ્તનિક્ષેપ સિવાયનું સાર ભાંડ - X - X - તેને હરી લે છે. પરસુણિયતા-કુહાડાથી છેદેલ. મિત્રો યાવત્ શબ્દથી જ્ઞાતિ આદિ. જ્ઞાતિ-સમાનજાતિના. નિજક-કાકા આદિ, સંબંધી-શ્વશૂરપક્ષના, રોયમાણી-આંસુ મુક્તા, કંદમાણી-આકંઠ કરતા, વિલવમાણી - આર્તસ્વર કરતી.

● સૂત્ર-૧૬ :-

ત્યારપછી નગર આરક્ષકોએ સુભદ્રા સાર્થવાહીને મૃત્યુ પામેલી જાણીને ઉજ્જિતકને તેના પોતાના ઘરમાંથી કાઢી મૂક્યો, કાઢી મૂકીને તે ઘર બીજાને આપી દીધું. ત્યારપછી તે ઉજ્જિતક પોતાના ઘેરથી કાઢી મૂકાયેલો વાણિજ્યગ્રામ નગરમાં શૃંગાટક યાવત્ માર્ગોમાં જુગારના સ્થાનોમાં, વેશ્યાગૃહોમાં, મદિરાપાનગૃહોમાં સુખે સુખે મોટો થયો.

ત્યારપછી તે ઉજ્જિતક અનાપઘટ્ટક, અનિવારિત, સ્વચ્છંદ મતિ, સ્વૈરપ્રવિચારી, મધમાં આસક્ત, ચોરી-દુત-વેશ્યા આસક્ત થઈ ગયો. પછી તે અન્ય કોઈ દિને કામધ્વજ ગણિકા સાથે આસક્ત થયો. કામધ્વજ ગણિકા સાથે વિપુલ, ઉદાર, માનુષી, ભોગપભોગ ભોગવતો રહ્યો. તે વખતે તે વિજયમિત્ર રાજાની શ્રી નામની રાણીને કોઈ દિવસે યોનિશૂળ ઉત્પન્ન થયું, તેથી તે રાજા શ્રીદેવી સાથે ઉદાર એવા માનુષી ભોગોપભોગ ભોગવતો વિચરવાને અસમર્થ થયો.

ત્યારપછી તે વિજયમિત્ર રાજાએ કોઈ દિવસે ઉજ્જિતકને કામધ્વજ ગણિકાના ઘેરથી કાઢી મૂક્યો, કાઢી મૂકીને કામધ્વજ ગણિકાને અંત:પુરમાં રાખી, રાખીને કામધ્વજ સાથે ઉદાર ભોગ ભોગવતો રહ્યો.

ત્યારે તે ઉજ્જિતક કામધ્વજ ગણિકાના ઘેરથી કાઢી મૂકતા, કામધ્વજમાં મૂર્છિત, ગૃહ, ગ્રથિત, અતિ આસક્ત થવાથી બીજે ક્યાંય સ્મૃતિ રતિ ધૃતિ ન પામવાથી તેણીને વિશે જ ચિત્ત-મન-લેશ્યા-અધ્યવસાનવાળો થઈને તદર્થોપસુક્ત-તદર્પિતકરણ-તેણીની ભાવના ભાવતો, કામધ્વજના ઘણાં અંતર-છિદ્ર-વિચરને શોધતો વિચરે છે.

ત્યારપછી તે ઉજ્જિતક અન્ય કોઈ દિને કામધ્વજ ગણિકાના આંતરાને પામ્યો. તેણીના ઘરમાં ગુપ્ત રીતે પ્રવેશ્યો, પ્રવેશીને કામધ્વજ સાથે ઉદાર માનુષી ભોગોપભોગ ભોગવતો વિચરવા લાગ્યો.

આ તરફ મિત્ર રાજા સ્નાન કરી યાવત્ પ્રાયશ્ચિત્ત કરી, સર્વાલંકાર વિભૂષિત થઈ, મનુષ્યરૂપી વાગુરા વડે વ્યાપ્ત થઈ કામધ્વજને ઘેર આવ્યો,

આવીને ત્યાં ઉજ્જિતકને કામધ્વજ ગણિકા સાથે ઉદાર ભોગ ભોગવતો યાવત્ રહેલો જોયો, જોઈને ક્રોધિત થઈ, કપાળે ત્રણ વલીવાળી ભૂકુટી ચડાવીને, ઉજ્જિતકને પોતાના સેવકો પાસે પકડાવ્યો, પકડાવીને મુક્ટિ-ટીંગણ-કોણીના પ્રહાર વડે તેના શરીરને ભાંગી નંખાવ્યું, મથિત કરાવ્યું, કરાવીને અવકોટક બંધન કરાવ્યું પછી આ રીતે કરાવીને વધ કરવાની આજ્ઞા આપી.

હે ગૌતમ ! આ રીતે ઉજ્જિતક જૂના પુરાણા કર્મોને યાવત્ અનુભવતો વિચરી રહ્યો છે.

● વિવેચન-૧૬ :-

અણોહટ્ટ - બળપૂર્વક હાથ પકડીને તેની પ્રવૃત્તિથી રોકવો. અનિવારિય-નિષેધક રહિત, તેથી જ સચ્છંદમર્થ - સ્વચ્છંદ મતિવાળો. તેથી જ સર્ધરપ્પચાર-અનિવારિતપણે ફરનારો. વેસદારપસંગી-વેશ્યા અને સ્ત્રી પ્રસંગી કે વેશ્યારૂપ સ્ત્રી પ્રસંગી. ભોગભોગાઈ-જે ભોગવાય તે ભોગ-પરિભોગ, ભોગ-શબ્દાદિ, ભોગભોગ-મનોહા શબ્દાદિ.

મુચ્છિત-મૂર્છિત, દોષોમાં પણ ગુણના આરોપણથી મૂટ. તેથી બીજા કોઈપણ વસ્તુમાં સુર્ધ-સ્મરણ, સર્ધ-આસક્તિ, ધિર્ધ-ધૃતિ, ચિત્તસ્વાસ્થ્ય, અવિંદમાણે - ન પામતો. તચ્ચિતે-તેણીમાં જ ચિત્ત - ભાવમનવાળો, તમ્મણ-દ્રવ્યમનને આશ્રીને વિશેષ ઉપયોગવાળો, તલ્લેસ-તેણીમાં રહેલ અશુભ આત્મ પરિણામ વિશેષ લેશ્યા-કૃષ્ણાદિ દ્રવ્ય જનિત આત્મ પરિણામ. તદર્જવસાણ - ભોગ ક્રિયા પ્રયત્ન વિશેષ, તદ્દેવઉત્ત-તેની પ્રાપ્તિમાં ઉપયોગવાળો, તયપ્પિયકરણ - તેણીમાં જ અર્પિત ઈન્દ્રિયવાળો, તબ્બાવણાભાવિત-કામધ્વજની ચિંતામાં વાસિત.

અંતર - રાજગમન અંતર, છિદ્ર-રાજપરિવાર અલ્પ હોય તે, વિવર-બાકીના લોકો ન હોય, પડિજાગરમાણ-શોધતો. - - પ્હાણં યાવત્ શબ્દથી - બલિકર્મ કરીને, તૌતુક-મંગલ-પ્રાયશ્ચિત્ત કરીને, મણુસ્સ વગુરાપરિક્ષિત્ત - મનુષ્ય વાગુરા - મૃગબંધન માફક પરિવરેલા, તેના વડે આસુરુત-શીઘ્ર ક્રોધ વડે વિમોહિત્ થવા અસુરવત્ કોપથી દારુણપણે બોલનાર, રુષ્ટ-રોષવાળો, કુવિય-મનથી કોપવાળો, ચંડિક્કિએ-દારુણરૂપ, મિસિમિસીમાણ-ક્રોધ જવાળાથી બળતો, - X - અવકોટક-ડોકને પાછળના ભાગે લઈ જઈને બાંધવી. પુરાપોરણ - દુશ્ચિર્ષ, દુષ્પ્રતિકાંત લેવું.

● સૂત્ર-૧૭ :-

ભગવન્ ! ઉજ્જિતકદારક અહીંથી કાળ માસે કાળ કરીને ક્યાં જશે ? ક્યાં ઉત્પન્ન થશે ? - - હે ગૌતમ ! ઉજ્જિતક દારક રપ-વર્ષનું પરમ આયુ પાળીને આજે જ ત્રણ ભાગ દિવસ બાકી હશે ત્યારે શૂળી વડે ભેદાઈને કાળમાસે કાળ કરી આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં નૈરચિકપણે ઉપજશે. તે ત્યાંથી અનંતર ઉદ્ધર્તીને આ જ જંબૂદ્વીપ દ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં વૈતાદ્ય પર્વતની તળેટીમાં વાનર કુળમાં વાનરરૂપે ઉપજશે. તે ત્યાં બાલ્યભાવથી મુક્ત થઈને તિર્યચના કામભોગોમાં મૂર્છિત, ગૃહ, ગ્રથિત, અતિ આસક્ત થઈને ઉત્પન્ન થતા-થતા

વાનરના બાળકોને મારી નાંખવા માંડશે.

આવા પાપકર્મવાળો, આવા કર્મ કરવામાં તત્પર, આવા જ વિજ્ઞાનવાળો, આવા જ આચારવાળો તે કાળમાસે કાળ કરીને આ જ જંબૂદ્વીપ દ્વીપમાં ભરતક્ષેત્રમાં ઈન્દ્રપુરનગરમાં ગણિકાના કુળમાં પુત્રપણે ઉત્પન્ન થશે. ત્યારપછી તે દારકના માતાપિતા તેના જન્મતાં જ વર્ધિતક-ખસી કરશે, તેને નપુંસક કર્મ શીખવાડશે.

તે બાળકના માતાપિતાએ બાર દિવસ વીત્યા પછી આવું આ પ્રકારનું નામ કરશે - પ્રિયસેન નામે નપુંસક થાઓ. ત્યારપછી પ્રિયસેન નપુંસક બાલ્યભાવથી મુક્ત થઈ, ચૌવનને અનુક્રમે પામી, વિજ્ઞાન પરિણત થતાં રૂપ-ચૌવન અને લાવણ્યવાળો તથા ઉત્કૃષ્ટ, ઉત્કૃષ્ટ શરીરી થશે. ત્યારપછી તે પ્રિયસેન નપુંસક ઈન્દ્રપુર નગરના ઘણાં રાજા, ઈશ્વર યાવત્ આવા બધાં લોકોના હૃદયની શૂન્યતાને કરનારા, નિહવણ, પહવણ, વશીકરણ, આભિયોગ વડે આભિયોગિક કરનારા ઘણાં વિદ્યા પ્રયોગ વડે, મંત્ર અને ચૂર્ણના પ્રયોગ વડે વશ કરીને મનુષ્ય સંબંધી ઉદાર કામભોગ ભોગવતો વિચરશે.

ત્યારપછી તે પ્રિયસેન નપુંસક આવા પાપકર્મીદિથી ઘણાં જ પાપકર્મો એકઠા કરીને-૧૨૧-વર્ષનું પરમાયુ પાળીને મરણ સમયે મરણ પામીને આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં નૈરચિકપણે ઉપજશે. ત્યાંથી સરિસર્પોમાં સુંસુમારમાં યાવત્ પહેલા અધ્યયન માફક યાવત્ સર્વે નરક કહેવી. ત્યાંથી ઉદ્વર્તીને આ જ જંબૂદ્વીપમાં ભરતમાં ચંપાનગરીમાં પાડો થશે. કોઈ દિવસે તે ત્યાં ગોષ્ઠિક વડે મારી નખાશે.

તે જ ચંપા નગરીના શ્રેષ્ઠીકુળમાં પુત્રપણે જન્મશે. તે ત્યાં બાલ્યભાવથી મુક્ત થઈ, તથારૂપ સ્થાવિર પાસે કેવલ બોધિ અણગાર થઈ, સૌધર્મકલ્પે ઈત્યાદિ પહેલા અધ્યયન મુજબ મોક્ષે જશે.

● વિવેચન-૧૭ :-

વાનરપેલ્લય-વાંદરાનું બચ્ચુ. - X - વદ્ધર્હિતિ-ખસી કરશે. ઉક્કિન્ક-ઉત્કર્ષવાન. - X - વિદ્યા, મંત્ર, ચૂર્ણ પ્રયોગ વડે. કેવા પ્રકારના ? હૃદયોદ્ધાપન-શૂન્યચિત્તાકારક, નિષ્કલ્પ-અદૃશ્યતા કારક, કઈ રીતે ? બીજાના ઘનનું હરણ કરીને પછી જાહેર ન કરે. પહવણ-બીજા મનુષ્યોને આનંદ ઉપજાવનારા, વસીકરણ-વશ્યતાકારક, અભિયોગ-પરવશતા, અભિયોગ બે પ્રકારે - દ્રવ્યથી અને ભાવથી. તેમાં ઔષધ-ચૂર્ણનો યોગ તે દ્રવ્ય, વિદ્યા અને મંત્ર તે ભાવ અભિયોગ. અભિતોગિત-વશ કરીને.

નિક્ષેપ કહેવો - હે જંબૂ ! શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે દુઃખવિપાકના બીજા અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો, તે હું કહું છું.

મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ
અધ્યયન-૨-નો ટીકા સહિત અનુવાદ પૂર્ણ

● અધ્યયન-૩-અભગ્નસેન ● — X — X — X — X — X —

● સૂત્ર-૧૮ :-

શ્રીજાનો ઉત્કોપ૦ હે જંબૂ ! તે કાળે તે સમયે પુરિમતાલ નામે ઋદ્ધિવાળું નગર હતું. તે પુરિમતાલ નગરની ઉત્તર પૂર્વ દિશામાં “અમોઘદર્શન” ઉદ્યાન હતું. તેમાં અમોઘદર્શી યજ્ઞનું યજ્ઞાયતન હતું. તે પુરિમતાલમાં મહાબલ નામે રાજા હતો. તે નગરના ઉત્તર-પૂર્વ દિશા ભાગમાં દેશને છેડે એક અટવી હતી. અટવીમાં શાલા અટવી નામે ચોરની પલ્લી હતી. તે ચોરપલ્લી વિષમ ગિરિકંદરાને છેડે રહેલી, વાંસની ઝાડીમય વાડરૂપી કિલ્લાથી વીંટાયેલી હતી. પર્વતીય ફાટમાં રહેલા વિષમ ખાડારૂપી ખાઈ વડે વ્યાપ્ત હતી, તે પલ્લીમાં જ પાણી મળતું હતું. તેની બહારના ભાગમાં પાણી દુર્લભ હતું. મનુષ્યોને નાસી જવા માટે તેમાં અનેક છીંડીઓ હતી. ગુપ્ત હોવાથી જાણીતા લોકો જ આવાગમન કરી શકતા, લુંટીને લાવેલ માલ પાછો લેવા આવનારા ઘણાં માણસો પણ તે પલ્લીનો નાશ કરી શકે તેમ ન હતા.

તે શાલાટવી ચોરપલ્લીમાં વિજય નામે ચોર સેનાપતિ રહેતો હતો, તે અધાર્મિક યાવત્ હણ-છેદ-ભેદ-વિનાશકર, રક્તરંજિત હાથવાળો, ઘણાં નગરોમાં પ્રસિદ્ધ યશવાળો, શૂર, દંટપ્રહારી, સાહસિક, શબ્દવેધી હતો. તે ખડ્ગલતાને વિશે પહેલો મલ્લ હતો. તે ત્યાં શાલાટવી ચોરપલ્લીમાં ૫૦૦ ચોરના અધિપતિરૂપે રહેલો હતો.

● વિવેચન-૧૮ :-

શ્રીજા અધ્યયનની પ્રસ્તાવના - ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે યાવત્ બીજા અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે, તો ભંતે ! શ્રીજા અધ્યયનનો શો અર્થ કહ્યો છે ? - X - X - દેસપંતે-મંડલને અંતે. વિસમગિરિ૦ વિષમ એવો જે પર્વત, તેની કંદરા, તેનો કોલંબ-છેડો, ત્યાં સંનિવિષ્ટ-રહેલી, કોલંબ જ લોકમાં નમેલ વૃક્ષ શાખાગ્ર કહેવાય છે, તેથી ઉપચારથી કંદરાપ્રાંત કોલંબ કહ્યું. વંશીકલંક-વાંસની જાળમચી, પરિક્ષિપ્તા-તેના વડે વીંટાયેલ, છિન્ન-અવયવ અંતર અપેક્ષાએ વિભક્ત જે પર્વત, તેનો વિષમ પ્રપાત-ખાડ, તે રૂપ પરિખા વડે વીંટાયેલ.

- X - X - અનેગખંડી-અનેક નાસતા લોકોના માર્ગરૂપ, ખંડી-અપહાર. વિદિત-જાણકાર લોકોનો. કુવિચજણ-ચોરીમાં પ્રવર્તેલ લોકો. અધાર્મિક-અધર્મ વડે વિચરનાર, અધર્મિષ્ટ-અતિ નિર્દમ્મ-દયા રહિત કર્મ કરનારા. અધર્મમ્ક્રાઈ-અધર્મને કહેવાના સ્વભાવવાળા. અધર્માનુગ-અધર્મ કર્તવ્યના અનુમોદક - X - અધર્મખલોચ-અધર્મને જ જોવાના આચારવાળા, અધર્મપલજજણ-અધર્મ પ્રાય કર્મોમાં પ્રકર્ષથી રાગવાળા. અધર્મસીલસમુદાયાર-અધર્મ જ જેનો સ્વભાવ અને અનુષ્ઠાન-આચરણ-વાળા. અધર્મ્મ્મ-સાવધ અનુષ્ઠાન વડે દહન-અંકન-નિર્લાઈન કર્મ વડે વૃત્તિ કરતા.

હણ-વિનાશ કરો, છિન્દિ-બે ભાગ કરો, ભિન્દ-કુંટ આદિથી ભેદ કરો, આ પ્રમાણે બીજાને પ્રેરણા કરી પ્રાણીને હણનાર. - X - લોહિયાપાણી - જીવોનો વિનાશ કરી લોહીથી લાલ થયેલ હાથ જેના છે તે. બહુનગરનિગ્ગયજસ - ઘણાં નગરોમાં ફેલાયેલ યશ. અસિલહિપટમલ્લ-ખડ્ગ લતામાં પ્રધાન ચોક્કો. આહેવસ્ય-અધિપતિ કર્મ, યાવત્ શબ્દથી અગ્રેસરત્વ, ભતૃત્વ આદિ કહેવું.

● સૂત્ર-૧૯ :-

ત્યારે તે ચોર સેનાપતિ, ઘણાં ચોરો, પારદારિકો, ગ્રંથિભેદકો, સંધિ છેદકો, વસ્ત્રખંડ ધારકો તથા બીજા પણ ઘણાં છેદી-ભેદીને બહીષ્કૃત્ કરાયેલા માટે કુડંગ સમાન હતો. પછી તે વિજય ચોરસેનાપતિ પુરિમતાલ નગરના ઉત્તર-પૂર્વીય જનપદના ઘણાં ગામ-નગરનો ઘાતક, ગાય આદિના ગ્રહણ વડે, બંદિગ્રહણ વડે, પંથકોટ્ટ અને ખાતર પાડનાર વડે પીડા કરતો-કરતો, નાશ કરતો-કરતો, તર્જના-તાડના કરતો, સ્થાન-ધન-ધાન્ય રહિત કરતો વિચરતો હતો. મહાબલ રાજાના કલ્પ-આયને વારંવાર લઈ લેતો.

તે વિજય ચોર સેનાપતિને સ્કંદશ્રી નામે પત્ની હતી, તે અહીન પૂર્ણ પંચેન્દ્રિયાદિ હતી. તે વિજય ચોરનો પુત્ર અને ખંદશ્રીનો આત્મજ અભગ્નસેન નામે પુત્ર હતો. તે અહીન પૂર્ણ પંચેન્દ્રિયશરીરી, વિજ્ઞાન પરિણત, અનુક્રમે ચૌવનને પામ્યો.

તે કાળે તે સમયે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પુરિમતાલ નગરે પધાર્યા, પર્યાદા નીકળી, રાજા નીકળ્યો, ભગવંતે ધર્મ કહ્યો, પર્યાદા અને રાજા પાછા ગયા. - - તે કાળે, તે સમયે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરના મુખ્ય શિષ્ય ગૌતમ યાવત્ રાજમાર્ગે ચાલ્યા. ત્યાં ઘણાં હાથી જોયા, ઘણાં ઘોડા અને બખ્તર-કવચાદિ પહેરેલા પુરુષો જોયા. તે પુરુષોની મધ્યે એક પુરુષને જોયો. તે અવકોટક બંધને બાંધેલો યાવત્ ઉદ્ઘોષણ કરાવાતો હતો. પછી તે પુરુષને રાજપુરુષોએ પહેલાં ચત્વરે બેસાડ્યો-બેસાડીને તેની સન્મુખ તેના આઠ કાકાઓને મારવા લાગ્યા, મારીને ચાબુકના પ્રહારથી તાડન કરતાં કરતાં કરુણા ઉપજે તે પુરુષને માંસના ટુકડા ખવડાવવા લાગ્યા, પછી લોહીરૂપી જળ પાવા લાગ્યા.

ત્યારપછી બીજા ચત્વરે આઠ કાકી કે લઘુમાતાને, મારવા લાગ્યા, એ પ્રમાણે ત્રીજા ચત્વરે આઠ મોટા કાકાને, ચોથા ચત્વરે આઠ મહામાતાને, પાંચમે પુત્રોને, છઠ્ઠે પુત્રીઓને, સાતમે જમાઈઓને, આઠમે પુત્રવધૂને, નવમે પૌત્રોને, દશમે પૌત્રીને, અગ્યારમે પૌત્રીની પતિઓને, બારમે પૌત્રોની પત્નીઓને, તેરમે કૂવાઓને, ચૌદમે ફોઈઓને, પંદરમે માસાઓને, સોળમે માસીઓને, સત્તરમે મામીઓને, અઠારમે ચત્વરે બાકીના ભિન્ન-જ્ઞાતિ-નિજક-સ્વજન-સંબંધી-પરિજનોને, તેની સમક્ષ મારતા હતા, મારીને ચાબુકના પ્રહારથી તાડન કરતા કરતા કરુણાસ્પદ તે પુરુષને માંસના ટુકડા ખવડાવે છે, લોહીરૂપી પાણી પીવડાવતા હતા.

● વિવેચન-૧૯ :-

ગ્રંથિભેદક - ગજવા વગેરે કાપનાર, સંધિછેદક-ભિંતના સાંધાને છેદનાર, ખંડપટ્ટ-અપરિપૂર્ણ વસ્ત્ર પહેરેલા, મધ-દ્યુતાદિ વ્યસનમાં અભિભૂત હોવાથી પૂર્ણ વસ્ત્રો પ્રાપ્ત ન થવાથી, તે ખંડ-પટ્ટ-જુગારી આદિ અથવા ધૂર્ત કે અન્યાયવ્યવહારી. છિન્નભિન્ન-બાહિરાહિય-હાથ આદિ છેદીને, નાક આદિ ભેદીને, નગરથી બહાર કરાયેલા અથવા સ્વઆચારથી ભ્રષ્ટ થઈ વિશિષ્ટ લોક બહિવર્તી. અહિય-ગ્રામાદિ દાહકત્વથી અહિત. કુડંગ-વાંસની ઝાડી સમાન.

માઉસિયાપર્ણ્ય-માસા, માઉસિયા-માસી, માસિયા-મામી. જ્ઞાતિ-સમાન જાતીય, નિજક-સ્વજન, મામાના દીકરા આદિ, સંબંધી-સસરો, શાળા આદિ, પરિજન-દાસદાસાદિ.

● સૂત્ર-૨૦ :-

ત્યારે તે ગૌતમસ્વામીએ તે પુરુષને જોયો, જોઈને આ આવા પ્રકારે આધ્યાત્મિક, પ્રાર્થિત વિચાર આવ્યો. યાવત્ પૂર્વવત્ નીકળ્યા, એમ કહ્યું - ભગવન્ ! હું આપની આજ્ઞાથી ઈત્યાદિ પૂર્વવત્ યાવત્ આ પુરુષ પૂર્વભવે કોણ હતો ? આદિ.

હે ગૌતમ ! તે કાળે તે સમયે આ જંબૂદ્વીપ દ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં પુરિમતાલ નામે નગર હતું. ત્યાં ઉદિતોદિત નામે મહાન્ રાજા હતો. તે પુરિમતાલમાં નિર્ણય નામે ઈંડાનો વેપારી હતો. તે આદ્ય યાવત્ અપરિભૂત, અધાર્મિક યાવત્ દુષ્ટત્યાનંદ હતો. તે નિર્ણય અંડવણિકે ઘણાં પુરુષોને દૈનિક વેતન અને ભોજન આપીને રાખેલા, જેઓ હંમેશાં કોદાળીઓ અને ટોપલા આદિને ગ્રહણ કરતા હતા. પુરિમતાલ નગરની ચોતરફ ઘણાં કાગડી-ધૂવડ-કબૂતરી-ટીંટોડી-બગલી-મયૂરી-કુકડીના ઈંડાને તથા બીજા પણ ઘણાં જલચર-સ્થલચર-ખેચરના ઈંડાને ગ્રહણ કરતાં, કરીને વાંસના ટોપલા ભરતા, ભરીને નિર્ણય અંડવણિક પાસે આવતા, આવીને તેને ટોપલા આપતા.

ત્યારે તે નિર્ણય અંડવણિકે બીજા ઘણાં પુરુષોને દૈનિક વેતન અને ભોજનાદિથી ઘણાં કાગડીના યાવત્ કુકડીના ઈંડાને તથા બીજાં પણ ઘણાં જલચર-સ્થલચર-ખેચરાદિના ઈંડાને તવા, કવલ્લી, કંડુક, ભર્જનક અને અંગારામાં તળતા-સેકતા-પકાવતા હતા. એ રીતે તળીને-ભુંજીને-સેકીને રાજમાર્ગમાં-મધ્યમાં ઈંડાઓ વેચવા વડે આજીવિકા કરતા વિચરતા હતા. તે નિર્ણય અંડવણિક પોતે પણ ઘણાં કાગડી યાવત્ કુકડીના ઈંડા કે જે રાંધેલ-તળેલ-ભુંજેલ હતા, તેની સાથે સુરા આદિને આસ્વાદતો, વિસ્વાદતો વિચરતો હતો.

ત્યારે તે નિર્ણય અંડવણિક આ પાપકર્મથી ઘણાં જ પાપકર્મને ઉપાર્જન કરીને ૧૦૦૦ વર્ષનું પરમાયુ પાળીને મૃત્યુ અવસરે મરીને ત્રીજી નરકમાં ઉત્કૃષ્ટ સાત સાગરોપમ સ્થિતિક નૈરયિકમાં નારકપણે ઉત્પન્ન થયો.

● વિવેચન-૨૦ :-

અહ્દે. દિપ્ત વિષર્દિત-વિપુલ ભોજન-પાન ઈત્યાદિ લેવું. દિતભઈભત્તવેચણ-

તેમાં ભૂતિ-દ્રવ્યાદિ, ભક્ત-ઘી, ધાન્યાદિ તે રૂપ વેતન-મૂલ્ય આપતો. કલ્લાકલ્લિ-પ્રતિદિન, કુદ્દાલિકા-કોદાળી.

પત્તિકાપિટક-વાંસનો ટોપલો - X - તવક-તવો, તળવાનું વાસણ. કવલી-ગોળ આદિ પકાવવાનું વાસણ. કવલી-ગોળ આદિ પકાવવાનું વાસણ. કંડુ-રોટલા આદિ પકાવવાનું વાસણ, ભજજણ-ઘાણી પકાવવાનું ભાજન, તલિંતિ-તળવું, ભજજંતિ-ભુંજવું, સોલિંતિ-ભાતની જેમ રાંધવું, અંતરાવણ-રાજમાર્ગ મધ્યેની દુકાન, અંડયપણિય-ઘંડા વેચીને.

● સૂત્ર-૨૧ :-

તે ત્યાંથી ઉદ્ધર્તીને અનંતર આ જ શાલાટવી ચોર પલ્લીમાં વિજય ચોર સેનાપતિની સ્કંદશ્રી પત્નીની કુદ્દિમાં પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો. પછી સ્કંદશ્રીને અન્ય કોઈ દિને ત્રણ માસ પ્રતિપૂર્ણ થતાં આ આવા સ્વરૂપનો દોહદ ઉત્પન્ન થયો. તે માતાઓ ધન્ય છે, જે ઘણાં મિત્ર-જ્ઞાતિ-નિજક-સ્વજન-સંબંધી-પરિજન મહિલાઓ તથા બીજી પણ ચોર મહિલા સાથે પરીવરી, સ્નાન કરી, બલિકર્મ કરી યાવત્ પ્રાયશ્ચિત્ત કરી, સર્વાલંકાર વિભૂષિત થઈ, વિપુલ અશન-પાન-ખાદિમ-સ્વાદિમ અને સુરાને આસ્વાદતી, વિસ્વાદતી રહે છે. ભોજન કર્યા પછી ઉચિત સ્થાને આવી પુરુષવેશ લઈ, સન્નહ-બહ્ન યાવત્ પ્રહરણ-આયુધ ગ્રહણ કરીને, ટાલને હાથમાં લઈ, ખડ્ગને મ્યાનમુક્ત કરી, બાણના ભાથાને ખભે લટકાવી, ધનુષ્ ઉપર પ્રત્યંયા યડાવી, બાણને ઉંચા કરી, માળાને લાંબી કરી અથવા વિશિષ્ટ પ્રહરણને ઉલ્લાસિત કરી, જંઘાએ ઘુંઘરા લટકાવી, શીઘ વાજિંત્ર વગડાવી, મોટા મોટા ઉત્કૃષ્ટ યાવત્ સમુદ્ર સ્વ વડે યુક્ત એવા કરતી શાલાટવી ચોરપલ્લીની સર્વ દિશા-વિદિશામાં જોતી-જોતી, ફરતી-ફરતી પોતાના દોહદ પૂર્ણ કરે છે. તેથી જો હું પણ યાવત્ દોહદ પૂર્ણ કરું, એમ વિચારી તે દોહદ પૂર્ણ ન થવાથી યાવત્ ચિંતામગ્ન બની.

ત્યારે તે વિજય ચોર સેનાપતિ સ્કંદશ્રીને ઉપહત યાવત્ જોઈ, જોઈને કહ્યું કે - હે દેવાનુપ્રિયા ! તું કેમ ઉપહત યાવત્ ચિંતામગ્ન છે ? ત્યારે સ્કંદશ્રીએ વિજયને કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિય ! એ પ્રમાણે મને ત્રણ માસ પરિપૂર્ણ થતા યાવત્ હું ચિંતામગ્ન છું.

ત્યારે વિજયચોર સેનાપતિએ સ્કંદશ્રીની પાસે આ અર્થ સાંભળીને યાવત્ સમજીને સ્કંદશ્રીને આમ કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયા ! તને સુખ ઉપજે તેમ કર. આ વચન સાંભળીને, પછી તે સ્કંદશ્રી, વિજય ચોર સેનાપતિની અનુજ્ઞા પામીને હર્ષિત, સંતુષ્ટ થઈ, ઘણી મિત્ર યાવત્ બીજી પણ ચોર મહિલા સાથે પરીવરીને, સ્નાન યાવત્ વિભૂષિત થઈ, વિપુલ અશનાદિ અને સુરાને આસ્વાદતી, વિસ્વાદતી વચરે છે. ભોજન કર્યા પછી ઉચિત સ્થાને આવીને, પુરુષવેશ લઈ, સન્નહ-બહ્ન થઈ યાવત્ ફરતી-ફરતી દોહદને પૂર્ણ કરે છે. ત્યારપછી તે સ્કંદશ્રી દોહલા-સંપૂર્ણ, સંમાનિત, વિનીત, વ્યુત્સ્થિજ, સંપન્ન થવાથી ગર્ભને સુખે-સુખે વહન

કરે છે.

ત્યારપછી તે સ્કંદશ્રી ચોર સેનાપતિનીએ નવ માસ બહુ પ્રતિપૂર્ણ થતા બાળકને જન્મ આપ્યો. ત્યારે તે વિજય ચોર સેનાપતિએ તે બાળકનો મહા ઋદ્ધિસત્કારપૂર્વક દશ રાત્રિની સ્થિતિપતિતા કરે છે. પછી તે વિજય ચોરસેનાપતિ તે બાળકના [જન્મના] અગ્યારમે દિવસે વિપુલ અશનાદિ તૈયાર કરાવી, મિત્ર-જ્ઞાતિને આમંત્રે છે. આમંત્રીને યાવત્ તે જ મિત્ર-જ્ઞાતિને પાસે આમ કહે છે - જે કારણે અમારો આ બાળક ગર્ભમાં આવ્યો ત્યારે આ આવા પ્રકારના દોહદ ઉત્પન્ન થયેલા, તે કારણથી અમારા બાળકનું અભગ્નસેન નામ થાયો. પછી અભગ્નસેન કુમાર પાંચ ઘાત્રીઓ વડે યાવત્ મોટો થાય છે.

● વિવેચન-૨૧ :-

જિમિયમ્બુત્તરાગત - ભોજન કરીને, ભોજન પછી ઉચિત સ્થાને આવ્યા. નેવત્તિજજ-વેશ ધરીને, સન્નહ - બહ્નવર્મિત કવચવાળા, સરાસણપટ્ટિકા બાંધીને, ઝૈવેયક પહેરીને, વિમલવર ચિહ્ન પટ્ટ બાંધી, આયુધ-પ્રહરણ લઈને. ભરિય-હસ્તપાશ, ફલિહ-સ્ફટિક, નિક્કટ્ટ-મ્યાનથી બહાર કાઢેલ, અસી-ખડ્ગ, અંસાગત-પાછલના ભાગે બાંધતા ખંભે આવેલ. સજીવ-ધનુષ્ આરોપિત પ્રત્યંયા, ધનુ-કોદંડક, સમુદ્ધિત સર-નિસર્ગને માટે કાઢેલ બાણ, દામ-પાશક વિશેષ, દાહ-લાંબા વાંસડા ઉપર બાંધેલ દાંતરડારૂપ, ઓસારિય-લંબાવેલ. - X - X - મહતા ઝક્કિટ્ટિ - આનંદ મહાધ્વનિ, સિંહનાદ, વર્ણવ્યક્તતા રહિત ધ્વનિ, કલકલ-વ્યક્ત વચન તે રૂપ જે સ્વ. સમુદ્ધરવભૂયંપિવ-ગગન મંડલમાં વ્યાપ્ત સમુદ્ધ ગર્જના માફક.

- X - X - તંસિ દોહલંસિ - દોહદ પૂર્ણ ન થતાં શુષ્ક, ભુખી, અવલગ્ન ઇત્યાદિ થઈ. “આર્તધ્યાનોપગત થઈ” સુધી કહેવું. તત્તે ણં સે - સ્કંદશ્રીને ઉપહત મનસંકલ્પવાળી, જમીન તરફ દૈષ્ટિ કરેલ આર્તધ્યાન યુક્ત થઈ ચિંતિત થયેલી જોઈ. ઇત્યાદિ - X -

ઋદ્ધિ-વસ્ત્ર, સુવર્ણાદિ સંપત્તિ, સત્કાર-પૂજા વિશેષ, તેનો સમુદાય. દશસ્તંઠિઈ-પડિયં-દશ રાત્રિ સુધી કુલકમાગત પુત્ર જન્માનુષ્ઠાન.

● સૂત્ર-૨૨ :-

ત્યારપછી તે અભગ્નસેનકુમાર બાલભાવથી મુક્ત થયો. આઠ કન્યા સાથે લગ્ન થયા, યાવત્ આઠનો દાયજો મળ્યો. ઉપરી પ્રાસાદમાં ભોગ ભોગવતો વિચરે છે. પછી તે વિજય ચોર સેનાપતિ કોઈ દિવસે મૃત્યુ પામ્યો. પછી તે અભગ્નસેન કુમાર ૫૦૦ ચોરો સાથે પરીવરીને રુદન-કંદન-વિલાપ કરતો વિજય ચોર સેનાપતિનું મહા ઋદ્ધિ સત્કારના સમુદયથી નીહરણ કર્યું, કરીને ઘણાં લૌકિક મૃતકાર્યો કર્યા. કરીને કેટલોક કાળ જતાં અલ્પશોકવાળા થયા.

ત્યારપછી તે ૫૦૦ ચોરોએ કોઈ દિવસે અભગ્નસેન કુમારને શાલાટવી ચોરપલ્લીમાં મોટા-મોટા ચોર સેનાપતિપણે અભિષેક કર્યો. પછી તે અભગ્નસેનકુમાર ચોર સેનાપતિ થયો. તે અધાર્મિક યાવત્ નીકટની નગરીને

લુંટવા લાગ્યો.

ત્યારપછી તે દેશના લોકો અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિએ ઘણાં ગામોનો ઘાત કરવાથી, તાપ પામીને, એકબીજાને બોલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયો ! નિશ્ચે અભગ્નસેન ચોરસેનાપતિ પુરિમતાલ નગરની ઉત્તરે રહેલા દેશને, ઘણાં ગામના ઘાત વડે યાવત્ નિર્ધન કરતો વિચરે છે. તેથી નિશ્ચે હે દેવાનુપ્રિયો ! પુરિમતાલનગરમાં જઈ આપણે મહાબલ રાજાને આ વૃત્તાંત જણાવવો શ્રેયસ્કર છે.

ત્યારપછી તે જાનપદ પુરુષોએ આ વૃત્તાંતને પરસ્પર સ્વીકાર્યો, સ્વીકારીને મહાર્થ, મહાર્થ, મહાર્થ, રાજર્થ પ્રાભૃતને ગ્રહણ કર્યું, કરીને પુરિમતાલ નગરે આવ્યા, મહાબલ રાજા પાસે આવ્યા, આવીને મહાબલ રાજાને તે મહાર્થ યાવત્ પ્રાભૃત ધર્યું, બે હાથની અંજલિ કરી મહાબલ રાજાને આ પ્રમાણે કહ્યું - નિશ્ચે હે સ્વામી ! શાલાટવી ચોરપલ્લીમાં અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિ રહે છે, તે અમને ઘણાં ગામોના ઘાત વડે યાવત્ નિર્ધન કરતો વિચરે છે. તો હે સ્વામી ! અમે ઈચ્છીએ છીએ કે - તમારી બાહુની છાયામાં ગ્રહણ કરાવેલા અમે ભય અને ઉપસર્ગ રહિત સુખે સુખે રહીએ. આમ કહી, રાજાને પગે પડી, બે હાથ જોડી મહાબલ રાજાને આ વૃત્તાંત વિજ્ઞાપ્ત કર્યો.

ત્યારે તે મહાબલ રાજાએ તે જાનપદ પુરુષો પાસે આ અર્થ સાંભળી, અવધારી અતિ ક્રોધિત થઈ યાવત્ ધમધમતા ત્રણ વળી-વાળી ભૂકુટીને કપાળમાં ચડાવી દંડનાયકને બોલાવ્યો, બોલાવીને કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિય ! તું જ, શાલાટવી ચોરપલ્લીનો નાશ કર. નાશ કરીને અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિને જીવતો પકડ, પકડીને મારી પાસે લાવ.

ત્યારે તે દંડનાયકે “તહત્તિ” કહી, તે વાત સ્વીકારી. પછી તે ઘણાં પુરુષો સાથે સન્નિદ્ર બદ્ધ થઈ યાવત્ આયુધો સાથે તેમની સાથે પરીવરીને હાથમાં પાશ અને ટાલ લઈ યાવત્ શીઘ્ર વાગતા વાર્જિઓ વગાડાતા, મોટા યાવત્ ઉત્કૃષ્ટ શબ્દ યાવત્ કરતા પુરિમતાલ નગરની વચ્ચેવચ્ચથી નીકળે છે, નીકળીને શાલાટવી ચોરપલ્લીએ જવા નીકળ્યા.

ત્યારે તે અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિના ચાર પુરુષો આ વૃત્તાંતને જાણીને શાલાટવી ચોરપલ્લીમાં અભગ્નસેન પાસે આવ્યા, આવીને બે હાથ જોડી યાવત્ આમ કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિય ! પુરિમતાલનગરમાં મહાબલ રાજાએ મોટા સુભટોના સમૂહ સહિત દંડનાયકને આજ્ઞા કરી છે કે - હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે જાઓ અને શાલાટવી ચોરપલ્લીનો વિનાશ કરો, અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિને જીવતો ગ્રહણ કરો. ગ્રહણ કરીને મારી પાસે લાવો. તેથી તે દંડનાયક મોટા સુભટોના સમૂહ સહિત શાલાટવી ચોરપલ્લી આવવા નીકળેલ છે.

ત્યારે તે અભગ્નસેને ચોરસેનાપતિ તે ચાર પુરુષો પાસે આ વૃત્તાંત સાંભળી, સમજીને ૫૦૦ ચોરોને બોલાવ્યા, બોલાવી આમ કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયો !

નિશ્ચે પુરિમતાલ નગરે મહાબલ યાવત્ (દંડનાયક) જવાને નીકળ્યો છે, તે આવી રહ્યો છે. ત્યારે અભગ્નસેને તે ૫૦૦ ચોરોને કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયો ! આપણે તે દંડનાયકને શાલા અટવી ચોરપલ્લી પ્રાપ્ત થતા પહેલાં માર્ગમાં જ પ્રતિષેધ કરવો શ્રેય છે. ત્યારે તે ૫૦૦ ચોરોએ અભગ્નસેનની વાત ‘તહત્તિ’ કહી સ્વીકારી.

ત્યારપછી તે અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિ વિપુલ અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ તૈયાર કરાવે છે, કરાવીને ૫૦૦ ચોરો સાથે સ્નાન યાવત્ પ્રાયશ્ચિત્ત કરી ભોજન મંડપમાં તે વિપુલ અશનાદિને સુરા સાથે આસ્વાદિત આદિ કરતા વિચરે છે ભોજન કર્યા પછી ઉચિત સ્થાને આવીને આચમન કરી, મુખશુદ્ધિ કરી, અતિ પવિત્ર થઈ ૫૦૦ ચોરો સાથે આર્દ્ર્યર્મ ઉપર બેસીને સન્નિદ્ર-બદ્ધ થઈ યાવત્ પ્રહરણ ગ્રહણ કરી, હાથમાં પાશ ગ્રહણ કરી યાવત્ શબ્દો સાથે મધ્યાહ્ન કાળસમયે શાલાટવી ચોરપલ્લીથી નીકળે છે. નીકળીને વિષમ-દુર્ગ-ગહનમાં રહી, ભોજન-પાણી ગ્રહણ કરીને તે દંડનાયકની રાહ જોતો ત્યાં રહ્યો.

ત્યારપછી તે દંડનાયક અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિ પાસે આવ્યો, આવીને અભગ્નસેન ચોરસેનાપતિ સાથે યુદ્ધ કરવા લાગ્યો. પછી અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિએ તે દંડનાયકને જલ્દીથી હત-મથિત યાવત્ પ્રતિષેધ કર્યો. ત્યારે તે દંડનાયક અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિ વડે હત-મથિત-પ્રતિષેધિત થતા તેજ-બળ-વીર્ય-પુરુષાકાર પરાક્રમ રહિત થયો. તેથી અધારણીય છે, એમ જાણીને પુરિમતાલ નગરે મહાબલ રાજા પાસે આવ્યો, આવીને બે હાથ જોડીને આ પ્રમાણે કહ્યું -

હે સ્વામી ! નિશ્ચે અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિ વિષમ-દુર્ગ-ગહનમાં રહીને, ભોજન-પાણીને ગ્રહણ કરીને રહ્યો છે. કોઈપણ અતિ મોટા અશ્વ-હાથી-ચોદ્ધાર્થ સૈન્યથી એમ ચતુરંગ સૈન્યથી પણ સાક્ષાત્ ગ્રહણ કરી શકે તેમ નથી. તેથી શામ-ભેદ-ઉપદ્રાવન વડે વિશ્વાસ પમાડીને વશ કરવા લાયક છે. વળી જે તેના અભ્યંતર શિષ્ય સમાન તથા મિત્ર, જ્ઞાતિ, નિજક, સ્વજન, સંબંધી, પરિજનને વિપુલ ધન-કનક-રત્ન-ઉત્તમ સારભૂત ધન વડે ભેદ પામશે. તે અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિને પણ વારંવાર મહાર્થ-મહાર્થ-મહાર્થ પ્રાભૃત મોકલી અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિને વિશ્વાસ પમાડાશે.

● વિવેચન-૨૨ :-

અદુરારિયા - ત્યારે તે અભગ્નસેનના માતાપિતાએ અભગ્નસેનને શોભન તિથિ-કરણ-નક્ષત્ર-મુહૂર્તમાં આઠ કન્યાઓ સાથે એક દિવસે પાણિગ્રહણ કરાવ્યું. તેના માતાપિતાએ આ આવું પ્રીતિદાન આપ્યું. આઠ-આઠ પરિમાણવાળું દાય-દાન, તે આ - આઠ કોટિ હિરણ્ય, આઠ કોટિ સુવર્ણ, આઠ પ્રેષણકારી, ઈત્યાદિ અને વિપુલ ધન-ધાન્ય-કનક-રત્ન-મણિ-મોતી-શંખ-શિલા-પ્રવાલ-રક્તરત્ન ઈત્યાદિ.

ઈર્ષ્ય ભુંજર - તે અભગ્નસેનકુમાર ઉપરી શ્રેષ્ઠ પ્રાસાદે રહી, સ્ફૂટ વાગતા

મૃદંગ, શ્રેષ્ઠ તરુણીયુક્ત બત્રીશબદ્ધ નાટક, ગવાતા ગીતો, સહિત વિપુલ માનુષી કામભોગ અનુભવતો વિચરે છે.

મહાર્થ-મહાપ્રયોજન, મહાર્થ-બહુમૂલ્ય, મહાર્થ-મહાન્ને યોગ્ય. - - દંડ-દંડનાયક. જીવગાહ-જીવતો, ભડચડગર-યોદ્ધાસમૂહ. મગ્ગઈત-હસ્તપાશ. - X - વિષમ-ઉંચાનીચા, દુર્ગ-દુષ્પ્રવેશ, ગહન-વૃક્ષોથી ઢંકાયેલ. સંપલગ્ગ-યુદ્ધ કરવાનું શરૂ કર્યું. હ્યમહિયં. હત-સૈન્યના હણાવાથી, મથિત-માનના મથનથી, પ્રવરવીર-સુભટ, ઘાતિત-વિનાશિત, જેની ચિહ્નયુક્ત ઘજાઓ પડી ગઈ. વિપ્પડિસેહ-ભાગી ગયા.

અથામ - તેવા સ્થામ રહિત, અબલ-શારીરબલ રહિત, અવીરિય-જીવવીર્ય રહિત, અપુરિસક્કારપરક્કમ-પૌરુષ અભિમાનથી નિષ્પાદિત સ્વપ્રયોજન પરાક્રમ રહિત. અધારણિજ-ધારણ કરવાને કે રહેવાને અશક્ય. - - ઉરંઉરેણ-સાક્ષાત્. સામ-પ્રેમોત્પાદક વચન, ભેદ-પરસ્પર અવિશ્વાસ ઉપજાવવો, ઉપપ્રદાન-અભિમત અર્થે દાન.

અભિંભતરગાસીસગભમ-નીકટના મંત્રી વગેરે. કેવા ? શિષ્ય જેવા - શિષ્યની ભ્રાંતિ થાય તેવા, વિનિતપણાખી શિષ્યતુલ્ય. અથવા મસ્તકના કવચનો ભ્રમ કે શરીરરક્તવથી શીર્ષભ્રમ. - X - X -

● સૂત્ર-૨૩ :-

ત્યારપછી તે મહાબલ રાજાએ અન્ય કોઈ દિવસે પુરિમતાલ નગરમાં એક મોટી મહાતિ મહાલિકા કૂટાકારશાળા કરાવી. તે અનેક શત સ્તંભ ઉપર રહેલી, પ્રાસાદીય, દર્શનીય હતી. પછી મહાબલ રાજાએ અન્ય કોઈ દિને પુરિમતાલ નગરે શુલ્ક રહિત યાવત્ દશ દિવસનો પ્રમોદ-મહોત્સવની ઘોષણા કરાવી, પછી કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવીને કહ્યું -

હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે શાલાટવી ચોરપલ્લીમાં જાઓ, ત્યાં તમે અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિને બે હાથ જોડીને કહો - હે દેવાનુપ્રિય ! નિશ્ચે પુરિમતાલ નગરે મહાબલ રાજા ઉત્શુલ્ક યાવત્ દશ દિવસનો મહોત્સવ ઘોષિત કરાવેલ છે. તો હે દેવાનુપ્રિય ! તમારે માટે વિપુલ અશનાદિ, પુષ્પ-વસ્ત્ર-માળા-અલંકાર શીઘ્ર અહીં મોકલીએ કે તમે જાતે જ ત્યાં આવશો ? ત્યારે કૌટુંબિક પુરુષોએ મહાબલ રાજાની આજ્ઞાને બે હાથ જોડી યાવત્ સ્વીકારી, સ્વીકારીને પુરિમતાલ નગરથી નીકળ્યા. પછી બહુ લાંબા નહીં એવા માર્ગમાં સુખેથી વસતા અને ભોજનાદિ કરતા શાલાટવી ચોરપલ્લીએ આવ્યા.

ત્યાં અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિને બે હાથ જોડીને આમ કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિય ! પુરિમતાલ નગરે મહાબલ રાજાએ શુલ્ક રહિત મહોત્સવ જાહેર કર્યો છે તો યાવત્ તમે જાતે જ આવશો ? ત્યારે અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિએ કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયો ! હું જાતે જ પુરિમતાલ નગરે આવીશ. તે કૌટુંબિક પુરુષોનો સત્કાર કરી વિદાય આપી.

ત્યારપછી તે અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિ, ઘણાં મિત્રોથી યાવત્ પરિવૃત્ત થઈને સ્નાન કરી યાવત્ પ્રાયશ્ચિત્ત કરી, સર્વાલંકાર વિભૂષિત થઈ શાલાટવી

ચોરપલ્લીથી નીકળ્યો. નીકળીને પુરિમતાલ નગરે મહાબલ રાજા પાસે આવ્યો, આવીને બે હાથ જોડી, મહાબલ રાજાને જય-વિજયથી વધાવ્યા, વધાવીને મહાર્થ યાવત્ ભેટણું ધર્યું.

ત્યારે મહાબલ રાજાએ અભગ્નસેનના તે મહાર્થ ભેટણાને યાવત્ સ્વીકાર્યું. તેનો સત્કાર, સન્માન કરી વિદાય આપીને કૂટાગારશાળામાં રહેવાનું સ્થાન આપ્યું. ત્યારપછી અભગ્નસેન, મહાબલ રાજા પાસેથી વિદાય પામીને કૂટાગાર શાળાએ આવ્યો. પછી મહાબલ રાજાએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવીને કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે જાઓ, વિપુલ અશન-પાન-ખાદિમ-સ્વાદિમ તૈયાર કરાવો. તે વિપુલ અશનાદિ અને સુરાને તથા ઘણાં જ પુષ્પ-ગંધ-માળા-અલંકારને અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિની કૂટાગારશાળામાં લઈ જાઓ. કૌટુંબિક પુરુષો હાથ જોડી યાવત્ લઈ ગયા.

ત્યારે તે અભગ્નસેન ઘણાં મિત્ર, જ્ઞાતિ સાથે પરીવરી સ્નાન કરી યાવત્ સર્વાલંકાર વિભૂષિત થઈ, તે વિપુલ અશનાદિ અને સુરાને આસ્વાદિત કરતો પ્રમાદી થઈ વિચરવા લાગ્યો.

ત્યારપછી મહાબલ રાજાએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવ્યા, બોલાવીને કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે જઈને પુરિમતાલ નગરના દ્વારોને બંધ કરો અને અભગ્નસેનને જીવતો પકડીને મારી પાસે લાવો.

ત્યારે તે કૌટુંબિક પુરુષોએ બે હાથ જોડી યાવત્ સ્વીકાર કર્યો, સ્વીકારીને પુરિમતાલ નગરના દ્વારો બંધ કર્યા. અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિને જીવતો પકડીને મહાબલ રાજા પાસે લાવ્યા. ત્યારે મહાબલ રાજાએ અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિને આ વિદ્યાનથી વધ કરવાની આજ્ઞા કરી.

હે ગૌતમ ! આ રીતે અભગ્નસેન ચોર સેનાપતિ જુના-પુરાણા [પોતાના કર્મોથી] યાવત્ વિચરે છે. - - ભગવન્ ! અભગ્નસેન મરણ અવસરે મરીને ક્યાં જશે ? ક્યાં ઉત્પન્ન થશે ?

હે ગૌતમ ! તે ૩૭ - વર્ષનું પરમાયુ પાળીને આજે ત્રણ ભાગ શેષ દિવસ બાકી રહેતા શૂળીએ ભેદાઈને કાળ માસે કાળ કરીને આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિક નૈરયિકપણે ઉપજશે. તે ત્યાંથી અનંતર ઉદ્ધર્તીને, એ પ્રમાણે પ્રથમ અધ્યયનવત્ તેનું સંસાર પરિભ્રમણ જાણવું. યાવત્ નરકમાંથી ઉદ્ધર્તીને વાણારસી નગરીમાં સૂકરપણે ઉત્પન્ન થશે. તે ત્યાં સૂકરપણામાં જીવિતથી રહિત થઈને તે જ વાણારસી નગરીમાં શ્રેષ્ઠી કુળમાં પુત્રપણે જન્મશે. તે ત્યાં બાલ્ય ભાવથી મુક્ત થઈ, પ્રથમ અધ્યયનવત્ અંત કરશે. નિક્ષેપ કહેવો.

● વિવેચન-૨૩ :-

મહતી-પ્રશસ્ત, અતિમહાલિકા-મહા મોટી, કૂટ-પર્વતના શિખરના જેવા આકારવાળી એવી શાળા. અનેક શત સ્તંભ ઉપર રહેલી, પ્રાસાદીય, દર્શનીય, અભિરૂપ, પ્રતિરૂપ. વ્યાખ્યા પૂર્વવત્.

ઉસ્સુક્ક-શુક્કરહિત યાવત્ શબ્દથી ક્ષેત્ર-પશુ આદિના રાજને દેવાના કરરહિત. અભડપ્પવેસ-કૌટુંબિક ઘરોમાં રાજના સુભટોનો પ્રવેશ નહીં. દંડ-નિગ્રહ, તેનાથી નિવૃત્ત, કુદંડિમ-અસમ્યગ્ નિગ્રહઓથી રહિત, જે મહોત્સવ. અઘરિમ-ઋણદ્રવ્ય માફ, અઘારણીય-દેવાદાર રહિત, અનુદ્ધૂત-આનુરૂપેણ વગાડવા માટે ઉત્ક્રિષ્ટ, અનુદ્ધૂત-વગાડવા માટે વાદક વડે ન ત્યજાયેલ મૃદંગ. અમિલાયમલ્લદામ-અમ્લાનપુષ્પ-માળા, નાડઈજજકલિત-નાટક પાત્રો વડે સુક્ત. તાલાચરાનુચરિત-પ્રેક્ષાકારી વડે સેવાયેલ. - X - જહારિહ - યથા યોગ્ય. - X -

નાઈવિગિદ્ધ-અત્યંત દીર્ઘ, અદ્ધાણ-પ્રચાણક, માર્ગ. બસહિપાયારાસ-વાસિક પ્રાતઃભોજન. - X -

શંકા-જ્યાં તીર્થકર વિચરે તે દેશમાં પરચીશ કે બાર યોજન સુધી તીર્થકરના અતિશયથી વૈરાદિ અનર્થો ન થાય - X - તો ભગવંત મહાવીર પુરિમતાલમાં હતા ત્યારે અભગ્ન સેનનો વૃતાંત કેમ થયો ? - - - આ સર્વે અર્થ-અનર્થ પ્રાણીના પોતાના કરેલા કર્મથી જ ઉત્પન્ન થાય છે તે કર્મ સોપકમ અને નિરુપકમ બે ભેદે છે. તેમાં સોપકમ કર્મ જ જિન અતિશયથી શાંત થાય, પણ નિરુપકમ કર્મ તો અવશ્ય ફળરૂપે વેદવા જ પડે. - X - તે જિનઅતિશયથી શાંત ન થાય.

મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ
અધ્યયન-૩-નો ટીકાસહિત અનુવાદ પૂર્ણ

❁ અધ્યયન-૪-“શકટ” ❁

— X — X — X — X —

● સૂત્ર-૨૪ :-

યોથા અધ્યયનનો ઉત્ક્રોપ કહેવો. હે જંબૂ! તે કાળે, તે સમયે સાહંજણી નામે નગરી હતી, તે ઋદ્ધ-નિર્ભય-સમૃદ્ધ હતી. તે સાહંજણીની બહાર ઉત્તર-પૂર્વ દિશિ ભાગમાં દેવરમણ નામે ઉદ્યાન હતું. તેમાં અમોઘ યક્ષનું પુરાતન યક્ષાયતન હતું. તે સાહંજણીમાં મહારંદ્ર નામે મહાન્ રાજા હતો. તેને સુસેન નામે સામ-ભેદ-દંડ વડે નિગ્રહ કરવામાં કુશળ અમાત્ય હતો. સુદર્શના નામે ગણિકા હતી. તે સાહંજણી નગરીમાં સુભદ્રા નામે આદ્ય સાર્થવાહ રહેતો હતો. તેને સુભદ્રા નામે અહીન પૂર્ણ પંચેન્દ્રિય પત્ની હતી. તે સુભદ્રાનો પુત્ર અને ભદ્રાનો આત્મજ એવો શકટ નામે અહીન પુત્ર હતો.

તે કાળે, તે સમયે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પધાર્યા. પર્યદા અને રાજા નીકળ્યા, ભગવંતે ધર્મ કહ્યો, પર્યદા પાછી ગઈ.

તે કાળે, તે સમયે ભગવંત મહાવીરના મોટા શિષ્ય યાવત્ રાજમાર્ગે પ્રવેશ્યા. ત્યાં ઘણાં હાથી, ઘોડા, પુરુષો હતા. તે પુરુષો મધ્યે એક સ્ત્રી સહિત પુરુષને જોયો. તેને અવકોટક બંધને બાંધેલ, નાક-કાન કાપેલ, યાવત્ ઉદ્ઘોષણ કરાવાતી હતી. ગૌતમસ્વામીને પૂર્વવત્ વિચાર. યાવત્ ભગવંતે ઉત્તર આપ્યો. —

હે ગૌતમ ! તે કાળે, તે સમયે આ જ જંબૂદ્વીપ દ્વીપમાં ભરતક્ષેત્રમાં છગલપુર નામે નગર હતું. ત્યાં સિંહગિરિ નામે મહાન્ રાજા હતો તે નગરમાં છણિક નામે કસાઈ રહેતો હતો. તે ઋદ્ધિમાન્, અધાર્મિક યાવત્ દુષ્ટત્યાનંદ હતો. તે છણિક કસાઈ ઘણાં બકરા, ઘેટા, રોઝ, બળદ, સસલા, સૂકર, પસય, સિંહ, હરણ, મોર અને પાડાને સેંકડો-હજારોની સંખ્યામાં વાડામાં બાંધી રાખતો હતો. બીજા પણ ત્યાં ઘણાં પુરુષો દૈનિક વેતન અને ભોજનથી ઘણાં બકરા યાવત્ પાડાનું રક્ષણ અને પાલન કરતા હતા.

બીજા પણ ઘણાં પુરુષો બકરા આદિને યાવત્ ઘરમાં રુંધેલા-રાખતા હતા. બીજા પણ ઘણાં પુરુષો દૈનિક વેતન અને ભોજનથી (રાખેલા જે) સેંકડો-હજારો બકરા આદિને મારી નાંખતા હતા, તેના માંસને છરી આદિથી કાપીને કકડા કરતા હતા, કરીને છણિક કસાઈને આપતા હતા.

બીજા પણ ઘણાં પુરુષો તે ઘણાં બકરા યાવત્ પાડાના માંસને તવા-કવલ્લી-કંદૂક-ભર્જનક-અંગારામાં તળતા-ભુંજતા-પકાવતા અને રાજમાર્ગમાં આશ્રુવિકાને કરતા રહેતા હતા. તે છણિક કસાઈ પોતે પણ ઘણાં બકરા યાવત્ ભેંસના માંસને પકાવી-તળી-ભુંજીને સુરા સાથે આસ્વાદતો વિચરતો હતો. ત્યારે તે છણિક કસાઈ, આ કર્મોથી ઘણાં જ મલિન પાપકર્મોને ઉપાર્જિત કરી ૭૦૦ વર્ષનું પરમ આયુ પાળીને મરણ અવસરે મૃત્યુ પામી યોથી નારકીમાં ઉત્કૃષ્ટ દશ સાગરોપમ સ્થિતિક નૈરયિકપણે ઉપજ્યો.

● વિવેચન-૨૪ :-

ભગવન્ ! જો ઈત્યાદિ ચોથા અધ્યયનનો ઉત્ક્રોધ - પ્રસ્તાવના કહેવી. તે આ - જો શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે યાવત્ દુઃખવિપાકના ત્રીજા અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે. તો ચોથા અધ્યયનનો શો અર્થ કહ્યો છે ?

મહતાં મહા હિમવંત, મહાન્ મલય, મેરુ ગિરિ મહેન્દ્રસાર ઈત્યાદિ રાજા વર્ણન જાણવું. સામભેદદંડ - તેમાં સામ-પ્રિયવચન, ભેદ-નાયક અને સેવકના ચિત્તમાં ભેદ કરવો, દંડ-શરીર અને ધનનું હરણ, ઉપપ્રદાન-અભિમત અર્થે દાન. આ નીતિઓથી જે સુપ્રયુક્ત છે તેથી જ નયોમાં વિવિધ પ્રકારોને જાણે છે, ઈત્યાદિ અમાત્ય વર્ણન જાણવું.

● સૂત્ર-૨૫ :-

ત્યારે સુભદ્ર સાર્થવાહની પત્ની ભદ્રા યાવત્ જાતનિંદુકા હતી. જન્મતા-જન્મતા બાળકો વિનાશ પામતા હતા. ત્યારે તે છલિક કસાર્થનો જીવ ચોથી પૃથ્વીથી અનંતર ઉદ્ધર્તીને આ જ સાહજણી નગરીમાં સુભદ્ર સાર્થવાહની ભદ્રા નામે પત્નીની કુક્ષિમાં પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો. પછી કોઈ દિવસે ભદ્રા સાર્થવાહીએ પુરા નવ માસે પુત્ર પ્રસવ્યો.

તે બાળકને જન્મતાં જ તેના માતાપિતાએ ગાડાની નીચે સ્થાપ્યો, ફરી ગ્રહણ કરાવી, અનુક્રમે સંરક્ષણ, સંગોપન, સંવર્ધન કરતા ઉજ્જિતકની જેમ કહેવું. યાવત્ આ બાળક જન્મતાં જ શકટ-ગાડાં નીચે સ્થાપેલો, તેથી આ બાળકનું નામ શકટ થાયો. બાકી બધું ઉજ્જિતક માફક જાણવું.

સુભદ્ર લવણસમુદ્રમાં મૃત્યુ પામ્યો, માતા પણ મૃત્યુ પામી. તે પણ પોતાના ઘેરથી કાઢી મૂકાયો. ત્યારે શકટ બાળક પોતાના ઘેરથી કાઢી મૂકાયેલો શ્રંગાટક આદિમાં પૂર્વવત્ યાવત્ સુદર્શના ગણિકા સાથે લુબ્ધ થયો. ત્યારપછી સુસેન અમાત્યે તે શકટને કોઈ દિવસે સુદર્શના ગણિકાના ઘેરથી કાઢી મૂક્યો અને સુદર્શના ગણિકાને પોતાના ઘરમાં સ્ત્રીરૂપે સ્થાપી. પછી સુદર્શના ગણિકા સાથે ઉદાર એવા માનુષી કામભોગ ભોગવતો રહ્યો.

ત્યારપછી તે શકટ સુદર્શનાના ઘરથી કાઢી મૂકાયેલો એવો, બીજે ક્યાંય સ્મૃતિ-રતિ-દૃતિ ન પામતાં, કોઈ દિવસે ગુપ્તપણે સુદર્શનાના ઘેર પ્રવેશ્યો, પ્રવેશીને સુદર્શના સાથે ઉદાર કામભોગ ભોગવતો વિચરવા લાગ્યો. આ તરફ સુસેન અમાત્ય સ્નાન યાવત્ વિભૂષા કરી મનુષ્યરૂપી વાગુરા સાથે સુદર્શના ગણિકાને ઘેર આવ્યો, આવીને શકટને સુદર્શના ગણિકા સાથે ઉદાર કામભોગ ભોગવતો જોયો, જોઈને અતિ ક્રોધિત થઈ યાવત્ ધમધમતો કપાળમાં ત્રિવલી ચડાવી શકટને પુરુષો પાસે પકડાવ્યો. પકડાવીને લાકડી, મુઠ્ઠી આદિથી યાવત્ મથિત કર્યો, અવકોટક બંધને બાંધ્યો. બાંધીને મહાયંદ્ર રાજા પાસે આવ્યો. આવીને ને હાથ જોડી યાવત્ આ પ્રમાણે કહ્યું -

હે સ્વામી ! એ પ્રમાણે શકટે મારા અંતઃપુરમાં પ્રવેશરૂપ અપરાધ કર્યો છે.

ત્યારે મહાયંદ્ર રાજાએ સુસેન અમાત્યને કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિય ! તમે જ શકટનો દંડ કરો. ત્યારે સુસેન અમાત્યે મહાયંદ્ર રાજાની અનુજ્ઞા પામીને શકટને અને સુદર્શના ગણિકાને આવા પ્રકારે વધ કરવાની આજ્ઞા આપી. હે ગૌતમ ! એ પ્રમાણે શકટદારક પૂર્વ જન્મના જૂનાં પાપકર્મનો અનુભવ કરતો વિચરે છે.

● વિવેચન-૨૫ :-

સુભદ્રે લવણે. સુભદ્ર સાર્થવાહ લવણસમુદ્રમાં મૃત્યુ પામ્યો.

● સૂત્ર-૨૬ :-

ભગવન્ ! શકટ મૃત્યુ પામીને ક્યાં ગયો? ક્યાં ઉત્પન્ન થયો? હે ગૌતમ ! શકટ દારક-૫૭-વર્ષ પરમાયુ પાળીને આજે જ ત્રિભાગ દિવસ શેષ બાકી રહેતા, એક મોટી લોટાની તપાવેલી અગ્નિવર્ણસમ સ્ત્રીની પ્રતિમાને આલિંગન કરાવાયેલો મરણ સમયે મરણ પામીને આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં નૈરચિકપણે ઉત્પન્ન થશે.

તે ત્યાંથી અનંતર ઉદ્ધર્તીને રાજગૃહનગરમાં માતંગકુળમાં યુગલપણે જન્મ લેશે. ત્યારે તે બાળકના માતાપિતા બાર દિવસ પુરા થતાં આ આવું ગુણસંપન્ન નામ કરશે - અમારા આ પુત્રનું નામ શકટ અને પુત્રીનું નામ સુદર્શના થાયો. પછી શકટ બાળક, બાલ્યભાવથી મુક્ત થઈ ચૌવનને પામશે. ત્યારે તે સુદર્શના પુત્રી પણ બાલ્યભાવ છોડી અનુક્રમે ચૌવનને પામશે, તેણી રૂપ-ચૌવન અને લાવણ્યથી ઉત્કૃષ્ટ, ઉત્કૃષ્ટ શરીરી થશે. ત્યારે તે શકટ, સુદર્શનાના રૂપ-ચૌવન અને લાવણ્યથી મૂર્છિત થઈ સુદર્શના સાથે ઉદાર ભોગ ભોગવશે.

ત્યારપછી શકટ અન્ય કોઈ દિવસે સ્વયં જ કૂટગ્રાહીપણાંને સ્વીકારીને રહેશે. ત્યારપછી તે શકટ કૂટગ્રાહ થશે, અધાર્મિક યાવત્ દુષ્ટત્યાનંદ થશે. આ [અશુભ] કર્મો વડે ઘણું જ પાપકર્મને ઉપાર્જિત કરીને, કાળમાસે કાળ કરીને આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં નૈરચિકપણે ઉત્પન્ન થશે. તે જ પ્રમાણે તેનો સંસાર યાવત્ સાતમી પૃથ્વી સુધી છે.

તે ત્યાંથી અનંતર ઉદ્ધર્તીને વાણરસી નગરીમાં મત્સ્યપણે ઉપજશે. તે ત્યાં માછીમાર વડે વધ પામીને તે જ વાણરસી નગરીમાં શ્રેષ્ઠીના કુળમાં પુત્રપણે ઉત્પન્ન થશે. ત્યારે તે સમકિત પામી, પ્રતિબોધ પામી દીક્ષા ગ્રહણ કરી, સૌધર્મકલ્પે દેવ થશે. ત્યાંથી ચ્યવી મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં દીક્ષા લઈ, સિદ્ધિ પામશે.

નિક્ષેપ. દુખવિપાકના ચોથા અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો.

● વિવેચન-૨૬ :-

અઓમય - લોટાની, તત્ત - તપ્ત, સમજોઈભૂય-અગ્નિ સમાન. અવયાસાવિચ-આલિંગિત. જોવણ - ચૌવન પામીને, ભોગ સમર્થ થયો. - X - X - નિક્ષેપ-હે જંબૂ ! શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે ચોથા અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે.

મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ
અધ્યયન-૪-નો ટીકાસહિત અનુવાદ પૂર્ણ

❁ અધ્યયન-૫-“બૃહસ્પતિદત્” ❁
— X — X — X — X — X — X —

● સૂત્ર-૨૭ :-

પાંચમાં અધ્યયનનો ઉલ્લેખ કહેવો. હે જંબૂ ! નિશ્ચે તે કાળે, તે સમયે કૌશાંબી નામે ઋક્ષ, નિર્ભયં નગરી હતી. તેની બહાર ચંદ્રોત્તરણ ઉદ્યાન હતું, ત્યાં શ્વેતભદ્ર યજ્ઞનું યજ્ઞાયતન હતું. તે કૌશાંબી નગરીમાં શતાનીક નામે મહાન્ રાજા હતો, મૃગાવતી નામે રાણી હતી. તે શતાનીકનો પુત્ર અને મૃગાદેવીનો આત્મજ ઉદાયન નામે અહીન પંચેન્દ્રિયંકુમાર હતો, તે યુવરાજ હતો. તે ઉદાયન કુમારને પદ્માવતી નામે [પત્ની] રાણી હતી. તે શતાનીક રાજાનો સોમદત્ત નામે ઋગ્વેદાદિને ભણેલો પુરોહિત હતો. તે સોમદત્તની વસુદત્તા નામે પત્ની હતી. તે સોમદત્તનો પુત્ર અને વસુદત્તાનો આત્મજ બૃહસ્પતિદત્ત નામે અહીન પૂર્ણ પંચેન્દ્રિયં બાળક હતો.

તે કાળે, તે સમયે ભગવન્ મહાવીર પદાર્થા. તે કાળે, તે સમયે ગૌતમસ્વામી પૂર્વવત્ યાવત્ રાજમાર્ગે નીકળ્યા. પૂર્વવત્ હાથી, ઘોડા, પુરુષો મધ્યે એક પુરુષને જોયો. ગૌતમે પૂર્વવત્ વિચાર્યું, પૂર્વવત્ પ્રશ્ન કર્યો. ભગવંત તેને ઉત્તર આપે છે. હે ગૌતમ ! નિશ્ચે તે કાળે, તે સમયે આ જ જંબૂદ્વીપદ્વીપમાં ભરતક્ષેત્રમાં સર્વતોભદ્ર નામે ઋક્ષ-સ્તિમિત-સમૃક્ષ નગર હતું. ત્યાં જિતશત્રુ રાજા હતો. તે રાજાને મહેશ્વરદત્ત નામે પુરોહિત હતો. જે ઋગ્વેદાદિમાં યાવત્ કુશલ હતો.

ત્યારપછી મહેશ્વરદત્ત પુરોહિત જિતશત્રુ રાજાના રાજ્ય, અને સૈન્યની વૃદ્ધિ નિમિત્તે હંમેશા એક-એક બ્રાહ્મણપુત્ર - ક્ષત્રિયપુત્ર - વૈશ્યપુત્ર અને શુદ્ર પુત્રને પકડાવતો હતો. પકડાવીને તેમના જીવતાના જ હૃદયના માંસને ગ્રહણ કરતો અને જિતશત્રુની શાંતિને માટે હોમ કરતો.

ત્યારે તે મહેશ્વરદત્ત પુરોહિત આઠમ, ચૌદશે બળ્બે-બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, શુદ્રના બાળકને, ચાર માસે ચાર-ચાર બ્રાહ્મણ આદિના બાળકને, છ માસે આઠ-આઠ બાળકને, વરસે સોળ-સોળ બાળકોને તથા જ્યારે જ્યારે જિતશત્રુ રાજાને શત્રુના સૈન્ય સાથે યુદ્ધનો પ્રસંગ આવતો ત્યારે તે મહેશ્વરદત્ત પુરોહિત ૧૦૮-૧૦૮ બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, શુદ્ર બાળકોને પુરુષો પાસે પકડાવે છે. પકડાવીને તેમના જીવતાના જ હૃદયમાંથી માંસની પેશીઓ કઢાવતો હતો. કઢાવીને જિતશત્રુ રાજાની શાંતિ નિમિત્તે હોમ કરતો હતો. તેથી તે શત્રુસૈન્ય શીઘ્રપણે નાશ પામતું હતું અથવા છિન્નભિન્ન થઈને નાશી જતું હતું.

● વિવેચન-૨૭ :-

રિઝવેયં - ઋગ્વેદ, યજુર્વેદ આદિ. હિયયંડીય - હૃદયના માંસપિંડ.

● સૂત્ર-૨૮ :-

ત્યારપછી તે મહેશ્વરદત્ત પુરોહિત ઉક્ત અશુભકર્મ વડે ઘણાં જ પાપકર્મોને

ઉપાર્જને ૩૦૦૦ વર્ષનું પરમ આયુ પાળીને, મૃત્યુ અવસરે મૃત્યુ પામી પાંચમી નરકમાં ઉત્કૃષ્ટ ૧૭-સાગરોપમ સ્થિતિક નરકમાં ઉત્પન્ન થયો. તે ત્યાંથી અનંતર ઉદ્ધર્તાને આ જ કૌશાંબી નગરીમાં સોમદત્ત પુરોહિતની વસુદત્તા પત્નીના પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો છે. તે બાળકના માતાપિતાએ બાર દિવસ પુરા થતાં આ આવા સ્વરૂપનું નામ કર્યું, જે કારણે અમારો આ બાળક સોમદત્ત પુરોહિતનો પુત્ર અને વસુદત્તાનો આત્મજ છે, તેથી અમારા આ પુત્રનું નામ બૃહસ્પતિદત્ત થાયો. પછી તે બાળક પાંચ ઘાત્રી વડે વૃદ્ધિ પામ્યો.

ત્યારપછી તે બૃહસ્પતિદત્ત બાલ્યભાવથી મુક્ત થઈ, યૌવન વય પામ્યો, વિજ્ઞાન પરિણત થયો. તે ઉદાયનકુમારનો પ્રિય બાલમિત્ર થયો. કેમકે તેઓ સાથે જન્મ્યા, સાથે વૃદ્ધિ પામ્યા, સાથે ઘૂળમાં રમેલા હતા. કોઈ દિવસે શતાનીક રાજા મૃત્યુ પામ્યો. ત્યારપછી ઉદાયનકુમારે ઘણાં રાજા, ઈશ્વર યાવત્ સાર્થવાહ આદિ સાથે પરીવરીને રુદન-કંદન-વિલાપ કરતાં શતાનીક રાજાનું મહા ઋક્ષિ, સત્કારના સમુદયથી નીહરણ કર્યું, ઘણાં લૌકિક મૃતક કાર્ય કર્યાં.

ત્યારપછી ઘણાં રાજા, ઈશ્વર યાવત્ સાર્થવાહે ઉદાયન કુમારને મહાન્ રાજાભિષેકથી સિંચિત્ કર્યો. ત્યારે તે ઉદાયનકુમાર મહાન્ રાજા થયો. ત્યારે તે બૃહસ્પતિદત્ત, ઉદાયન રાજાનું પુરોહિતકર્મ કરતો સર્વે સ્થાનોમાં, સર્વે ભૂમિકામાં અને અંતઃપુરમાં ઈચ્છા મુજબ ગમનાગમન કરનારો થયો. ત્યારપછી તે બૃહસ્પતિ પુરોહિત ઉદાયન રાજાના અંતઃપુરમાં વેળાએ-અવેળાએ, કાળે-અકાળે, રાત્રિમાં-વિકાલમાં પ્રવેશ કરતો હતો. કોઈ દિવસે પદ્માવતી રાણી સાથે સંપલગ્ન થઈને પદ્માવતી રાણી સાથે ઉદાર કામભોગ ભોગવતો વિચરવા લાગ્યો.

આ તરફ ઉદાયન રાજા સ્નાન કરી યાવત્ વિભૂષિત થઈ પદ્માવતી દેવી પાસે આવ્યો. બૃહસ્પતિ દત્ત પુરોહિતને પદ્માવતી રાણી સાથે ઉદાર કામભોગ ભોગવતો જોઈને અતિ કોપિત થઈ, કપાળમાં ત્રિવલી કરી, ભૂકુટી ચડાવી બૃહસ્પતિદત્તને પુરુષો પાસે પકડાવી દીધો યાવત્ આવા પ્રકારે વધની આજ્ઞા આપી. હે ગૌતમ ! આ પ્રમાણે નિશ્ચે બૃહસ્પતિદત્ત જૂના-પુરાણા કર્મોને યાવત્ ભોગવે છે.

ભગવન્ ! બૃહસ્પતિદત્ત અહીંથી મૃત્યુ પામીને ક્યાં જશે ? ક્યાં ઉત્પન્ન થશે ? ગૌતમ ! બૃહસ્પતિ પુરોહિત ૬૪-વર્ષનું પરમ આયુ પાળીને આજે ત્રિભાગ દિવસ શેષ રહેતા શૂળી વડે ભેદાઈ મૃત્યુ અવસરે મૃત્યુ પામી, આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થશે. તે જ રીતે સાતે પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થવારૂપ સંસાર કહેવો.

ત્યાંથી હસ્તિનાપુર નગરમાં મૃગપણે ઉત્પન્ન થશે. તે ત્યાં વાગુરિક વડે હણાઈને, ત્યાં હસ્તિનાપુર નગરમાં શ્રેષ્ઠી કુળમાં પુત્રપણે ઉત્પન્ન થઈ, બોધિ પામી, સૌધર્મ કલ્પે ઉપજી, મહાવિદેહે મોક્ષે જશે. નિક્ષેપ કહેવો.

● વિવેચન-૨૮ :-

વેલાસુ - ભોજન, શયનાદિ કાળમાં. અવેળા-અવસર રહિત, કાળ-ત્રીજા અને પહેલા પ્રહરની આદિમાં, અકાળ-મધ્યાહ્નાદિમાં, રાત્રો-રાત્રિમાં, વિયાલ-સંધ્યામાં.

❁ અધ્યયન-૬-“નંદીવર્ધન” [નંદિવેણ] ❁

— X — X — X — X — X — X —

● સૂત્ર-૨૯ :-

છઠ્ઠા અધ્યયનનો ઉત્ક્રોધ કહેવો. હે જંબૂ ! તે કાળે, તે સમયે મથુરા નામે નગરી હતી. ભંડીર ઉદ્યાન, સુદર્શન યજ્ઞનું યજ્ઞાયતન હતું. ત્યાં શ્રીદામ રાજા, બંધુશ્રી રાણી, નંદીવર્ધન કુમાર અહીંનું યુવરાજ. શ્રી દામનો સુબંધુ નામે શામદંડ૦ નીતિજ્ઞ અમાત્ય હતો. સુબંધુ અમાત્યનો બહુમિત્રાપુત્ર નામે અહીંનું બાળક હતો.

તે શ્રીદામ રાજાનો ચિત્ર નામે અલંકારિક-વાણંદ હતો. શ્રીદામ રાજાનું આશ્ચર્યકારી અને બહુવિધ અલંકારિક કર્મ કરતો, સર્વ સ્થાનોમાં, સર્વ ભૂમિકામાં અને અંતઃપુરમાં ઈચ્છિતપણે વિચરતો હતો.

તે કાળે, તે સમયે સ્વામી પદાર્યા, પર્ષદા નીકળી, રાજા પણ નીકળ્યો, યાવત્ પર્ષદા પાછી ગઈ. - - તે કાળે, તે સમયે ભગવંત મહાવીરના મુખ્ય શિષ્ય ગૌતમ યાવત્ રાજમાર્ગે નીકળ્યા. પૂર્વવત્ હાથી, ઘોડા, પુરુષો જોયા. તે પુરુષો મધ્યે એક પુરુષને જોયો યાવત્ તે નર-નારિ વડે પરીવરેલો હતો. ત્યારપછી તે પુરુષને રાજપુરુષોએ ચૌટામાં તપાવેલા લોટાના અગ્નિવર્ણા સિંહાસને બેસાડ્યો.

ત્યારપછી પુરુષો મધ્યે રહેલ તે પુરુષને લોટાના ઘણાં કળશોથી તપાવી અગ્નિ સમ વર્ણવાળા કરી, કેટલાંકમાં તાંબાનો, કેટલાંકમાં તરવાનો, કેટલાંકમાં સીસાનો રસ ભર્યો. કેટલાંકમાં ઉકાળેલા પાણી ભર્યા, કેટલાંકમાં ક્ષાર સહિત ઉકાળેલા તેલ ભર્યા, તેના વડે મોટા-મોટા રાજ્યાભિષેકે કરીને અભિષેક કર્યો. ત્યારપછી તપ્ત લોહમય અગ્નિ જ્યોતિષરૂપ લોટાની સાણસી વડે લઈને હાર પહેરાવ્યો, પછી અર્ધહાર યાવત્ પટ્ટ, મુગટ પહેરાવ્યા. ગૌતમને પૂર્વવત્ વિચાર આવ્યો યાવત્ ઉત્તર આપ્યો.

હે ગૌતમ ! નિશ્ચે, તે કાળે તે સમયે આ જ જંબૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં સીંહપુર નામે ઋક્ષ૦ નગર હતું. તે સીંહપુરનગરમાં સીંહરથ નામે રાજા હતો. તે સીંહ રાજાને દુર્યોધન નામે ચારગપાલકના આવા સ્વરૂપના કેદખાનાના ઉપકરણો હતા - ઘણી લોહકુંડીઓ હતી. કેટલીક તાંબાના, કેટલીક તરવાના, કેટલીક શીશાના રસથી ભરેલી હતી. કેટલીક ઉકાળેલા પાણીથી, કેટલીક ક્ષાર અને તેલથી ભરેલી હતી. તે બધી કુંડીઓ અગ્નિકાય ઉપર ઉકળતી જ રહેલી હતી.

તે દુર્યોધન ચારગપાલકને ઘણાં માટીના કુંડા હતા, તેમાં કેટલાંક અશ્વમૂત્રથી, કેટલાંક હસ્તિમૂત્રથી, કેટલીક ગોમૂત્રથી, કેટલીક ભેંસમૂત્રથી, કેટલીક ઉંટના મૂત્રથી, કેટલીક બકરાના મૂત્રથી, કેટલીક ઘેટાના મૂત્રથી ભરેલી હતી, એ રીતે સંપૂર્ણ ભરેલી હતી.

તે દુર્યોધન ચારગ પાલક પાસે ઘણાં હસ્તાંદુક હતા, પાદાંદુક, હેડો,

નિગડ, સાંકળોના ઘણા પુંજ અને નીકરો તેની પાસે હતા.

તે દુર્યોધન ચારગ પાલકની પાસે ઘણી વેણુલતા, વેંતલતા, આંબલીની સોટી, કોમળ ચર્મ ચાબુક, ચર્મ સોટી, વટવૃક્ષાદિ છાલની સોટીઓ વગેરેના ઘણાં પુંજ અને નિકર રહેલા હતા.

તે દુર્યોધન પાસે ઘણી શિલા, લાકડી, મુદ્ગરો, કનંગરોના પુંજ અને નિકરો હતા. - - તે દુર્યોધન પાસે ઘણી તાંતો, વરખા, ચર્મની દોરી તથા વાળ, સુતરના દોરડાના ઘણાં પુંજ અને નિકર હતા.

તે દુર્યોધનની પાસે ઘણાં અસિપત્ર, કરપત્ર, ક્ષુરપત્ર, કલંબચીર પત્રોના પુંજ અને નિકર હતા. - - તેની પાસે ઘણાં લોટાના ખીલા, વંશશલાકા, ચર્મપટ્ટા, અલ્પલ્લના પુંજ અને નિકર હતા.

તે દુર્યોધનની પાસે ઘણી સોયો, ડંબણો, કોટિલ્લોના પુંજ અને નિકરો હતા. - - તેની પાસે ઘણાં શરત્રો-પ્રચ્છનક, પિપ્પલ, કુહાડા, નખછેદક, દર્ભતૃણના પુંજો અને નિકરો રહેતા હતા.

ત્યારે તે દુર્યોધન ચારગપાલ સીંહરથ રાજાના ઘણાં ચોર, પારદારિક, ગ્રંથિભેદક, રાજ અપકારી, ઋણધારક, બાલઘાતક, વિશ્વાસઘાતી, જુગારી અને ધૂર્તાદિને પુરુષો પાસે પકડાવતો, પકડાવીને તેમને ચત્તા પાડતો, લોટાના દંડથી તેમના મુખને ફાડતો, પછી કેટલાંકને તપેલા તાંબાનો, કેટલાંકને તરુઆનો એ પ્રમાણે સીસાનો રસ પીવડાવતો, ઉકળતું પાણી, ક્ષારતેલ પીવડાવતો, તેમજ કેટલાંકનો આ બધાં વડે અભિષેક કરતો હતો.

કેટલાંકને ચત્તા પાડીને ઘોડાનું મૂત્ર પીવડાવતો. કેટલાંકને હાથીનું મૂત્ર યાવત્ ઘેટાનું મૂત્ર પીવડાવતો હતો. - - કેટલાંકને ઉંઘા મુખે પાડીને સડસડ શબ્દથી વમન કરાવતો, કેટલાંકના મસ્તકે તે જ મૂત્રના કુંડા મૂકતો, કેટલાંકને હસ્તબંધને બાંધતો, કેટલાંકને પાદબંધને, એ રીતે હેડ બંધને, નિગડ બંધને બાંધતો હતો. કેટલાંકના અંગને સંકોચી-મરડીને બાંધતો-હતો. કેટલાંકને સાંકળ બંધને બાંધતો, કેટલાંકના હાથ છેદતો યાવત્ શરત્રોથી વિદારતો હતો. કેટલાંકને વેણુલતાથી યાવત્ વટવૃક્ષાદિની છાલની સોટી મરાવતો હતો.

કેટલાંકને ચત્તા પાડી, તેની છાતી ઉપર શિલા મૂકાવતો, તેના ઉપર મોટું લાકડું મૂકાવી, તેને પુરુષો પાસે કંપાવતો હતો. કેટલાંકને તાંતો વડે યાવત્ સુતરના દોરડા વડે હાથ-પગ બંધાવતો, બંધાવીને કુવામાં ઉંઘે મસ્તકે લટકાવી, ડૂબાડી પાણી પીવડાવતો.

કેટલાંકને ખડ્ગ વડે યાવત્ કલંબચીરથી છેદાવતો હતો, પછી તેમાં ક્ષારતેલ વડે અભ્યંગન કરાવતો. - - કેટલાંકના કપાળમાં, કંઠમાં, કોણીમાં, ટીંચણમાં, પગની પીંડીમાં લોટાના અને વાંસના ખીલા ઠોકાવતો, વીંછીના આંકડા ખોસાવતો. - - કેટલાંકના હાથ કે પગની આંગળીઓમાં સોયોને, ડંબનકોને મુદ્ગરથી ઠોકાવતો, પછી તેના વડે ભૂમિને ખણાવતો. કેટલાંકના

શસ્ત્ર યાવત્ નખ છેદની વડે અંગને છેદાવતો, પછી તેને ડામ-કુશ-આર્દ્ર વાધરી વડે બંધાવતો, બંધાવીને તડકામાં તપાવતો, સુકેલી ચામડી ચીરાવતો.

ત્યારપછી તે દુર્યોધન ચારકપાલ આવા અશુભકર્મ વડે ઘણાં જ પાપકર્મનું ઉપાર્જન કરીને ૩૧૦૦ વર્ષનું પરમાયુ પાળીને મરણ અવસરે મૃત્યુ પામી છઠ્ઠી નરકમાં ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ સાગરોપમ સ્થિતિક નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થયો.

● વિવેચન-૨૯ :-

ચિત્તં બહુવિહં - ઘણાં પ્રકારે આશ્ચર્યભૂત, અલંકારિય કમ્મ-ક્ષુરકર્મ. સવ્વટ્ઠાણ-શચ્ચા, ભોજન, મંત્રસ્થાનાદિ અથવા શુલ્ક આદિ આચર્યાનામાં. સવ્વભૂમિયા-પ્રાસાદ ભૂમિકા અથવા સાતમે માળે પુરા થતાં મહેલમાં, અથવા અમાત્યાદિ સર્વે પદોમાં. દિગ્ગ વિચાર - રાજા દ્વારા અનુજ્ઞાત સંચરણ કે વિચરણ.

કલકલ-ચૂણાદિ મિશ્ર જળ. પિણ્દ્રંતિ-પહેરાવે છે. કઈ રીતે ? લોટાની સાણસી વડે. હાર-અટાર સરો, અફ્ફહાર-નવસરો. યાવત્ શબ્દથી ત્રણ સરોહાર, પ્રાલંબ, કટીસૂત્રાદિ પહેરાવ્યા. પટ્ટ-લલાટ આભરણ, મુગટ-શેખરક. - - - તે પુરુષને જોઈને ગૌતમને પ્રથમ અધ્યયનવત્ વિકલ્પ થયો. જેમકે - મેં નરક કે નૈરયિક જોયા નથી, પણ આ પુરુષ નરક પ્રતિરૂપ વેદના વેદે છે યાવત્ શબ્દથી યથાપર્યાપ્ત ભોજન-પાન ગ્રહણ કરીને ભગવંત મહાવીર પાસે આવ્યા. વાગરેત્તિ - જન્માંતરમાં આ કોણ હતો ? ગૌતમે પૂછ્યું. ભગવંત કહે છે.

ચારગપાલ - ગુપ્તિપાલક. ચારગભંડ-ગુપ્તિ ઉપકરણ. અંડૂનિ-કાષ્ઠાદિમય બંધન વિશેષ, હડીણ-ખોટક, પુંજ-સશિખર રાશિ, નિકર-રાશિ માત્ર. વેણુલતા-સ્થૂળ વંશલતા, વેતલતા-જલજવંશલતા, ચિંચ-આંબલી, છિયાણ-મૃદુચર્મકશ, કસ-ચામડાની લાઠી - X -

સિલા-શીલા, લઉલ-લાકડી, મુગ્ગર-મુદ્ગર - X - X - અસિ-ખડ્ગના, કરપત-કકચના, ખુર-છુરાના, કલંબચીર-શસ્ત્રવિશેષ, કડિસક્કર-વંશ સલાકા, ચમ્પપટ્ટ-વાધરી, અલ્લપલ્લ-વીંછીના પૂંછની આકૃતિવાળા, ડંભણ-અગ્નિથી તપાવેલ લોહશલાકા વડે બીજાના શરીરે ડામ દેવા, કોટિલ્લ-નાના મુદ્ગર વિશેષ પચ્છાણ-પ્રચ્છનક, પિપ્પલ-નાના ઘુરા, કુઠાર-કુહાડા, નખછેદક-નેરણી.

અણહારઅ-ઋણ ધારક, સંડપટ્ટ-ઘૂર્ત, પજ્જેત્તી - પીવડાવે છે, અવપીડ-શેખર, મસ્તકે તેનું આરોપણ, ઉપપીડા-વેદના - X - હત્થસ્થિણ્ણં હાથ-પગ-નાક-હોઠ-જીભ-મસ્તકનું છેદન કરે છે. સત્થ ઝ્વાડિય - ખડ્ગ વડે વિદારવું. - X - ઉરે સિલં દલાવે - છાતી ઉપર પત્થર રાખે, તેના ઉપર લાકડુ રાખે, બે પુરુષો વડે લાકડાના બંને છેડે બેસે, લાકડાને કંપાવે, જેથી અપરાધીના હાડકાં દબાવે છે.

તંતીં યાવત્ શબ્દથી વરખં આદિ કહેવું. અગડ-કૂવો, ઉચ્ચલયાલગ-માથુ નીચે અને પગ ઉપર એ રીતે કૂવામાં ઉતારી પાણીમાં ડૂબાડે. પજ્જેઈં પીવડાવે છે - ખવડાવે છે ઈત્યાદિ લૌકિકી ભાષા કરે છે. અવદૂ-કૂકાટિકા, ખલુચ-પાદમણિબંધ, અલિય બંજવેઈં - વીંછીના કાંટાને શરીરમાં પ્રવેશાવે છે. સૂઈં-સોચ, ડંભણ-સોચ

જેવી લોટાની ખીલી, કોટ્ટિલક-મુદ્ગર, આમોડાવેઈં-પ્રવેશ કરાવે છે. ભૂમિંકંડુયાવેઈં - આંગળીમાં પ્રવેશ કરાવેલ સોચ વડે ભૂમિ ખોદાવે છે, મહા દુઃખ ઉત્પન્ન કરાવે છે. દર્ભ-સમૂલ, કુશ-નિર્મૂલ.

● સૂત્ર-૩૦ :-

તે દુર્યોધન નરકથી અનંતર ઉદ્ધર્તીને આ જ મથુરા નગરીમાં શ્રી દામ રાજાની બંધુશ્રી રાણીની કુક્ષિમાં પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો. પછી બંધુશ્રીએ નવ માસ પરિપૂર્ણ થતા યાવત્ પુત્રને જન્મ આપ્યો. ત્યારપછી તે બાળકના માતાપિતાએ બાર દિવસ વીત્યા પછી આ આવા પ્રકારનું નામ કર્યું. અમારા પુત્રનું નંદિષેણ નામ થાઓ. ત્યારપછી તે નંદિષેણકુમાર પાંચઘાત્રીથી પાલન કરાતો યાવત્ મોટો થયો.

ત્યારે તે નંદિષેણકુમાર બાલ્યભાવથી મુક્ત થઈ યાવત્ વિચરે છે. ચૌવન પામી, યુવરાજ થયો. પછી તે નંદિષેણકુમાર રાજ્યમાં યાવત્ અંતઃપુરમાં મૂર્છિત થઈ, શ્રીદામ રાજાને જીવિતથી રહિત કરવાને તથા પોતે જ રાજ્યલક્ષ્મીને પોતાની કરવાને અને પાલન કરતો વિચરવા ઈચ્છે છે. ત્યારપછી તે નંદિસેનકુમાર, શ્રીદામ રાજાના ઘણાં અંતર, છિદ્ર, વિવરને શોધતો વિચરે છે.

ત્યારપછી નંદિષેણકુમાર, શ્રીદામ રાજાના અંતર આદિ પ્રાપ્ત ન થતાં, અન્ય કોઈ દિવસે ચિત્ત અલંકારિકને બોલાવે છે, બોલાવી આ પ્રમાણે કહ્યું - હે દેવાનુપિય ! તું શ્રીદામ રાજાના સર્વ સ્થાનોમાં, સર્વભૂમિમાં અને અંતઃપુરમાં સ્વચ્છંદપણે વિચરતો અને શ્રીદામ રાજાનું વારંવાર અલંકારિક કર્મ કરતો વિચરે છે. તેથી હે દેવાનુપિય ! તું શ્રીદામ રાજાનું અલંકારિક કર્મ કરતા, તેના ગળામાં છરા વડે કાપી નાંખે તો હું તને અર્ધુ રાજ્ય આપું, જેથી તું અમારી સાથે ઉદાર કામભોગ ભોગવતો વિચરીશ.

ત્યારે તે ચિત્ત અલંકારિક, નંદિષેણ કુમારના આ અર્થવાળા વચનને સ્વીકાર્યું. ત્યારપછી તે ચિત્ત અલંકારિકને આવા સ્વરૂપનો યાવત્ ઉત્પન્ન થયો - જો મારા આ કાર્યને શ્રીદામ રાજા જાણશે, તો હું નથી જાણતો કે મને કેવા અશુભ કુમરણ વડે મારશે ? આમ વિચારી ભય પામેલો તે શ્રીદામ રાજા પાસે ગયો શ્રીદામ રાજાને ગુપ્ત રીતે બે હાથ જોડી આ પ્રમાણે કહ્યું - હે સ્વામી ! નિશ્ચે નંદિષેણ કુમાર રાજ્યમાં યાવત્ મૂર્છિત થઈને આપને જીવિતથી રહિત કરવા ઈચ્છે છે, સ્વયં જ રાજ્યશ્રી કરતો - પાળતો વિચરવા ઈચ્છે છે.

ત્યારે તે શ્રીદામ રાજા ચિત્ત અલંકારિકના આ અર્થને સાંભળી, સમજીને અતિ ક્રોધિત થઈ યાવત્ ભૂકુટી યડાવી, નંદિષેણ કુમારને સેવકો પાસે પકડાવ્યો. પછી આ પ્રકારે વધની આજ્ઞા આપી.

હે ગૌતમ ! તે નંદિષેણ આવું દુઃખ અનુભવી રહ્યો છે.

નંદિસેનકુમાર અહીંથી ચ્યવીને મરણ સમયે મરીને ક્યાં જશે ? ક્યાં ઉપજશે ? હે ગૌતમ ! નંદિષેણકુમાર ૬૦ વર્ષનું પરમ આયુ પાળીને મૃત્યુ

અવસરે મૃત્યુ પામી, આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં નારકપણે ઉત્પન્ન થશે, સર્વ સંસાર તે પ્રમાણે પૂર્વવત્ કહેવો.

ત્યાંથી ચ્યવી હસ્તિનાપુર નગરમાં મત્સ્યપણે ઉપજશે. તે ત્યાં માછીમારથી વધ કરાઈને ત્યાં જ શ્રેઠીકુળમાં જન્મી, પછી દીક્ષા લઈ, સૌધર્મકલ્પે જઈને, પછી મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં જન્મ લઈ - X - સિદ્ધ-બુદ્ધ-મુક્ત-પરિનિવૃત્ત થઈ સર્વે દુઃખોનો અંત કરશે.

હે જંબૂ ! નિક્ષેપ કહેવો તેમ હું કહું છું.

● વિવેચન-૩૦ :-

અંતર - અવસર, છિદ્રુ - અલ્પ પરિવારત્વ, વિરહ-વિજનત્વ, નિક્ષેપ - નિગમન.
- X - બેમિ - ભગવંત સમીપે આ વ્યતિકર જાણીને હું કહું છું. [નંદિવર્ધન નામ કહે છે, કથામાં નંદિવેણ નામ છે.]

મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ
અધ્યયન-૬-નો ટીકા સહિત અનુવાદ પૂર્ણ

❁ અધ્યયન-૭-‘ઉંબરદત્ત’ ❁

— X — X — X — X — X — X —

● સૂત્ર-૩૧ :-

સાતમાં અધ્યયનનો ઉત્ક્રોધ કહેવો... હે જંબૂ ! તે કાળે, તે સમયે પાડલસંડ નગર હતું, ત્યાં વનખંડ નામે ઉદ્યાન હતું, ઉંબરદત્તનું યજ્ઞયાતન હતું. તે નગરમાં સિદ્ધાર્થ રાજા હતો. ત્યાં પાડલસંડ નગરમાં સાગરદત્ત નામે ઋદ્ધિમાન્ સાર્થવાહ હતો, તેની પત્ની ગંગદત્તા હતી. તે સાગરદત્તનો પુત્ર અને ગંગદત્તાનો આત્મજ ઉંબરદત્ત નો અહીંન યાવત્ પંચેન્દ્રિય શરીરી પુત્ર હતો.

તે કાળે, તે સમયે ભગવંત પદ્યાર્યા, યાવત્ પર્યાદા પાછી ગઈ. તે કાળે, તે સમયે ગૌતમસ્વામી પૂર્વવત્ પાડલસંડ નગરે આવ્યા. પાડલસંડ નગરના પૂર્વ દ્વારેથી પ્રવેશ્યા. ત્યાં એક પુરુષને જોયો, તેને ખરખ, કોટ, જલોદર, ભગંદર, અર્શ, કાસ અને શ્વાસનો રોગ હતો. સોજા ચડેલ હતા - તેના મુખ, હાથ, પગ સોજાવાળા હતા. તેના હાથ અને પગની આંગળી, તથા કાન-નાક સડી ગયા હતા. તેના શરીરમાંથી રસી અને પડુ વહેતા હતા. તેના શરીરમાં ઘણાં પ્રણો હતા. તે પ્રણોના મુખમાં કીડા ખદબદતા હતા. તેનાથી પીડાતો હતો. તેમાંથી પડુ અને લોહી વહેતા હતા. તેના નાક-કાનમાંથી રસી નીકળતા હતા. તે વારંવાર પડુ-લોહી - કૃમિના કોગળાનું વમન કરતો હતો. તે કષ્ટકારક, કરુણા ઉપજાવે તેવા, નીરસ શબ્દને બોલતો હતો, માર્ગમાં માખીઓનો મોટો સમૂહ તેને અનુસરતો હતો, કેશનો સમૂહ ફૂટેલો હોવાથી તેના મસ્તકપરના કેશો અત્યંત વિખરાયેલો હતો. તેણે ખંડિત-ફાટેલ વસ્ત્ર પહેરેલું હતું, તેના હાથમાં કુટેલ ઠીબડુ અને કુટેલો ઘડો હતો, આ રીતે તે પુરુષ ઘેર-ઘેર દેહબલીએ કરીને આજીવિકા કરતો ફરતો હતો, તેને [ગૌતમસ્વામીએ] જોયો.

ત્યારે ગૌતમસ્વામી ઉચ્ચ-નીચ યાવત્ ભ્રમણ કરે છે યથાપર્યાપ્ત ગ્રહણ કરે છે. પાડલીસંડની નીકળીને ભગવંત મહાવીર પાસે આવી, ભોજન-પાન દેખાડ્યા, ભગવંતની અનુજ્ઞા પામીને યાવત્ બિલમાં સાપ જાય તેમ આહાર કરી સંયમ-તપથી આત્માને ભાવતા રહ્યા.

પછી તે ગૌતમસ્વામી બીજા છઠ્ઠ તપના પારણે પહેલી પોરસીમાં સર્જાયા કરી યાવત્ પાડલસંડ નગરના દક્ષિણ દ્વારેથી પ્રવેશ્યા. તે જ પુરુષ જોયો કે જે ખરખ આદિનો રોગી હતો, ઈત્યાદિ સર્વે પૂર્વવત્. યાવત્ સંયમ અને તપથી વિચરે છે.

ત્યારપછી ગૌતમસ્વામી ત્રીજી વખત છઠ્ઠના પારણે પૂર્વવત્ યાવત્ પશ્ચિમ દ્વારેથી પ્રવેશતા તે જ ખરખાદિ વ્યાધિવાળા પુરુષને જોયો. ચોથા છઠ્ઠને પારણે ઉત્તર દ્વારેથી પ્રવેશતા તેને જ જોઈને ગૌતમસ્વામીને આવો વિચાર ઉત્પન્ન થયો કે અહો આ પુરુષ પોતાના પૂર્વના જૂના ઉપાર્જન કરેલા કર્મોનું ફળ ભોગવે છે યાવત્ કહ્યું -

ભગવન્ ! નિશ્ચે હું છઠ્ઠા પારણે યાવત્ ભ્રમ કરતા પાડલસંડ નગરે પહોંચ્યો, પહોંચીને પાડલીસંડના પૂર્વ દ્વારેથી પ્રવેશ્યો, ત્યાં મેં એક ખરખ આદિના વ્યાધિવાળા પુરુષને જોયો યાત્ બિદ્યાથી તે આજીવિકા કરતો હતો. બીજા છઠ્ઠા પારણે ઉત્તર દ્વારેથી પ્રવેશતા તે જ પુરુષને યાવત્ આજીવિકા કરતો રહેલો જોઈને વિચાર આવ્યો. આ પ્રમાણે પૂર્વભવ પૂછતા, ભગવંતે ઉત્તર આપ્યો –

હે ગૌતમ ! નિશ્ચે તે કાળે, તે સમયે આ જંબૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં વિજયપુર નામે નગર હતું. તે વિજયપુર નગરે કનકરથ નામે રાજા હતો. તે કનકરથ રાજાને ધન્વંતરી નામે વૈદ્ય હતો. તે અષ્ટાંગ આયુર્વેદનો પાઠક હતો. તે આ પ્રમાણે – કુમારભૂત્ય, શાલાક્ય, શલ્યહત્ય, કાયચિકિત્સા, જંગોલ, ભૂતવિદ્યા, રસાયણ, વાજીકરણ. તે વૈદ્ય શિવહસ્ત-સુખહસ્ત-લઘુહસ્ત હતો.

ત્યારપછી તે ધન્વંતરી વૈદ્ય વિજયપુરમાં કનકરથ રાજાને, અંતઃપુરને, બીજા પણ ઘણાં રાજા, ઈશ્વર યાવત્ સાર્થવાહનતે તથા બીજા પણ દુર્બળ, ગ્લાન, વ્યાધિત, રોગીને તથા અનાથ અને સનાથને, શ્રમણ-બ્રાહ્મણ-બિદ્ધુક-કારોટિક-કાપાલિકને આ સર્વે આતુરોમાં કેટલાંકને મત્સ્ય-માંસનો ઉપદેશ આપતો. કેટલાંકને કાયબાનું માંસ, એ પ્રમાણે ગ્રાહ-મગર-સુંસુમાર-બકરા-ઘેટા-રોઝ-સુવર-હરણ-સસલા-ગાય-ભેંસનું માંસ ખાવાનો, કેટલાંકને તિતર-વર્તક-કલાપ-કપોત-કુકડા-મયુરના માંસનો, બીજા પણ ઘણાં જલચર-સ્થલચર-ખેચર આદિના માંસને ખાવાનો ઉપદેશ આપતો હતો.

તે ધન્વંતરી વૈદ્ય પણ તે ઘણાં મત્સ્ય યાવત્ મોરના માંસને અને ઘણાં જલચર-સ્થલચર-ખેચરના માંસને સેકીને, તળીને, ભુંજીને સુરા આદિ સાથે આસ્વાદતો. વિચરતો હતો.

ત્યારપછી તે ધન્વંતરી વૈદ્ય આવા અશુભ કર્મોથી ઘણાં પાપકર્મને ઉપાર્જિત કરી ૩૨૦૦ વર્ષનું પરમ આયુ પાળીને કાળ માસે કાળ કરી છઠ્ઠી નરકમાં ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ સાગરોપમ સ્થિતિક નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થયો.

ત્યારે ગંગદત્તા, જે જાતનિંદુકા હતી. તેના બાળકો જન્મતાં જ મરણ પામતા હતા. ત્યારે તે ગંગદત્તા સાર્થવાહીએ અન્ય કોઈ દિવસે મધ્યરાત્રિ કાળ-સમયે કુટુંબ ચિંતાથી જાગતી હતી. ત્યારે આવો વિચાર ઉત્પન્ન થયો. નિશ્ચે હું સાગરદત્ત સાર્થવાહ સાથે ઘણાં વર્ષોથી ઉદાર માનુષી કામભોગો ભોગવતી વિચરુ છું, પણ મેં એક પણ બાળક કે બાલિકાને જન્મ આપ્યો નથી. તે માતાઓ ધન્ય છે, પુન્યવાન્ છે, કૃતાર્થ-કૃતલક્ષણ છે, તે માતાઓના જન્મ અને જીવિતનું ફળ પ્રાપ્ત કરેલ છે, હું માનું છું કે જે માતાઓના પોતાની કુદિથી ઉત્પન્ન થયેલા બાળકો સ્તનદુધ લુબ્ધક, મધુર વચન બોલતા, મન્મન કરતા, સ્તનમૂળ કક્ષા દેશ ભાગે સરકતા, મુગ્ધ હોય, વળી કોમળ કમળની ઉપમાવાળા હાથ વડે તેને ગ્રહણ કરી ખોળામાં બેસાડે છે ત્યારે તે બાળકો મધુર ઉલ્લાપને આપે છે, મંજુલ શબ્દો બોલે છે. [પણ] હું અધન્ય-અપુન્ય-અકૃત્ પુન્ય છું, આમાંનું કંઈ પણ ન પામી.

મારે માટે શ્રેયસ્કર છે કે યાવત્ સૂર્ય જાજ્વલ્યમાન થતાં સાગરદત્ત સાર્થવાહને પૂછીને ઘણાં પુષ્પ-વસ્ત્ર-ગંધ-માળા-અલંકાર લઈને, ઘણાં મિત્ર-જ્ઞાતિ-નિજક-સ્વજન-સંબંધિ-પરિજન મહિલાઓ સાથે પાડલસંડ નગરથી નીકળીને બહાર ઉંબરદત્ત યક્ષના યક્ષાયતને જઈશ. જઈને ત્યાં ઉંબરદત્ત યક્ષની મહાર્હ પુષ્પાર્ચન કરીને, ટીંચણને પૃથ્વી પર રાખી, પગે પડી આવી માનતા કરું –

હે દેવાનુપ્રિય ! જો હું કોઈ બાળક કે બાલિકાને જન્મ આપીશ, તો હું તમારા યાગ, દાન, ભાગ અને અક્ષયનિધિમાં વૃદ્ધિ કરીશ. એમ કરીને મારે માનતા માનવી તે કલ્યાણકારક છે, આ પ્રમાણે વિચારી, બીજે દિવસે યાવત્ સૂર્ય જાજ્વલ્યમાન થયો ત્યારે સાગરદત્ત સાર્થવાહ પાસે આવી. આવીને સાગરદત્ત સાર્થવાહને આ પ્રમાણે કહ્યું –

નિશ્ચે હે દેવાનુપ્રિય ! હું તમારી સાથે ભોગ ભોગવું છું યાવત્ એકે બાળક ન પામી. હે દેવાનુપ્રિય ! તમારી આજ્ઞા પામીને યાવત્ [ઉંબરદત્ત યક્ષની] માનતા માનવાને ઈચ્છું છું. ત્યારે સાગરદત્તે ગંગદત્તાને કહ્યું – હે દેવાનુપ્રિય ! મારો પણ આ જ મનોરથ છે, તું કયા ઉપાયથી પુત્ર કે પુત્રીને જન્મ આપીશ ? ગંગદત્તાને અનુજ્ઞા આપી.

ત્યારે તે ગંગદત્તા, સાગરદત્ત સાર્થવાહની અનુજ્ઞા પામીને ઘણાં પુષ્પ આદિ લઈ યાવત્ મહિલાઓ સાથે પોતાના ઘેરથી નીકળી, નીકળીને પાડલસંડ નગરની વચ્ચોવચ્ચથી નીકળી. નીકળીને પુષ્કરિણીએ આવી. આવીને પુષ્કરિણીના કિનારે ઘણાં પુષ્પ-વસ્ત્ર-ગંધ-માલા-અલંકાર લાવીને પુષ્કરિણીમાં ઉતરી, ઉતરીને જળસ્નાન કર્યું, કરીને જલક્રીડા કરતી, સ્નાન કરી, કૌતુક-મંગલ-પ્રાયશ્ચિત્ત કરી, બીના પટશાટકને પહેરીને પુષ્કરિણીમાંથી બહાર આવી. તે પુષ્પાદિ લઈને ઉંબરદત્ત યક્ષના યક્ષાયતને આવી, આવીને ઉંબરદત્ત યક્ષને જોતાં જ પ્રણામ કર્યા, કરીને મોરપીંછી વડે પ્રમાર્જન કર્યું, કરીને જળધારા વડે સ્નાન કરાવ્યું. કરાવીને બારીક વસ્ત્ર વડે ગામ્રચષ્ટિને લુંછી, પછી યક્ષને શ્વેત વસ્ત્ર પહેરાવ્યા. મહાર્હ પુષ્પ-વસ્ત્ર-માળા-ગંધ-ચૂર્ણાં રોહણ કર્યું, કરીને દૂધ ઉવેખ્યો. ટીંચણથી પગે પડીને આમ કહ્યું – દેવાનુપ્રિય ! જો હું બાળક કે બાલિકાને જન્મ આપીશ, તો યાવત્ માનતા માની, માનીને જે દિશામાંથી આવેલી, તે દિશામાં પાછી ગઈ.

ત્યારપછી તે ધન્વંતરી વૈદ્યનો જીવ તે નરકોમાંથી અનંતર ઉદ્ધર્તીને આ જ જંબૂદ્વીપમાં પાડલસંડ નગરમાં ગંગદત્તાની કુક્ષીમાં પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો. ત્યારપછી તે ગંગદત્તાને ત્રણ માસ બહુ પ્રતિપૂર્ણ થતાં આવા સ્વરૂપનો દોહદ ઉત્પન્ન થયો - તે માતાઓ ધન્ય છે યાવત્ તેમનું જીવિત સફળ છે જે વિપુલ અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ તૈયાર કરાવે છે, કરાવીને ઘણી સ્ત્રીઓ સાથે યાવત્ પરીવરીને તે વિપુલ અશનાદિ અને સુરાને તથા પુષ્પ આદિને યાવત્ ગ્રહણ કરીને પાડલસંડ નગરની વચ્ચોવચ્ચથી નીકળે છે, નીકળીને પુષ્કરિણી જાય છે. જઈને પુષ્કરિણીમાં ઉતરે છે, સ્નાન યાવત્ પ્રાયશ્ચિત્ત કરી, તે વિપુલ

અશનાદિ ઘણી મિત્ર, જ્ઞાતિં યાવત્ સ્ત્રીઓ સાથે આસ્વાદતી પોતાના દોહદને પૂર્ણ કરે છે. આ પ્રમાણે વિચાર્યું. વિચારીને બીજે દિવસે યાવત્ સૂર્ય જાજવલ્યમાન્ થતાં સાગરદત્ત પાસે આવીને આમ કહ્યું - તે માતાઓ ધન્ય છે યાવત્ દોહદ પૂર્ણ કરે છે તો હું પણ યાવત્ તેમ ઈચ્છું છું.

ત્યારે સાગરદત્ત સાર્થવાહે ગંગદત્તાને આ વાત માટે અનુજ્ઞા આપી. ત્યારે તે ગંગદત્તા સાગરદત્તની અનુજ્ઞા પામવાથી વિપુલ અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ તૈયાર કરાવે છે. તે વિપુલ અશનાદિ અને સુરા આદિ તથા ઘણાં પુષ્યાદિ એકઠા કરાવે છે. પછી યાવત્ સ્નાન કરી, બલિકર્મ કરી ઉંબરદત્તના યજ્ઞાયતને યાવત્ ઘૂપ ઉવેખી, પુષ્કરિણીઓ જાય છે. પછી તે મિત્ર યાવત્ મહિલાઓ ગંગદત્તા સાર્થવાહીને સર્વાલંકારથી વિભૂષિત કરે છે. ત્યારપછી ગંગદત્તા તે મિત્ર, જ્ઞાતિં બીજી પણ ઘણી નગર સ્ત્રીઓ સાથે તે વિપુલ અશનાદિ અને સુરાને આસ્વાદતા દોહદને પૂર્ણ કરે છે, કરીને જે દિશામાંથી આવેલી તે દિશામાં પાછી જાય છે.

તે ગંગદત્તા પ્રશસ્ત દોહદવાળી થઈને ગર્ભને સુખે સુખે વહન કરે છે. પછી તેણી નવ માસ બહુ પ્રતિપૂર્ણ થતા યાવત્ બાળકને જન્મ આપે છે. સ્થિતિપતિતા કરે છે યાવત્ જે કારણે આ બાળક ઉંબરદત્ત યજ્ઞની માનતાથી પ્રાપ્ત થયો, તેથી આ બાળકનું ઉંબરદત્ત નામ થાયો. પછી તે ઉંબરદત્ત બાળક પાંચ ઘાત્રી વડે ગ્રહણ થઈ ઉછરે છે.

ત્યારપછી સાગરદત્ત સાર્થવાહ “વિજયમિત્ર”ની જેમ યાવત્ મરણ સમયે મરણ પામ્યો. ગંગદત્તા પણ મરણ પામી, ઉંબરદત્ત ઉજ્જિતકની માફક ઘરમાંથી બહાર કાઢી મૂકાયો. ત્યારપછી ઉંબરદત્તને અન્ય કોઈ દિવસે શરીરમાં એક સાથે સોળ રોગાંતકો ઉત્પન્ન થયા. તે આ - શ્વાસ, કાસ યાવત્ કોટ. ત્યારે તે ઉંબરદત્ત સોળ રોગાંતકથી અભિભૂત થઈને સડેલા હાથવાળો આદિ થઈને યાવત્ વિચરે છે.

હે ગૌતમ ! નિશ્ચે આ પ્રમાણે ઉંબરદત્ત તેના જૂના-પુરાણા સંચિત કર્મોને યાવત્ અનુભવતો રહે છે. ભગવન્ ! તે ઉંબરદત્ત મરણ સમયે મરીને ક્યાં જશે ? ક્યાં ઉપજશે ? ગૌતમ ! ઉંબરદત્ત ૭૨-વર્ષનું પરમ આયુ પાળીને મરણ અવસરે મરણ પામી આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં નૈરયિકપણે ઉપજશે. સંસાર ભ્રમણ પૂર્વવત્. પછી હસ્તિનાપુરમાં કુકડા રૂપે જન્મશે. ગોષ્ઠી દ્વારા વધ પામી પૂર્વવત્ હસ્તિનાપુરમાં શ્રેષ્ઠી કુળમાં ઉપજશે. જોધ પામી, દીક્ષા લઈ સૌધર્મ કલ્પે જઈ, મહાવિદેહે જન્મી, દીક્ષા લઈ સિદ્ધ થશે.

● વિવેચન-૩૧ :-

સાતમાં અધ્યયનનો ઉત્ક્રેપ કહેવો. કચ્છુલ્લ - ખરજવાળો. દોઉચરિય-જલોદરિક, ભગંદલિય-ભગંદરવાળો, સોગિલ-સોજવાળો.

ચિવિચિવિંત-આ અનુકરણ શબ્દ છે. વણમુહ. પ્રણ મુખમાં કીડાઓ વડે ઉપર પીડા કરાતો. લાલ-લાળના તંતુ, - X - અભિજ્ઞાણ-વારંવાર. કટ્ટ-કલેશહેતુક, કલુણ-કરુણોત્પાદક, વિસર-વિરૂપધ્વની, કૂચમાણ-અવ્યક્ત શબ્દ કરતો. બાકી બધું

પહેલા અધ્યયનવત્. - X - પાડ-પાડલિસંડ નગરથી. પડિણ-નીકળે છે, ભગવંત મહાવીર પાસે જાય છે, ઈર્ષ્યાપશિકી પ્રતિક્રમે છે, ભોજનપાન આલોચે છે, દેખાડે છે. - X - બિલમાં સર્પ પ્રવેશે તેની જેમ રસરહિતપણે આહાર કરે છે.

આયુર્વેદ-વૈદ્યકશાસ્ત્ર, કુમારભિચ્ય-બાળકોના પોષણમાં સારું શાસ્ત્ર - X - તક્ષિમિત વ્યાધિ ઉપશમનાર્થે. સલાગ-શલાકા કર્મ, તેનું પ્રતિપાદક તંત્ર, તે ઉર્ધ્વગત જંતુના રોગોના શ્રવણ-વદનાદિ રોગના ઉપશમનાર્થે. સલ્લહત-શલ્યને હણીને ઉદ્ધરવું તેનું પ્રતિપાદક શાસ્ત્ર કાય તિગિચ્છ-જવરાદિ રોગ ગ્રસ્ત શરીરની ચિકિત્સા, મધ્યાંગમાં રહેલા જ્વર, અતીસારાદિના શમન માટેનું તંત્ર, જંગોલ-વિષઘાત ક્રિયા નામક, સર્પ કે કીડા આદિથી ડસેલના વિનાશાર્થે વિવિધ વિષ સંયોગ શમાવવા. ભૂચવેજ-ભૂતોના નિગ્રહ માટેની વિદ્યા, દેવ-અસુર-ગંધર્વાદિથી પીડિત ચિત્તની શાંતિકર્મ, બલિકરણાદિ વડે ગ્રહોનું ઉપશમન. રસાયણ-અમૃત રસની પ્રાપ્તિ, આયુ-મેઘાકર અને રોગના અપહરણ માટેનું તંત્ર. વાજીકરણ-શુક્રની વૃદ્ધિ વડે ઘોડા જેવો કરવો તેનું - X - શાસ્ત્ર. સિવહત્ય-આરોગ્યકર હસ્ત. સુહત્ય-પ્રશસ્તકર કે સુખહેતુ હસ્ત. લઘુહત્ય-દક્ષહસ્ત.

રાજા, ઈશ્વરં યાવત્થી તલવર, માડંબિક, કૌટુંબિક, શ્રેષ્ઠી. દુબ્બલ-કૃશ, હીનબલ, ગિલાણ-ક્ષીણ હર્ષને શોકજનિત પીડા, વાહિય-વ્યાધિ, ચિરસ્થાયી કુષ્ઠ આદિ અથવા ઉષ્ણ આદિ વડે અભિભૂત. તેથી રોગિક-સંજાત ચિરસ્થાયી જવરાદિ દોષ. આવું કોને હોય ? સનાથ-સ્વામીવાળા, અણાહ-સ્વામી વગરના, સમણ-ગૈરિકાદિ, બિકખાગ-તે સિવાયના, કરોડિક-કાપાલિક, આઉર-ચિકિત્સા ન થયેલ. - X -

નિયગકુચ્છિસંભૂત-પોતાના સંતાનો. - X - X - X - અપુણ્ન-પુન્યરહિત, અકચપુણ્ન-અવિહિતપુન્ય અથવા અપુણ્ન-અપૂર્ણ મનોરથપમાથી. એતો-આવી બાળ ચેષ્ટાઓ. - X - કલ્લં યાવત્ શબ્દથી રાત્રિ વીત્યા પછી પ્રભાત થતાં, વિકસિત જે પદ્મ અને કમળ જેવા કોમળ, નયનનો ઉન્મેષ થતો, લાલ પ્રભાવાળો સૂર્ય તેજ વડે જાજવલ્યમાન થતો. - X - યાગ-પૂજા કે યાત્રા, દાય-દાન, ભાય-લાભનો અંશ, અજ્ઞપચનિહિદેવનો ભંડાર, અણુવક્રિસ્સામિ-વૃદ્ધિ પમાડીશ. ઓવાઈય-માનતા. ઉવાઈણિતએ-ચાયના કરવાને, માનતા માનવાને.

કૌતુક-મષી, પુંડ્રકાદિ. મંગલ-દર્હી, ચોખા આદિ. ઉલ્લભીની, પટ-પ્રાવરણ, સાટક-વસ્ત્ર.

મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ
અધ્યયન-૭-નો ટીકાસહિત અનુવાદ પૂર્ણ

❁ અધ્યયન-૮-“શૌર્યદત્ત” ❁
— X — X — X — X —

● સૂત્ર-૩૨ :-

આઠમા અધ્યયનનો ઉત્ક્રોધ કહેવો. - - હે જંબૂ ! તે કાળે, તે સમયે શૌર્યપુર નગર, શૌર્યવંતંસક ઉદ્યાન, શૌર્ય યજ્ઞ, શૌર્યદત્ત રાજા હતો તે શૌર્યપુર નગરની બહાર ઈશાનપૂષામાં માછીમારોનો એક પાડો-મહોલ્લો હતો. ત્યાં સમુદ્રદત્ત નામે મત્સ્યંધ રહેતો હતો. તે અધાર્મિક યાવત્ દુષ્ટત્યાનંદ હતો. તે સમુદ્રદત્તની સમુદ્રદત્તા નામે અહીનં પંચેન્દ્રિય શરીરી પત્ની હતી. તે સમુદ્રદત્તનો પુત્ર, સમુદ્રદત્તાનો આત્મજ શૌર્યદત્ત નામે અહીનં પુત્ર હતો.

તે કાળે, તે સમયે સ્વામી પઠાર્યા યાવત્ પર્યાદા પાછી ગઈ. તે કાળે, તે સમયે ગૌતમસ્વામી યાવત્ શૌર્યપુર નગરના ઉચ્ચ, નીચ, મધ્યમ કુળોમાં યથા પર્યાપ્ત સમુદાન ભિક્ષા લઈને શૌર્યપુરથી નીકળ્યા. તે માછીમાર મહોલ્લાની કંઈક નજીકથી પસાર થતા મહા-મોટી મનુષ્યપર્ષદાની મધ્યે જોયું કે એક પુરુષ શુષ્ક, ભુષ્યો, નિર્માસ, અસ્થિ-ચર્મથી મટેલ હાડકાનું પંજર જેવું હતું, હાડકાં કડકડ કરતા હતા. તેણે ભીનું વસ્ત્ર પહેરેલું. તેના ગળામાં માછલીનો કાંટો લાગેલો હતો. તેથી તે કષ્ટકારી, ક્રુણ, વિસ્વરે આકંદ કરતો હતો. વારંવાર તે પરુ, લોહી અને કૃમિના કોગળા વમતો હતો, તેવા પુરુષને જોયો, જોઈને ગૌતમસ્વામીને આવો વિચાર થયો - આ પુરુષ જૂના કર્મોનું ફળ ભોગવે છે.

આ પ્રમાણે વિચારી ભગવંત મહાવીર પાસે યાવત્ પૂર્વભવ પૂછ્યો યાવત્ ભગવંતે ઉત્તર આપ્યો - હે ગૌતમ ! તે કાળે, તે સમયે આ જ જંબૂદ્વીપમાં ભરતક્ષેત્રમાં નંદીપુર નગર હતું, મિત્ર રાજા હતો, તે રાજાને શ્રીયક નામે રસોયો હતો. તે અધાર્મિક યાવત્ દુષ્ટત્યાનંદ હતો.

તે શ્રીયક રસોઈયાને ઘણાં મચ્છીમાર, વાગુરિક, શાકુનિક દૈનિક ભોજન-વેતનથી હતા. તે રોજ ઘણાં નાના મત્સ્ય યાવત્ પતાકાતિપતાક મત્સ્ય, બકરા યાવત્ પાડા, તિતર યાવત્ મોરને જીવિતથી રહિત કરીને શ્રીયક રસોઈયા પાસે લાવતા. બીજા પણ ઘણાં તિતર યાવત્ મોરને પાંજરામાં પુરીને રહેતા હતા બીજા પણ ઘણાં પુરુષો દૈનિક ભોજન-વેતનથી ઘણાં તિતર યાવત્ મોરને મારી નાંખીને શ્રીયકને આપતા.

ત્યારે તે શ્રીયક રસોઈયો ઘણાં જલચર, સ્થલચર, ખેચરના માંસને કાપણી વડે કાપી રાખતો, તે આ - સૂક્ષ્મ, ગોળ, દીર્ઘ, ઢૂસ્વ કકડા કરી, હીમમાં પકાવી, જમ્મ-ધમ્મ-વેગ વાયુથી પકાવી, કાળા-હીંગલોક વર્ણવાળા કરી, છાસ-આમળા-દ્રાક્ષ-કોઠ-દાડમ-મચ્છીના રસથી મિશ્ર કરી, પછી તેને અગ્નિએ મૂકી, તેલ આદિથી તળીને, ભુંજીને, પકાવીને તૈયાર કરતો હતો. બીજા પણ ઘણાં મત્સ્ય, મૃગ, તેતરના માંસના રસ યાવત્ મોરના માંસના રસ તથા બીજું વિપુલ લીલું શાક આદિ તૈયાર કરાવતો હતો, મિત્ર રાજાના ભોજન સમયે

લઈ જતો.

તે શ્રીયક રસોઈયો પોતે પણ ઘણા માંસ આદિ યાવત્ જલચર આદિના માંસના રસ, લીલા શાક એ સર્વે શેકેલા, તળેલા, રાંધેલા હતા, તે સર્વના ભોજનની સાથે મદિરાનું આસ્વાદન કરતો હતો.

ત્યારે તે શ્રીયક રસોઈયો, આ અશુભ કર્મથી ઘણાં પાપકર્મ ઉપાર્જીને ૩૩૦૦ વર્ષનું પરમાયુ પાળીને મૃત્યુ અવસરે મરીને છઠ્ઠી નરકમાં ઉત્પન્ન થયો. - - ત્યારે તે સમુદ્રદત્તા નિંદૂ હતી. તેણીના જન્મતા બાળકો જ નાશ પામતા હતા. ગંગદત્તાની જેમ વિચાર્યું, પૂછીને માનતા માની, દોહદ થયો યાવત્ બાળક થયો. યાવત્ અમારો આ પુત્ર શૌર્ય યજ્ઞની માનતાથી પ્રાપ્ત થયો. તેથી અમારા આ પુત્રનું શૌર્યદત્ત નામ થાઓ. શૌર્યદત્ત પુત્ર, પંચ ઘાત્રી વડે પાલન કરાતો યાવત્ બાલ્યભાવથી મુક્ત થઈને, વિજ્ઞાન પરિણત માત્ર થઈ, ચૌવનને પામ્યો.

ત્યારે તે સમુદ્રદત્ત કોઈ દિવસે મૃત્યુ પામ્યો. પછી તે શૌર્યદત્તે ઘણાં મિત્ર-જ્ઞાતિં સાથે રુદન કરતાં સમુદ્રદત્તનું નીહરણ કર્યું, લૌકિક મૃતક કાર્યો કર્યા. કોઈ દિવસે સ્વયં માછીમારનો મહત્તરક થઈને વિચરવા લાગ્યો. ત્યારે તે શૌર્યદત્ત માછીમાર, અધાર્મિક યાવત્ દુષ્ટત્યાનંદ થયો. ત્યારે તે શૌર્યદત્તે ઘણાં પુરુષોને દૈનિક ભોજન અને વેતનથી રાખેલા, જે રોજ વહાણ વડે યમુના મહાનદીમાં પ્રવેશતા અને ઘણાં દ્રહગાલન વડે દ્રહ મથન-વહન-પ્રવહણ વડે અચંપુલ, પંચપુલ, મત્સ્યબંધ, મત્સ્યપુષ્પ, જંબા, તિસિરા, મિસિરા, ઘિસરા, હિલ્લીરી, ઠિલ્લીરી, જાળ, ગલ, કૂટપાશ જાતિની માછલા પકડવાની જાળો વડે, છાલબંધન-સુતરબંધન-વાળબંધન વડે ઘણાં નાના મત્સ્યો યાવત્ પતાકાતિપતાકા મત્સ્યોને ગ્રહણ કરી, એક નાવમાં ભરી, કાંઠે લાવીને મત્સ્યખલ કરતા, તેને તડકો આપતા.

બીજા પણ ઘણાં પુરુષો દૈનિક ભોજન-વેતનથી તે તડકા દીધેલા મત્સ્યોને પકાવી, તળી, ભુંજીને રાજમાર્ગે આજીવિકા કરતા વિચરતા હતા. - - તે શૌર્યદત્ત પોતે પણ ઘણાં શ્વશ્વ મત્સ્ય યાવત્ પતાકાપતિકોને પકાવી, ભુંજીને સુરાદિ સાથે આસ્વાદતો રહેતો હતો.

ત્યારે તે શૌર્યદત્ત માછીમાર અન્ય કોઈ દિવસે તે માંસના ટુકડા પકાવી-તળી-ભુંજીને આહાર કરતા મત્સ્યકંટક ગળે લાગી ગયો. ત્યારે તે શૌર્યદત્તે મહા વેદનાથી અભિભૂત થઈને કૌટુંબિક પુરુષોને જોલાવ્યા, જોલાવીને કહ્યું - હે દેવાનુપિયો ! તમે જાઓ, શૌર્યપુરના શૃંગાટક યાવત્ માર્ગમાં મોટા-મોટા શબ્દોથી ઉદ્ઘોષણ કરાવતા કહો કે - હે દેવાનુપિયો ! શૌર્યદત્તને મત્સ્યના કાંટો ગળામાં ભરાઈ ગયો છે, તો જે કોઈ વૈદ આદિ શૌર્ય માછીમારના ગળાથી માછલીનો કાંટો કાઢી આપશે, તેને શૌર્યદત્ત વિપુલ અર્થસંપદા આપશે. ત્યારે તે કૌટુંબિક પુરુષોએ ઉક્ત ઉદ્ઘોષણ કરાવી.

ત્યારે તે ઘણાં વૈદ આદિ આવી ઉદ્ઘોષણ કરાતી સાંભળીને શૌર્યદત્તના ઘેર આવ્યા. શૌર્ય માછીમાર પાસે આવી, ઘણી ઔપપાતિકી આદિ ભુદ્ધિ વડે

પરિણામ પામેલા, તેઓએ વમન-છર્દન-ઉત્પીડન-કવલગ્રાહ-શલ્યોદ્ધરણ-વિશત્વકરણ વડે શૌર્ય માછીમારના મત્સ્યકંટકને ગળામાંથી કાઢવાને ઈચ્છ્યો પણ તેને કાઢવા કે વિશોધિ કરવામાં સમર્થ ન થયા. ત્યારે તે ઘણાં વૈદ્યાદિ જ્યારે શૌર્યના મત્સ્યકંટકને ગળામાંથી કાઢવા સમર્થ ન થયા ત્યારે થાકીને યાવત્ જે દિશામાંથી આવેલા, તે જ દિશામાં પાછા ગયા.

ત્યારપછી શૌરિક મચ્છિમાર વૈદ્યના પ્રતિકારથી ખેદ પામ્યો, તે દુઃખ વડે મોટો પરાભવ પામી, શુષ્ક થઈ યાવત્ વિચરે છે. હે ગૌતમ ! આ રીતે શૌર્યદત્ત જૂના પુરાણા કર્મોને અનુભવતો વિચરે છે.

ભગવન્ ! શૌર્ય મચ્છિમાર અહીંથી મરીને ક્યાં જશે ? ક્યાં ઉપજશે ? ગૌતમ ! ૭૦-વર્ષનું પરમાયુ પાળીને, મૃત્યુ પામી. રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં જશે, તે પ્રમાણે સાતે પૃથ્વીનો સંસાર કહેવો. પછી હસ્તિનાપુરમાં માછલો થશે. ત્યાં માછીમાર દ્વારા હણાઈને, ત્યાં જ શ્રેષ્ઠીકુળમાં જન્મી, દીક્ષા લઈ, સૌધર્મકલ્પે જઈ, મહાવિદેહે જન્મ લઈ, મોક્ષે જશે.

● વિવેચન-૩૨ :-

મચ્છંધ - માછીમાર, સપ્તમચ્છંધ યાવત્ શબ્દથી ખવલ્લમચ્છા, વિજિઝડિમચ્છા, હલિમચ્છા ઈત્યાદિ પતાકા સુધી કહેવું. મત્સ્યના ભેદોને રૂઢિથી જાણવા. અર્પ - યાવત્થી બકરા, ઘેટા, રોજ, સુવર, મૃગ આદિ.

સપ્તમંડિત - સૂક્ષ્મ ખંડ કરાયેલ, વદ્ધ-વૃત્ત ખંડિત, દીહ-દીર્ઘ ખંડિત, રહસ્ય-હ્રસ્વ ખંડિત. હિમપક્ક-શીત વડે પકાવેલ. - X - મારુપક્ક-વાયુ વડે પકાવેલ. - X - મહિદ્વાણિ-છાસ વડે સંસ્કારેલ, આમલરસિત-આમળાના રસ વડે સંસૃષ્ટ. મુદિયારસિત-દ્રાક્ષના રસથી સંસૃષ્ટ - X - તલિત-તેલ આદિ વડે અગ્નિમાં સંસ્કારેલ, ભજિજય-અગ્નિ વડે ભુંજિત, સોલ્લિય-શૂળ વડે પકાવેલ. મચ્છરસ-મત્સ્યના માંસનો રસ, ઓણિજ-મૃગનું માંસ, - X - હરિયસાગ-પત્રશાક - X -

ચિંત-મનોરથ ઉત્પત્તિ કહેવી. - X - ગંગાદત્તા, તે સાતમાં અધ્યયનમાં કહેલ. આપુચ્છણ-પતિને પૂછીને. - X - ઓવાઈય-ઉપયાચિત. દોહદ-ગંગાદત્તામાં કહ્યા મુજબ કહેવા. ઓગલ્લિય-નાવ. - X - હ્રદ ગલન-દ્રહ મધ્યે મત્સ્યાદિ ગ્રહણાર્થે-ભ્રમણ કે પાણીને કાઢવું તે. હ્રદ મથન-દ્રહના જળનું વૃક્ષ શાખા વડે વિલોડન. હ્રદવહન-જાતે જ દ્રહથી જળનું નીકળવું તે. હ્રદપ્રવહણ-દ્રહના જળનું પ્રકૃષ્ટ વહન. - X -

વમણ - વમન, છઙ્ગણ-છર્દન, ઉવીલણ-અવપીડન, કવલગ્રાહ-ગળાના કાંટાને કાઢવા માટે સ્થૂળ કવળનું ગ્રહણ - X - શલ્યોદ્ધરણ-ચંપ્ર પ્રયોગ વડે કાંટો કાઢવો. વિશત્વકરણ-ઓષધના સામર્થ્યથી. વિસોહિતએ-પુરુ આદિ કાઢવા.

મુનિ દીપરત્ન સાગરે કરેલ
અધ્યયન-૮-નો ટીકાસહિત અનુવાદ પૂર્ણ

❁ અધ્યયન-૯-“બૃહસ્પતિદત્ત” [દેવદત્તા] ❁

— X — X — X — X — X — X —

● સૂત્ર-૩૩ :-

અધ્યયન-૯-નો ઉત્કોષ કહેવો. - - હે જંબૂ ! તે કાળે, તે સમયે રોહીતક નામ ઋક્ષં નગર હતું. પૃથ્વીવતંસક ઉદ્યાન હતું, ધરણ યક્ષનું યક્ષાયતન હતું. વૈશ્રમણ દત્ત રાજા, શ્રી રાણી, પુષ્પનાંદિકુમાર યુવરાજ હતો. તે રોહીતક નગરમાં દત્ત નામે આદ્ય ગાથાપતિ રહેતો હતો, તેને કૃષ્ણશ્રી નામે પત્ની હતી. તે દત્તની પુત્રી અને કૃષ્ણશ્રી ભાર્યાની આત્મજા દેવદત્તા નામે પુત્રી હતી. તે અહીનં યાવત્ ઉત્કૃષ્ટા, ઉત્કૃષ્ટ શરીરી હતી.

તે કાળે, તે સમયે સ્વામી પધાર્યા યાવત્ પર્ષદા નીકળી. તે કાળે, તે સમયે ગૌતમસ્વામી છદ્ધ તપના પારણે પૂર્વવત્ યાવત્ રાજમાર્ગે પધાર્યા. હાથી-ઘોડા-પુરુષને જોયો. તે પુરુષો મધ્યે એક સ્ત્રીને જોઈ. તેણી અવકોટક બંધને બાંધેલી, કાન-નાક છેદાયેલા હતા યાવત્ શૂળ વડે ભેદાયેલી જોઈ. આવો વિચાર થયો, પૂર્વવત્ યાવત્ કહ્યું - આ સ્ત્રી પૂર્વભવમાં કોણ હતી ? ભગવંતે કહ્યું - હે ગૌતમ ! નિશ્ચે -

તે કાળે, તે સમયે આ જ જંબૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં સુપ્રતિષ્ઠ નામે ઋક્ષં નગર હતું. ત્યાં મહાસેન રાજા હતો, તેને ધારણી આદિ ૧૦૦૦ રાણી અંતઃપુરમાં હતી. તે મહાસેન રાજાનો પુત્ર, ધારણી દેવીનો આત્મજ સીંહસેન નામે કુમાર હતો. તે અહીનં યાવત્ યુવરાજ હતો.

ત્યારે તે સીંહસેન કુમારના માતાપિતાએ કોઈ દિવસે ૫૦૦ ઉંચા પ્રાસાદાવતંસકો કરાવ્યા. ત્યારપછી તે સીંહસેનકુમારને કોઈ દિવસે શ્યામા આદિ ૫૦૦ શ્રેષ્ઠ રાજકન્યાઓ સાથે એક દિવસે પાણિગ્રહણ કરાવ્યું. ૫૦૦-૫૦૦નો દાયજો આપ્યો. પછી સીંહસેનકુમાર શ્યામા આદિ ૫૦૦ દેવી સાથે ઉપરી પ્રાસાદમાં યાવત્ વિચરવા લાગ્યો.

ત્યારપછી તે મહાસેન રાજા કોઈ દિવસે મૃત્યુ પામ્યો. નીહરણ કર્યું, સીંહસેન મહાન્ રાજા થયો. પછી સીંહસેન રાજા શ્યામા રાણીમાં મૂર્છિત આદિ થયો. બાકીની રાણીનો આદર કરતો નથી, જાણતો નથી. એ રીતે આદર ન કરતો, ન જાણતો તે વિચરતો હતો. ત્યારપછી ૪૯૯ રાણીઓની ૪૯૯ ધાવ માતાઓ આ વૃત્તાંત જાણીને વિચારવા લાગી કે નિશ્ચે સિંહસેન રાજા શ્યામા રાણીમાં મૂર્છિતાદિ થઈ આપણી પુત્રીઓનો આદર ન કરતો, ન જાણતો - X - વિચરે છે. તો આપણે શ્રેયસર છે કે આપણે શ્યામા રાણીને અગ્નિ-વિષ-શસ્ત્ર પ્રયોગથી મારી નાંખવી. આ પ્રમાણે શ્યામા રાણીના અંતર-છિદ્ર-વિવરોને શોધતી-શોધતી વિચરવા લાગી.

ત્યારે શ્યામા દેવીએ આ વૃત્તાંત જાણીને આમ કહ્યું - હે સ્વામી ! મારી ૪૯૯ શૌક્યો અને તેની ૪૯૯ માતાઓ આ વૃત્તાંતને જાણીને પરસ્પર એમ

કહેતી હતી કે - સીંહસેન રાજા શ્યામા રાણીમાં મૂર્છિત થયો છે, યાવત્ શોધતી વિચરે છે. તો ન જાણે મને કેવા કુમરણ વડે મારશે. એમ વિચારીને ભય પામી કોપ ઘરમાં ગઈ, જઈને અપહત મનવાળી થઈ યાવત્ ચિંતા કરવા લાગી.

ત્યારે તે સીંહસેન રાજા આ વૃત્તાંત જાણીને કોપ ઘરમાં શ્યામા રાણી પાસે આવ્યો, આવીને તેણીને અપહત મનવાળી યાવત્ જોઈ, જોઈને આ પ્રમાણે કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયા ! તું કેમ યાવત્ ચિંતામગ્ન છો ? ત્યારે શ્યામા રાણીએ, સીંહસેન રાજાને આમ કહેતા સાંભળીને ઉષ્ણ વચનો વડે સીંહસેન રાજાને કહ્યું - નિશ્ચે હે સ્વામી ! મારી ૪૯૯ સપ્તની અને ૪૯૯ માતાઓ તમારો મારા ઉપર રાગ જાણી, તેઓએ પરસ્પર કહ્યું કે - સીંહસેન રાજા શ્યામારાણી ઉપર મૂર્છિત છે - x - યાવત્ છિદ્રાદિ શોધતી રહી છે, ન જાણે કઈ રીતે મારશે યાવત્ તેથી ચિંતામાં છું.

ત્યારે સીંહસેન રાજાએ શ્યામા રાણીને કહ્યું - દેવાનુપ્રિયા ! તું અપહત યાવત્ ચિંતામગ્ન ન થા. હું તેવી રીતે ચત્ન કરીશ કે જેથી તારા શરીરને કોઈથી પણ આબાધા, પ્રબાધા ન થાય, એમ કહી તેને ઈષ્ટ આદિ વાણી વડે આશ્વાસિત કરી, ત્યારપછી ત્યાંથી નીકળી, તેણે કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવીને કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે જાઓ અને સુપ્રતિષ્ઠ નગરની બહાર એક મહા કૂટાગાર શાલા કરાવો, જે અનેક સ્તંભ સન્નિવિષ્ટ હોય, પ્રાસાદીયાદિ કરાવો. પછી મારી આજ્ઞા પાળી આપો.

ત્યારે તે કૌટુંબિક પુરુષોએ બે હાથ જોડી યાવત્ આજ્ઞા સ્વીકારીને સુપ્રતિષ્ઠ નગરની બહાર પશ્ચિમ દિશા ભાગમાં એક મોટી કૂટાગાર શાળા યાવત્ કરાવી, જે અનેક સ્તંભ સન્નિવિષ્ટ, પ્રાસાદીયાદિ હતી. પછી સીંહસેન રાજા પાસે આવીને તેમની આજ્ઞા પાળી સોંપી. ત્યારે સીંહસેન રાજાએ કોઈ દિવસે ૪૯૯ રાણી અને ૪૯૯ માતાઓને આમંત્રી. પછી તે ૪૯૯ રાણીઓ અને ૪૯૯ માતાઓને સીંહસેન રાજાએ આમંત્રણ અપાતા, સર્વાલંકાર વિભૂષિત થઈ યથાવૈભવ સુપ્રતિષ્ઠ નગરે સીંહસેન રાજા પાસે આવી. ત્યારે તે સીંહસેન રાજાએ ૪૯૯ રાણીઓ અને ૪૯૯ માતાઓને કૂટાગાર શાળામાં આવાસ આપ્યો.

ત્યારપછી સીંહસેન રાજાએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવ્યા, બોલાવીને કહ્યું - દેવાનુપ્રિયો ! તમે જાઓ અને વિપુલ અશનાદિ લાવો તથા ઘણાં જ પુષ્પ-ગંધ-વસ્ત્ર-માળા-અલંકારોને કૂટાગાર શાળામાં લઈ જાઓ. ત્યારે તે કૌટુંબિક પુરુષો તે પ્રમાણે લઈ ગયા. ત્યારે તે ૪૯૯ રાણીઓ અને ૪૯૯ માતાઓને સર્વાલંકારથી વિભૂષિત કરી. કરીને તે વિપુલ અશનાદિ અને સુરા આદિ આસ્વાદન વગેરે કરતી, ગંધર્વ અને નાટક વડે ઉપગીત કરાતી વિચરવા લાગી. ત્યારે સીંહસેન મધ્યરાત્રિ કાળ સમયે ઘણાં પુરુષો સાથે સંપરીવરીને કૂટાગાર શાળાએ આવ્યો. આવીને કૂટાગાર શાળાના દ્વારો બંધ કર્યા, કૂટાગાર શાળાને ચોતરફથી અગ્નિ સળગાવ્યો. ત્યારે ૪૯૯ રાણી, ૪૯૯ ધાવમાતાઓ, સીંહસેન રાજા વડે

બળાતા રોતી-કકડતી અગ્રણ, અશરણ થઈ મૃત્યુ પામી.

ત્યારે સીંહસેન રાજા આવા અશુભ કર્માદિથી ઘણાં પાપકર્મો ઉપાર્જ ૩૪૦૦ વર્ષનું પરમાયુ પાળીને મૃત્યુ અવસરે મૃત્યુ પામી છઠ્ઠી નરકમાં ઉત્કૃષ્ટ બાવીશ સાગરોપમ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થયો. ત્યાંથી અનંતર ઉદ્ધતીને આ રોહીતક નગરમાં દત્ત સાર્થવાહની કૃષ્ણશ્રી નામક પત્નીની કુક્ષિમાં પુત્રીપણે ઉત્પન્ન થયો. ત્યારપછી કૃષ્ણશ્રીએ નવ માસ પુરા થતા યાવત્ પુત્રીને જન્મ આપ્યો, જે સુકુમાલ, સુરૂપા હતી. પછી તે કન્યાના માતાપિતાએ બાર દિવસ વ્યતીત થતા વિપુલ અશનાદિ તૈયાર કરાવી યાવત્ મિત્ર જ્ઞાતિ નામકરણ કર્યું. અમારી આ કન્યાનું દેવદત્તા નામ થાઓ. પાંચ ઘાત્રી વડે પરિગૃહીત થઈ યાવત્ ઉછરવા લાગી. કાળક્રમે તેણી બાલ્યાભાવથી મુક્ત થઈ, યૌવન-રૂપ-લાવણ્ય વડે યાવત્ અતી ઉત્કૃષ્ટા, ઉત્કૃષ્ટ શરીરી થઈ.

ત્યારપછી તે દેવદત્તા કન્યા કોઈ દિવસે સ્નાન કરી યાવત્ વિભૂષિત થઈ ઘણી દાસી વડે યાવત્ પરીવરીને ઉપરી આકાશતલમાં સુવર્ણના દડા વડે કીડા કરતી રહેલી. આ તરફ વૈશ્રમણ દત્ત રાજા સ્નાન યાવત્ વિભૂષા કરી અશ્વ ઉપર બેસી, ઘણાં પુરુષો સાથે સંપરીવરીને અશ્વ વાહનીકારો નીકળેલો હતો ત્યારે દત્ત ગાથાપતિના ઘરની કંઈક સમીપથી નીકળ્યો. ત્યારે તે વૈશ્રમણ રાજાએ યાવત્ જતા-જતા દેવદત્તા કન્યાને ઉપરી આકાશતળે સુવર્ણના દડા વડે સ્મતી જોઈ. દેવદત્તા કન્યાના યૌવન અને લાવણ્યથી યાવત્ વિસ્મીત થઈને કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવ્યા, બોલાવીને આમ કહ્યું -

હે દેવાનુપ્રિયો ! આ કોની પુત્રી છે ?, તેનું નામ શું છે ? ત્યારે કૌટુંબિક પુરુષોએ વૈશ્રમણ રાજાને બે હાથ જોડીને કહ્યું - હે સ્વામી ! આ દત્ત સાર્થવાહની પુત્રી, કૃષ્ણશ્રીની આત્મજા દેવદત્તા નામે રૂપ-યૌવન અને લાવણ્યથી ઉત્કૃષ્ટ, ઉત્કૃષ્ટ શરીરી કન્યા છે. ત્યારે વૈશ્રમણ રાજા અશ્વવાહનિકાથી પાછો ફરીને અભ્યંતર સ્થાનીય પુરુષોને બોલાવ્યા, બોલાવીને કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે જાઓ, દત્તની પુત્રી અને કૃષ્ણશ્રી ભાર્યાની આત્મજા દેવદત્તા કન્યાને પુષ્પનંદી યુવરાજની પત્નીરૂપે માંગો. તેના બદલામાં જે શુલ્ક આપવાનું હોય તે આપજો.

ત્યારે તે અભ્યંતર સ્થાનીય પુરુષો વૈશ્રમણ રાજાએ આમ કહેતા હર્ષિત-સંતુષ્ટ થતા બે હાથ જોડી યાવત્ સ્વીકારીને, સ્નાન કરી યાવત્ શુદ્ધ પ્રાવેશ્ય વસ્ત્રો પહેરી, દત્તના ઘેર આવ્યા. ત્યારે તે દત્ત સાર્થવાહે તે પુરુષોને આવતા જોઈને હર્ષિત-સંતુષ્ટ થઈને આસનેથી ઉભો થયો, ઉભો થઈને સાત-આઠ પગલા સામે ગયો. પછી આસને બેસવા નિમંત્રણા કરી, કરીને તે પુરુષો આશ્વસ્ત, વિશ્વસ્ત થઈ, ઉત્તમ સુખાસને બેઠા. ત્યારે તેણે તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયો ! મને આજ્ઞા આપો. આપના આવવાનું શું પ્રયોજન છે ?

ત્યારે રાજપુરુષોએ દત્ત સાર્થવાહને કહ્યું - દેવાનુપ્રિય ! અમે તમારી પુત્રી અને કૃષ્ણશ્રીની આત્મજા દેવદત્તા કન્યાની પુષ્પનંદી યુવરાજની પત્નીરૂપે માંગણી

કરીએ છીએ. હે દેવાનુપ્રિય ! જો તમે માનતા હો કે આ યોગ્ય છે, પાત્ર છે, શ્વાધ્ય છે, સદૈશ સંયોગ છે તો દેવદતાને પુષ્પનાંદિ યુવરાજને આપો. કહો કે અમે તેનું શું શુલ્ક આપીએ ?

ત્યારે દત્તે અભ્યંતર સ્થાનીય પુરુષોને કહ્યું - દેવાનુપ્રિય ! વૈશ્રમણ રાજા મારી પુત્રી નિમિત્તે જે અનુગ્રહ કરે છે, તે જ મારું શુલ્ક છે. પછી તે સ્થાનીય પુરુષોનો વિપુલ પુષ્પ-વસ્ત્ર-ગંધ-માળા-અલંકાર વડે સત્કારી, સન્માનીને વિદાય આપી. ત્યારે તે પુરુષો વૈશ્રમણ રાજા પાસે આવ્યા, આવીને વૈશ્રમણ રાજાને આ અર્થનું નિવેદન કર્યું.

ત્યારપછી દત્ત ગાથાપતિએ કોઈ દિવસે શોભન તિથિ-કરણ-દિવસ-નક્ષત્ર-મુહૂર્તમાં વિપુલ અશનાદિ તૈયાર કરાવ્યા, કરાવીને મિત્ર, જ્ઞાતિ આમંત્ર્યા. સ્નાન યાવત્ પ્રાયશ્ચિત્ત કરી, ઉત્તમ સુખાસને બેસી, તે મિત્ર આદિ સાથે પરીવરીને તે વિપુલ અશનાદિને આસ્વાદિત આદિ કરતો રહ્યો. જમીને આચમન કર્યું. પછી તે મિત્ર આદિનો વિપુલ ગંધ-પુષ્પ યાવત્ અલંકાર વડે સત્કાર, સન્માન કર્યા. પછી દેવદત્તા કન્યાને સ્નાન કરાવી, વિભૂષિત શરીરી કરી, સહસ્ર પુરુષવાહિની શીબિકામાં બેસાડી, બેસાડીને ઘણાં મિત્ર યાવત્ સાથે પરીવરી સર્વઋદ્ધિ યાવત્ નાદિતરવ સાથે રોહીડ નગરની મધ્યે થઈને વૈશ્રમણ રાજાને ઘેર વૈશ્રમણ રાજા પાસે આવી, બે હાથ જોડી યાવત્ વધાવે છે, વધાવીને વૈશ્રમણ રાજા પાસે દેવદત્તા કન્યાને અર્પણ કરી.

ત્યારપછી તે વૈશ્રમણ રાજા દેવદત્તા કન્યાને પ્રાપ્ત થયેલી જોઈ. જોઈને હર્ષિત-સંતુષ્ટ થઈ વિપુલ અશનાદિને તૈયાર કરાવ્યા, કરાવીને મિત્ર, જ્ઞાતિ આમંત્રે છે યાવત્ સત્કારીને પુષ્પનાંદી કુમારને તથા દેવદત્તા કન્યાને બાજોઠે બેસાડ્યા, બેસાડીને ચાંદી-સોનાના કળશો વડે સ્નાન કરાવ્યું, કરાવીને શ્રેષ્ઠ વસ્ત્રાદિ પહેરાવ્યા. પછી અગ્નિનો હોમ કર્યો. પુષ્પનાંદી અને દેવદતાનું પાણિગ્રહણ કરાવ્યું.

પછી વૈશ્રમણ રાજા, પુષ્પનાંદીકુમાર એ દેવદત્તા કન્યાને સર્વઋદ્ધિ યાવત્ રવ સાથે મોટા ઋદ્ધિ-સત્કારના સમુદયથી પાણિગ્રહણ કરાવીને દેવદતાના માતા-પિતા, મિત્ર યાવત્ પરિજનોને વિપુલ અશનાદિથી તથા વસ્ત્ર, ગંધ, માળા, અલંકાર વડે સત્કારી, સન્માની યાવત્ વિદાય આપી. - - ત્યારપછી પુષ્પનાંદીકુમાર દેવદત્તા સાથે ઉપરી પ્રાસાદમાં, મૃદંગના અવાજ સાથે, નાદ્યાદિ ભોગોપૂર્વક રહે છે.

ત્યારે તે વૈશ્રમણ રાજા કોઈ દિવસે મૃત્યુ પામ્યો, તેની નીહરણ ક્રિયા કરી યાવત્ પુષ્પનાંદી રાજા થયો. પછી પુષ્પનાંદી રાજા શ્રીદેવી માતાની ભક્તિથી પ્રતિદિન શ્રીદેવી પાસે આવે છે, આવીને શ્રીદેવીને પાદવંદન કરે છે, પછી શતપાક-સહસ્રપાક તેલ વડે અભ્યંગન કરે છે. અસ્થિ-માંસ-ત્વચા-ચર્મ અને રોમને સુખકારક સંબાધના વડે સંબાધન કરે છે, સુરભિ ગંધચૂર્ણથી ઉદ્ધર્તન

કરે છે. ત્રણ પ્રકારના જળથી સ્નાન કરાવે છે. તે આ - ઉષ્ણ, શીત અને ગંધ ઉદ્ધક વડે. પછી વિપુલ અશનાદિ ખવડાવે છે. શ્રીદેવી સ્નાન યાવત્ પ્રાયશ્ચિત્ત કરી ભોજન કરે છે, પછી પોતાને સ્થાન આવીને બેસે છે. ત્યારપછી રાજા પોતે સ્નાન કરે છે, ભોજન કરે છે, ઉદાર માનુષી કામભોગ ભોગવતો વિચરે છે.

ત્યારે તે દેવદત્તા રાણીને કોઈ દિવસે મધ્યારત્રિએ કુટુંબ ચિંતાથી જાગતી હતી ત્યારે આ આવો વિચાર ઉત્પન્ન થયો. - નિશ્ચે પુષ્પનાંદી રાજા શ્રીદેવીની માતૃભક્તિથી યાવત્ વિચરે છે. તો આ વ્યાજ્ઞેયથી હું પુષ્પનાંદી રાજા સાથે ઉદાર ભોગ ભોગવતી વિચરવા સમર્થ થતી નથી. તો મારે માટે શ્રેયસ્કર છે કે શ્રીદેવીને અગ્નિ-શસ્ત્ર-વિષ-મંત્ર પ્રયોગથી મારી નાંખું. મારીને પુષ્પનાંદી રાજા સાથે ઉદાર ભોગ ભોગવતી વિચરું. આ પ્રમાણે વિચારીને શ્રીદેવીના અંતર આદિ શોધતી વિચરે છે.

ત્યારે તે શ્રીદેવી કોઈ દિવસે મદિરાપાન કરી એકાંતે શય્યામાં સુખે-સુતી હતી. આ તરફ દેવદત્તા રાણી, શ્રીદેવી માતા પાસે આવી, આવી શ્રીદેવી મધપાન કરી એકાંતમાં સુખે સુતેલા જોયા - જોઈને દિશાલોક કર્યો. કરીને ભોજનગૃહમાં આવી, આવીને લોહદંડ લીધો, લોહદંડને તપાવ્યો, તપીને અગ્નિજ્યોતિરૂપ, કિંશુકના ફૂલ સમાન લાલ થયો, તેને સાણસી વડે ગ્રહણ કર્યો. પછી શ્રીદેવી પાસે આવી. આવીને શ્રીદેવીના અપાન સ્થાનમાં દંડ નાંખ્યો. ત્યારે શ્રીદેવી મોટા-મોટા શબ્દોથી બરાડતી મૃત્યુ પામી. ત્યારે શ્રીદેવીની દાસીએ આ બરાડવાના શબ્દો સાંભળી, સમજીને શ્રીદેવી પાસે આવી. દેવદત્તા રાણીને ત્યાંથી પાછી ફરતી જોઈ. “હા-હા અહો ! અકાર્ય થયું” એમ કહી, રુદન-કંદન-વિલાપ કરતી પુષ્પનાંદી રાજા પાસે આવીને રાજાને કહ્યું -

હે સ્વામી ! નિશ્ચે, શ્રીદેવીને દેવદત્તા રાણીએ અકાળે મારી નાંખ્યા છે. ત્યારે પુષ્પનાંદી રાજાએ તે દાસી પાસે આ અર્થને સાંભળી, સમજીને મહા માતૃશોકથી સ્પર્શ કરાયેલો એવો કુહાડા વડે કપાયેલ ચંપકવૃક્ષની જેમ ઘસૂ કરતો સર્વાંગથી ભૂમિતલે પડ્યો.

ત્યાર પછી પુષ્પનાંદી રાજા મુહૂર્ત માત્ર પછી આશ્ચસ્ત, વિશ્ચસ્ત થઈને ઘણાં રાજા, ઈશ્વર યાવત્ સાર્થવાહ તથા મિત્ર યાવત્ પરિજનો સાથે રુદનાદિ કરતો, શ્રીદેવી માતાનું મહાઋદ્ધિ સત્કારપૂર્વક નીહરણ કર્યું, કરીને અતિ કોપિત આદિ થઈ દેવદત્તા રાણીને પુરુષો વડે પકડાવી, તે પ્રકારે વધ્ય કરવાની આજ્ઞા આપી. હે ગૌતમ ! આ પ્રમાણે નિશ્ચે તે દેવદત્તા રાણી પોતાના જુના સંચિત કર્મો અનુભવતી રહી છે.

ભગવન્ ! દેવદત્તા અહીંથી મૃત્યુ અવસરે મૃત્યુ પામીને ક્યાં જશે ? ક્યાં ઉપજશે ? ગૌતમ ! ૮૦ વર્ષનું પરમાયુ પાળીને કાળ માસે કાળ કરી, આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં નૈરચિકપણે ઉપજશે. તેનું સંસાર ભ્રમણ વનસ્પતિકાળ કહેવું. ત્યાંથી અનંતર ઉદ્ધર્તાને ગંગાપુર નગરે હંસપણે ઉત્પન્ન થશે. તે ત્યાં શાકુનિક

વડે વધ કરાતા તે જ ગંગપુર નગરમાં શ્રેષ્ઠી કુળમાં ઉત્પન્ન થઈ, બોધિ પામી, દીક્ષા લઈ, સૌધર્મે ઉપજી, મહાવિદેહ ક્ષેત્રે સિદ્ધ થશે. - તેમ હું કહું છું.

● વિવેચન-૩૩ :-

અબ્બુગાયમૂસિય - અત્યંત ઉચ્ચ, પ્રહસિત-હસવાનો આરંભ કરેલ. મણિકલા-ગરયાણિત-મણિ, સુવર્મ, રત્નો વડે વિચિત્ર. “ભવન” માટે ભવન સૂત્ર જોવું. પંચસયઓ દાઓ - કોટિ હિરણ્ય, કોટિ સુવર્ણ આદિથી પ્રેષણકારિકા સુધીના ૫૦૦-૫૦૦ સિંહસેન કુમારના માતાપિતાએ આપ્યા. તે તેણે પ્રત્યેક પોતાની પત્નીઓને આપ્યા. મહયા-મહા હિમવંત મહા મલય, મંદરાચલ અને મહેન્દ્ર જેવો સારભૂત રાજા.

ઓહયજાવં યાવત્ શબ્દથી - અપહત મન સંકલ્પવાળી, ભૂમિ તરફ દૈષ્ટિ રાખેલી, મુખને હસ્તતલે રાખી, આર્તધ્યાનોપગત થઈ. ઉષ્કેણ ઉષ્કેણિય-કોપ સહિતના ઉષ્માવચન. [વૃત્તિમાં નોંધેલ પછીના વાક્યો સૂત્ર મુજબ છે] - X - X - X - ઘતિહામિ-પ્રયત્ન કરીશ. કત્તોઙ્ - કંઈપણ શરીરને આબાધા - થોડી પીડા, પ્રબાધા-પ્રકૃષ્ટ પીડા (નહીં થાય). પાસાં - પ્રાસાદીય, દર્શનીય, અભિરૂપ, પ્રતિરૂપ. - X - X - જુત્તં - સંગત, પત્ત - પાત્ર, સલાહગિજ્જ - શ્વાધ્ય, સરિસ - વર-વહુનો ઉચિત સંયોગ. - આચંત - જળ પ્રહણથી આચમન કર્યું. યોક્ષ-સિક્ષય લેપાદિને દૂર કર્યો. શું થયું ? અત્યંત પવિત્ર થયા.

પ્હાયં - યાવત્ શબ્દથી - બલિકર્મ કર્યું, કૌતુક-મંગલ-પ્રાયશ્ચિત્ત કર્યા, સર્વાલંકારથી વિભૂષિત થયો. મિત્તં યાવત્ શબ્દથી નિજક, સ્વજન, સંબંધી, પરિજન. - - સન્વિદ્ઢિરં યાવત્ શબ્દથી-સર્વધૃત્યા-આભરણાદિ સંબંધી અથવા ઉચિત વસ્તુ ઘટના લક્ષણા સર્વ યુક્તિ વડે. સર્વબલ-સર્વ સૈન્ય, સર્વ સમુદાય - પૌરજનોના મીલનથી, સર્વાદર-સર્વોચિત કૃત્ય-કરણરૂપ. સર્વ વિભૂતિ-સર્વ સંપદા, સવ્વ વિભૂસા-સમસ્ત શોભા વડે, સવ્વસંભમ-પ્રમોદકૃત ઉત્સુકતાથી, સર્વ વાદ્યોના શબ્દોના મીલનથી જે સંગત નાદ-મહાન્ ઘોષ.

ઉક્ત ઋદ્ધ્યાદિ અલ્પ પણ હોય, તેથી કહે છે - મહા ઋદ્ધિ, મહાધૃતિ, મહાબલ, મહાસમુદય, મહા વરતુરિય યુગપત્ વાદિંત્ર વડે. આ જ વાતને વિશેષથી કહે છે - શંખ, પ્રણવ, પટહ, ભેરી, ઝલ્લરી, ખરમુખી, હુડુક્ક, મૃદંગ, દુંદુભિના નિર્દોષ અને નાદ વડે.

સેયાપીય-ચાંદી અને સોનાના. - X - X - કલ્લાકલ્લિ-રોજ રોજ, ગંધવટ્ક-ગંધયૂર્ણ. જિમિયભુત્તરાગચાએ - ભોજન કર્યા પછી, સ્વસ્થાને આવેલ. ઉદાર-મનોઙ્ ભોગ ભોગવતો રહ્યો. પુવ્વરતાવરત-પૂર્વરાત્ર અને અપરરાત્ર, મધ્યરાત્રિએ. આસુરુત - શીઘ્ર કોપથી વિમોહિત. અહીં ચાર પદ છે - રુક-ઉદિત રોષ, કુવિય - પ્રવૃદ્ધ કોપોદય, ચંડિક્કિય - પ્રકટિત રૌદ્ર રૂપ, મિસિમિસિમાણ-કોપ અગ્નિ વડે દીપતો.

મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ
અધ્યયન-૯-નો ટીકા સહિત અનુવાદ પૂર્ણ

● અધ્યયન-૧૦-“ઉંબરદત્” (અંજૂશ્રી) ●

— X — X — X — X — X — X —

● સૂત્ર-૩૪ :-

અધ્યયન-૧૦-નો ઉત્ક્રોષ કહેવો. - - જંજૂ ! નિશ્ચે, તે કાળે તે સમયે વર્દ્ધમાનપુર નગર હતું. વિજયવર્દ્ધમાન ઉદ્યાન, માણિભદ્ર યક્ષ, વિજયમિત્ર રાજા. ત્યાં ધનદેવ નામે આદ્ય સાર્થવાહ, તેને પ્રિયંગુ નામે પત્ની, અંજૂ નામે યાવત્ ઉત્કૃષ્ટ શરીરી પુત્રી. ભગવંત પદાર્યા. પર્યાદા નીકળી યાવત્ પાછી ગઈ. તે કાળે તે સમયે ગૌતમ સ્વામી યાવત્ ભ્રમણ કરતા યાવત્ વિજયમિત્ર રાજાના ઘરની અશોકવાટિકાની કંઈક સમીપથી પસાર થતા જુઓ છે કે - એક સ્ત્રી, શુષ્ક-ભુષ્પી-નિર્માસિ-હાડકાં કડકડ કરતી - અસ્થિચર્મથી વીંટાયેલ-ભીની સાડી પહેરેલી-કષ્ટ કારી - કરુણ-વિરૂપ સ્વરે શબ્દ કરતી [સ્ત્રીને] જોઈ.

ગૌતમસ્વામીને પૂર્વવત્ વિચાર આવ્યો યાવત્ કહ્યું - ભગવન્ ! તે સ્ત્રી પૂર્વભવે કોણ હતી ? ભગવંતે કહ્યું - હે ગૌતમ ! તે કાળે તે સમયે આ જંજૂદ્રીપના ભરતમાં ઈન્દ્રપુર નગર હતું. ત્યાં રાજા ઈન્દ્રદત્ત અને પૃથ્વીશ્રી ગણિકા હતી. તે ગણિકા ઈન્દ્રપુરનગરના ઘણાં રાજા, ઈશ્વર ઈત્યાદિને ઘણાં ચૂર્ણ પ્રયોગથી યાવત્ અભિયોગથી ઉદાર માનુષ્યસંબંધી કામભોગ ભોગવતી વિચરતી હતી.

ત્યારે તે પૃથ્વીશ્રી, આ અશુભ કર્માદિથી ઘણાં કર્મો ઉપાર્જન કરી, ૩૫૦૦ વર્ષનું પરમાયુ પાળી, મૃત્યુ પામી, છઠ્ઠી નરકે ઉત્કૃષ્ટ નૈરયિકપણે ઉપજી. ત્યાંથી ઉદ્ધર્તીને આ વર્દ્ધમાનપુરમાં ધનદેવ સાર્થવાહની પ્રિયંગુ પત્નીની કુક્ષિમાં પુત્રીપણે ઉપજી. પછી પ્રિયંગુએ નવ માસે પુત્રી પ્રસવી. અંજૂશ્રી નામ રાખ્યું. બાકી બધું દેવદત્તાવત્ જાણવું.

ત્યારે તે વિજય રાજા અશ્વવાહનિકાએ વૈશ્રમણદત્તની જેમ નીકળ્યો, તે રીતે અંજૂને જોઈ. ફર્ક એ કે “તેતલી” માફક પોતાની ભાર્યારૂપે માંગી યાવત્ અંજૂ સાથે ઉપરી પ્રાસાદે યાવત્ વિચરે છે. પછી અંજૂરાણીને કોઈ દિવસે યોનિશૂળ ઉપન્યુ. વિજય રાજાએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવી કહ્યું -

હે દેવાનુપ્રિયો ! જાઓ, વર્દ્ધમાનપુરના શૃંગાટકાદિએ યાવત્ એમ કહો કે - અંજૂરાણીને યોનિશૂળ ઉત્પન્ન થયું છે. જે કોઈ વૈદ્ય આદિ યાવત્ ઉદ્દ્યોષણા કરાવી. ઘણાં વૈદ્ય આદિ આ સાંભળી, સમજીને વિજય રાજા પાસે આવ્યા. આવીને ઘણી ઔત્પાતિકી આદિ બુદ્ધિ વડે અંજૂદેવીના યોનિશૂળને ઉપશામિત કરવા - પરિણામ પામવા ઈચ્છે છે. પણ તેઓ તેને ઉપશામિત કરવામાં સમર્થ-સફળ થયા નહીં.

ત્યારપછી તે ઘણાં વૈદ્ય આદિ, જ્યારે અંજૂદેવીના યોનિશૂળને શાંત કરવામાં સફળ ન થયા, ત્યારે શ્રાંત, તાંત, પરિતાંત થઈ જે દિશાથી આવેલા, તે દિશામાં પાછા ગયા. ત્યારે તે અંજૂદેવી તે વેદનાથી પરાભૂત થઈ શુષ્ક, ભૂષ્પી,

નિમત્તિ, કષ્ટકારી, કડુણ, વિરૂપ સ્વરે વિલાપ કરતી રહી. હે ગૌતમ ! નિશ્ચે, અંજૂદેવી પોતાના જૂના સંચિત કર્મોના ફળને ભોગવતી વિચરે છે.

ભગવન્ ! અંજૂદેવી મૃત્યુ પામીને ક્યાં જશે ? ક્યાં ઉપજશે ? ગૌતમ ! અંજૂદેવી ૯૦ વર્ષનું પરમાયુ પાળી, મૃત્યુ પામી, રત્નપ્રભામાં નૈરયિકપણે ઉપજશે. સંસાર ભ્રમણ પ્રથમ અધ્યયનવત્ જાણવું યાવત્ વનસ્પતિકાળ. ત્યાંથી ચ્યવીને સર્વતોભદ્ર નગરમાં મોરપણે ઉપજશે. શાકુનિક વડે વધ પામી, તે સર્વતોભદ્ર નગરમાં શ્રેષ્ઠીકુળમાં પુત્રપણે ઉપજશે. બાલ્યભાવથી મુક્ત થઈ, તથારૂપ સ્થવિરો પાસે બોધ પામી, દીક્ષા લઈ, સૌધર્મકલ્પે ઉપજશે. ત્યાંથી ચ્યવીને - X - X - મહાવિદેહમાં પહેલા અધ્યયનવત્ મોકો જશે.

જંબૂ ! ભગવંત મહાવીરે દુઃખવિપાકના અધ્યયન-૧૦નો આ અર્થ કહ્યો છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

● વિવેચન-૩૪ :-

‘તેતલિ’-નાયાધમ્મકહામાં આવેલ ‘તેતલિસુત’ નામે અમાત્ય, તેની કથા મુજબ અહીં કહેવું.

મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ
અધ્યયન-૧૦-નો ટીકા સહિત અનુવાદ પૂર્ણ

— X — X — X — X —

શ્રુતસ્કંધ-૧-પૂર્ણ

— ૦ — ૦ — ૦ —

શ્રુતસ્કંધ-૨-“સુખવિપાક”

— ૦ — ૦ — ૦ — ૦ — ૦ — ૦ —

● સૂત્ર-૩૫,૩૬ :-

[૩૫] તે કાળે, તે સમયે રાજગૃહ નગરે ગુણશીલ ચૈત્યે સુધર્મસ્વામી પધાર્યા. જંબૂ અણગારે યાવત્ પર્યુપાસના કરતા પૂછ્યું — ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે યાવત્ દુઃખવિપાકનો આ અર્થ કહ્યો છે, તો ભંતે ! શ્રમણ ભગવંતે સુખવિપાકનો શો અર્થ કહ્યો છે ?

ત્યારે સુધર્મસ્વામીએ જંબૂ અણગારને કહ્યું — હે જંબૂ ! શ્રમણ યાવત્ સંપ્રાપ્તે સુખવિપાકના દશ અધ્યયનો કહ્યા છે. તે આ —

[૩૬] સુબાહુ, ભદ્રનંદી, સુજાત, સુવાસવ, જિનદાસ, ધનપતિ, મહાબલ, ભદ્રનંદી, મહાર્યદ્ર અને વરદત્ત.

● અધ્યયન-૧-“સુબાહુ”

— X — X — X — X —

● સૂત્ર-૩૭ :-

ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે સુખવિપાકના દશ અધ્યયનો કહ્યા છે, તો ભંતે ! તેના - X - પહેલા અધ્યયનનો શો અર્થ છે ?

ત્યારે સુધર્મસ્વામીએ જંબૂ અણગારને કહ્યું — હે જંબૂ ! તે કાળે, તે સમયે હસ્તીશીર્ષ નગર હતું. તે હસ્તીશીર્ષ નગરની બહાર ઈશાનકોણમાં પુષ્પકરંડક ઉદ્યાન હતું, તે સર્વશત્રુકં હતું. ત્યાં કૃતવન માલપ્રિય યક્ષનું દિવ્ય યક્ષાયતન હતું. તે નગરમાં અદીનશત્રુ રાજ હતો. તે મહાન્ હતો. તે અદીનશત્રુ રાજને ધારણી આદિ હજાર રાણી અંતઃપુરમાં હતી. તે ધારણી રાણી કોઈ દિવસે તે તેવા પ્રકારના વાસગૃહમાં સ્વપ્નમાં સીંહને જોયો. ‘મેઘ’ની જેમ તેનો જન્મ આદિ કહેવું યાવત્ સુબાહુકુમાર ભોગ સમર્થ થયો જાણ્યો. માતાપિતાએ અતિ ઉંચા ૫૦૦ પ્રાસાદાવતંસક કરાવ્યા. ભવન કરાવ્યું. મહાબલ રાજાવત્ કહેવું. વિશેષ એ કે પુષ્પચૂલા આદિ ૫૦૦ શ્રેષ્ઠ રાજકન્યા સાથે એક દિવસે પાણિગ્રહણ કરાવ્યું. પૂર્વવત્ ૫૦૦નો દાયજો, યાવત્ ઉપરી પ્રાસાદે યાવત્ વિચરે છે.

તે કાળે, તે સમયે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પધાર્યા. પર્ષદા નીકળી. કોણિકની જેમ અદીનશત્રુ નીકળ્યો. સુબાહુ પણ જમાલી માફક રથ વડે નીકળ્યો યાવત્ ધર્મ કહ્યો. રાજા-પર્ષદા પાછા ગયા.

ત્યારે તે સુબાહુકુમાર, ભગવંત મહાવીર પાસે ધર્મ સાંભળી, અવધારી, હૃષ્ટ-તુષ્ટ થઈ, ઉત્થાનથી ઉઠીને યાવત્ કહ્યું — ભગવન્ ! હું નિર્ઝન્ય પ્રવચનની શ્રદ્ધા કરું છું. આપ દેવાનુપ્રિયની પાસે જેમ ઘણાં રાજા, ઈશ્વર [દીક્ષા લે છે] યાવત્ હે દેવાનુપ્રિય ! હું [તેમ કરવા સમર્થ] નથી, હું આપ દેવાનુપ્રિય પાસે પાંચ અણુવ્રત અને સાત શિક્ષાવ્રતિક ગૃહીધર્મ સ્વીકારવા ઈચ્છું છું.

જેમ સુખ ઉપજે તેમ કરો, પ્રતિબંધ ન કરો. - - ત્યારે તે સુબાહુએ ભગવંત પાસે પાંચ અણુવ્રતિક, સાત શિક્ષાવ્રતિક ગૃહીધર્મ સ્વીકાર્યો. સ્વીકારીને, સ્થાઠ્ઠ થઈ પાછો ચાલ્યો ગયો.

તે કાળે તે સમયે ભગવંતના જ્યેષ્ઠ શિષ્ય ઈન્દ્રભૂતિએ યાવત્ કહ્યું - અહો ભગવન્ ! સુબાહુકુમાર ઈષ્ટ-ઈષ્ટરૂપ, કાંત-કાંત રૂપ, પ્રિય-પ્રિયરૂપ એ રીતે મનોહર, મણામ, સૌમ્ય, સુભગ, પ્રિયદર્શન અને સુરૂપ છે. ભગવન્ ! તે સુબાહુકુમાર, ઘણાં લોકોને ઈષ્ટ. આદિ અને સૌમ્ય છે. ભગવન્ ! સાધુજનને પણ તે ઈષ્ટ. આદિ યાવત્ સુરૂપ છે. ભગવન્ ! તેણે આ, આવી, ઉદાર માનુષી ઋદ્ધિ શાથી લબ્ધ-પ્રાપ્ત-અભિસમન્વાગત કરી, અથવા તે પૂર્વભવે કોણ હતો ?

હે ગૌતમ ! તે કાળે, તે સમયે આ જ જંબૂદ્વીપ દ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં હસ્તિનાપુર નામે ઋદ્ધ. નગર હતું. ત્યાં સુમુખ ગાથાપતિ રહેતો હતો. તે કાળે, તે સમયે ધર્મઘોષ નો જાતિસંપન્ન સ્થવિર યાવત્ ૫૦૦ શ્રમણો સાથે સંપરીવરીને, અનુક્રમે ચાલતા, એક ગામથી બીજે ગામ વિહાર કરતાં હસ્તિનાપુર નગરે, સહસ્રાબ્રવન ઉદ્યાનમાં આવ્યા, આવીને યથાપ્રતિરૂપ અવગ્રહ ગ્રહણ કરીને, સંયમ અને તપથી આત્માને ભાવિત કરતા વિચરે છે.

તે કાળે, તે સમયે ધર્મઘોષ સ્થવિરના શિષ્ય સુદત્તમુનિ ઉદાર યાવત્ વિપુલ લેશ્યી, માસક્ષમણનો નિરંતર તપ કરતા વિચરતા હતા. તે સુદત્ત મુનિએ માસક્ષમણને પારણે પહેલી પોરસીમાં સર્જાયા કરી, ગૌતમસ્વામીવત્ બદ્ધું કહેવું. ધર્મઘોષ સ્થવિરને પૂછીને યાવત્ બિક્ષાબ્રમણ કરતા સુમુખ ગાથાપતિના ઘેર પ્રવેશ્યા.

ત્યારે સુમુખ ગૃહપતિ, સુદત્તમુનિને આવતા જોઈને હૃષ્ટ-તુષ્ટ થઈ, આસનેથી ઉભો થયો, પાદપીઠથી નીચે ઉતર્યો, પાદુકા કાઢી, એકશાટિક ઉત્તરાસંગ કર્યું, સુદત્તમુનિ તરફ સાત-આઠ પગલાં સામે ગયો. ત્રણ વખત આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણ કરી. વંદન-નમસ્કાર કર્યા, ભોજનગૃહમાં ગયો. જઈને સ્વહસ્તે વિપુલ અશન-પાનાદિ વડે હું પ્રતિલાભીશ એમ વિચારી તુષ્ટ થયો. ત્યારપછી તે સુમુખ ગાથાપતિએ તેવી દ્રવ્ય-દાયક-પ્રતિગ્રાહક શુદ્ધિથી, ત્રિવિધ-ત્રિકરણ શુદ્ધિ વડે સુદત્ત મુનિને પ્રતિલાભતા પોતાનો સંસાર પરિમિત કર્યો, મનુષ્યનું આયુ બાંધ્યું, તેના ઘેર આ પાંચ દિવ્યો પ્રગટ થયા - વસુધારાવૃષ્ટિ, પંચવર્ણી પુષ્પોનો નિપાત, વસ્ત્રોત્ક્રોષ, આકાશમાં દેવદુંદુભીનો ધ્વનિ “અહોદાનં અહોદાનં” એવી ઉદ્ઘોષણા. [તે જોઈને-]

હસ્તિનાપુરના શૃંગાટક યાવત્ માર્ગોમાં ઘણાં લોકો એકબીજાને એમ કહેવા લાગ્યા - હે દેવાનુપ્રિય ! સુમુખ ગાથાપતિ ધન્ય છે, સુકૃત્પુન્ય છે, કૃત્લક્ષણ છે, મનુષ્યજન્મનું ફળ પામ્યો છે, સુકૃતાર્થ છે. તેથી કરીને હે દેવાનુપ્રિય ! સુમુખ ગાથાપતિ ધન્ય છે.

ત્યારપછી તે સુમુખ ગાથાપતિ ઘણાં સેંકડો વર્ષનું આયુ પાળીને, કાળમાસે

કાળ કરીને આ જ હસ્તીશીર્ષ નગરમાં અદીન-શત્રુ રાજાની ધારણી દેવીની કુક્ષિમાં પુનપણે ઉત્પન્ન થયો છે. પછી તે ધારણીદેવી શય્યામાં સુતી-જાગતી ચલિત નિદ્રાવાળી હતી, ત્યારે તેણીએ સ્વપ્નમાં સીંહને જોયો. બાકી પૂર્વવત્. યાવત્ ઉપરી પ્રાસાદે વિચરે છે.

હે ગૌતમ ! નિશ્ચે, સુબાહુ વડે આ, આવા સ્વરૂપની માનુષી રિદ્ધિ લબ્ધ-પ્રાપ્ત-અભિસમન્વાગત કરી છે. ભગવન્ ! શું સુબાહુકુમાર આપ દેવાનુપ્રિયની પાસે મુંડ થઈને, ઘેરથી નીકળી દીક્ષા લેવાને સમર્થ છે ? હા, સમર્થ છે. ત્યારે ગૌતમસ્વામીએ ભગવંતને વંદન-નમન કર્યા. સંયમ અને તપથી આત્માને ભાવિત કરતા રહ્યા.

ત્યારે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર કોઈ દિવસે હસ્તિશીર્ષ નગરના પુષ્પકરંડક ઉદ્યાનના કૃતવનમાયક્ષના યક્ષાયતનથી વિહાર કર્યો, કરીને બહારના જનપદમાં વિચરે છે. - - ત્યારે સુબાહુકુમાર શ્રાવક થયો, તે જીવાજીવનો જ્ઞાતા થઈ યાવત્ પ્રતિલાભતો વિચરે છે.

ત્યારપછી સુબાહુકુમાર કોઈ દિવસે ચૌદશ-આઠમ-પૂનમ-અમાસમાં પૌષ્ઠ-શાળાએ આવ્યો. પૌષ્ઠશાળા પ્રમાર્જુ. પછી ઉચ્ચાર-પ્રસવણ ભૂમિને પડીલેહીને દર્ભ-સંસ્તારક પાથર્યો, તેના ઉપર બેસીને અક્રમભક્ત સ્વીકાર્યો, સ્વીકારીને પૌષ્ઠશાળામાં પૌષ્ઠિક થઈને અક્રમભક્તિક પૌષ્ઠનું પાલન કરતો રહ્યો.

ત્યારે તે સુબાહુકુમારને મધ્યરાત્રિ કાળ સમયે ધર્મ-જાગરિકાથી જાગતા આવો વિચાર આવ્યો કે - તે ગ્રામ, નગર યાવત્ સન્નિવેશ ધન્ય છે, જ્યારે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર યાવત્ વિચરે છે. તે રાજા, ઈશ્વર, તલવર આદિ ધન્ય છે, જે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસે મુંડ થઈ યાવત્ દીક્ષા લે છે. તે રાજા, ઈશ્વરાદિ ધન્ય છે, જે ભગવંત પાસે પાંચ અણુવ્રત યાવત્ ગૃહીધર્મ સ્વીકારે છે. તે રાજા, ઈશ્વરાદિ ધન્ય છે, જે ભગવંત પાસે ધર્મ સાંભળે છે.

જો તે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર અનુક્રમે ચાલતા, એક ગામથી બીજે ગામ ચાલતા, એક ગામથી બીજે ગામ વિચરતા, અહીં આવીને યાવત્ વિચરે તો હું શ્રમણ ભગવંત પાસે મુંડ થઈ યાવત્ દીક્ષા લઉં. ત્યારે ભગવંતે સુબાહુકુમારના આવા આધ્યાત્મિક વિચારને યાવત્ જાણીને અનુક્રમે યાવત્ વિચરતા હસ્તિશીર્ષ નગરના પુષ્પક ઉદ્યાને કૃતવનમાલપ્રિય યક્ષના યક્ષાયતને આવ્યા. આવીને યથાપ્રતિરૂપ અવગ્રહ ગ્રહણ કરી સંયમ અને તપથી આત્માને ભાવિત કરતા વિચરે છે. પર્ષદા નીકળી. પછી તે સુબાહુ કુમાર પૂર્વવત્ નીકળ્યો તેને અને તે મોટી પર્ષદાને ધર્મ કહ્યો. પર્ષદા, રાજા પાછા ગયા.

ત્યારે સુબાહુકુમારે ભગવંત પાસે ધર્મ સાંભળી, અવધારી, હર્ષિત-સંતુષ્ટ થઈ, મેઘકુમારની જેમ માતા-પિતાને પૂછ્યું. તે પ્રમાણે નિષ્કમણાભિષેક કર્યો યાવત્ અણગાર થયા. [કેવા ?] ઈયાસમિત યાવત્ બ્રહ્મચારી. ત્યારપછી તે સુબાહુમુનિ ભગવંતના તથારૂપ સ્થવિરો પાસે સામાયિકથી આરંભીને અગિયાર

અંગો ભણ્યા. ઘણાં ઉપવાસ, છઠ્ઠ, અઢમાદિ તપો વિધાનથી આત્માને ભાવતા, ઘણાં વર્ષનો શ્રામણ્યપચાય પાળીને, માસિકી સંલેખના વડે આત્માને આરાધી, અનશન વડે ૬૦ ભક્તોનો છેદીને આલોચના-પ્રતિક્રમણ કરી, સમાધિ પામી, કાળ કરી, સૌધર્મકલ્પે દેવ થયા.

તે દેવલોકથી આયુ-ભવ-સ્થિતિનો ક્ષય થતાં અનંતર ચ્યવીને મનુષ્ય ગતિ પામીને, બોધ પામીને તતારૂપ સ્થવિરો પાસે મુંડ થઈ યાવત્ દીક્ષા લેશે. ત્યાં ઘણાં વર્ષો શ્રામણ્ય પાળીને, આલોચના-પ્રતિક્રમણ કરી, સમાધિ પામી, કાળ કરી સનત્કુમાર કલ્પે દેવ થશે. ત્યાંથી મનુષ્ય-ત્યાંથી બ્રહ્મલોકે, ત્યાંથી મનુષ્ય-મહાશુક્રે, ત્યાંથી મનુષ્ય-આનત કલ્પે, ત્યાંથી મનુષ્ય - આરણ કલ્પે, ત્યાંથી મનુષ્ય-સવર્થસિદ્ધે, ત્યાંથી ચ્યવીને મહાવિદેહ ક્ષેત્રે યાવત્ શ્રદ્ધિમંત કુળે ઉત્પન્ન થઈ, દંટપ્રતિજ્ઞાની જેમ મોક્ષે જશે.

હે જંબૂ ! ભગવંત મહાવીરે યાવત્ સુખવિપાકના પ્રથમ અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે.

● વિવેચન-૩૭ :-

સવ્વોચ્ચ - સર્વશ્રુતુક પુષ્પ-ફળથી સમૃદ્ધ, રમ્ય, નંદનવન સમાન, પ્રાસાદીય આદિ. તારિસગંસિ વાસભવણંસિ-રાજલોક ઉચિત વાસગૃહ. જહા મેઘ - નાયાધમ્મકહાના પહેલા અધ્યયન મુજબ. માત્ર અકાલ મેઘનો દોહદ ન કહેવો. સુબાહુકુમાર ૦ ૭૨ કળામાં પંડિત થયો, તેના નવ સુપ્ત અંગો જાગૃત થયા - X - X - અટાર દેશીભાષા વિશારદ, ભોગ સમર્થ, સાહસિક, વિકાલચારી થયો. - X - ભવન-એક ભવન કરાવ્યું. પ્રાસાદ એટલે પોતાના લંબાઈ કરતા બમણી ઉંચાઈ હોય, ભવન-લંબાઈ અપેક્ષાએ પાદોન ઉંચું હોય. પ્રાસાદ, પત્નીઓ માટે અને ભવન કુમાર માટે જાણવું.

જહા મહાબલ - ભગવતીમાં કહેલ મહાબલ કથન મુજબ કહેવું. માત્ર ત્યાં કમલશ્રી આદિ છે, અહીં પુષ્પયૂલાદિ કન્યાઓ કહેવી. પંચસદ્ગો દાઓ - ૫૦૦ કોટી રૂપુ ઈત્યાદિ દાન. તેમાં સુબાહુકુમાર પ્રત્યેક ભાર્યાને એક-એક હિરણ્યકોડી આદિ આપે છે. - X - X - X - બત્તીસદ્ગો - બત્તીશ ભક્તિ નિબદ્ધ અથવા બત્તીશ પાત્ર નિબદ્ધ. ગવાતા, લાલિત કરાતા માનુષી કામભોગને અનુભવતો વિચરે છે. જહા કૂળિણ - ઉવવાઈ સૂત્રમાં કોણિક રાજા ભગવંતને વાંદવાને નીકળ્યો, તેવું વર્ણન અહીં જાણવું.

સુબાહુ જહા જમાલિ - ભગવતી સૂત્રમાં વર્ણિત જમાલિ-ભગવંતને વાંદવાને રથ વડે નીકળ્યો તેમ સુબાહુ પણ નીકળ્યો. યાવત્ શબ્દથી - ભગવંત મહાવીરના છત્રાતિછત્ર, પતાકાતિપતાકા, વિદ્યાચારણ, જૃંભક દેવોનું ચડવું-ઉતરવું જોઈને રથથી નીચે ઉતર્યો, એમ જાણવું.

હટ્તુ - અતીહર્ષિત. ઝઘ્ઘાં યાવત્ શબ્દથી-ઉઠીને ભગવંતને વંદન-નમન કર્યું, કરીને - ભગવન્ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનની શ્રદ્ધા અને પ્રતીતિ કરું છું. - X - ઈત્યાદિ - X - X - ઈંદમ્હૂં યાવત્ શબ્દથી ગૌતમગોત્રીય અણગાર ઈત્યાદિ જાણવું.

ઈદ્ધ - ઈષ્ટ, ઈદ્ધૂવ - ઈષ્ટ સ્વરૂપ. કંત - કમનીય, કંતરૂવ - કમનીય સ્વરૂપ. શોભન અને શોભન સ્વભાવ, આમ હોવા છતાં કોઈ કર્મના દોષતી બીજાને પ્રીતિ ઉપજાવી શકતા નથી, તેથી કહે છે - પ્રિય એટલે પ્રેમ ઉત્પાદક, પ્રિયરૂપ-પ્રીતિકારિ સ્વરૂપ. આવું લોકરૂઢિથી પણ થાય, તેથી કહે છે, મનોજ્ઞ - અંતઃસંવેદનથી શોભનપણે જાણે તે. આવું એકદા પણ થાય, તેથી કહે છે, મળામ - મનથી પુનઃ પુનઃ સ્મરણ કરવો ગમે તે. આ વાતનો વિસ્તાર કરતા કહ્યું, સોમ - અરૌદ્ર, સુભગ-વલ્લભ, પિયદંસણ-પ્રેમજનક આકાર. સુરૂપ-શોભન આકાર.

ઉકત બધું એક જન અપેક્ષાએ પણ થાય, તેથી કહે છે - ઘણાં લોકોને પણ ઈષ્ટાદિ હતો. આવું સામાન્ય લોકોને આશ્રીને પણ હોય, તેથી કહે છે - સાધુજનને પણ ઈષ્ટ આદિ હતો. - X - X -

કિળ્ણાલદ્ધ - કયા હેતુથી ઉપાર્જિત, પત્ત - પ્રાપ્ત, ઉપાર્જિત કરીને પ્રાપ્તિને પામ્યો, અભિસમન્નાગત - પ્રાપ્ત થયા પછી કયા હેતુથી ભોગ્યતાને પામ્યો. પૂર્વભવે કોણ હતો ? યાવત્ શબ્દથી નામ શું હતું ?, ગોત્ર શું હતું ? કયા ગામ કે સંનિવેશનો હતો ?, શું દર્શને કે ભોગવીને કે આચરીને, કેવા તથારૂપ શ્રમણાદિ પાસે એક પણ આર્ય સુવચન સાંભળી કે અવધારીને સુબાહુએ આવી શ્રદ્ધિ આદિ પ્રાપ્ત કરી ?

જાઙ સંપન્ન - યાવત્ શબ્દથી-કુળસંપન્ન, બળસંપન્ન, વિનય-જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર-લજ્જા-લાઘવ સંપન્ન ઈત્યાદિ. જહા ગોચમ ૦ બીજા અધ્યયનમાં દર્શાવેલ ગૌતમસ્વામીની ભિક્ષાર્યા મુજબ જાણવું. - X - X - પ્રતિલાભીશ માની હર્ષિત થયો કહેવાથી પ્રતિલાભતા હર્ષિત થયો, પ્રતિલાભ્યા પછી પણ હર્ષિત થયો. દ્રવ્યશુદ્ધ-પ્રાણુક, ગ્રાહકશુદ્ધ - ચારિત્રગુણયુક્ત, દાયકશુદ્ધ - ઔદાર્યાદિ ગુણયુક્ત. - X - X -

આઙ્ક્રહ - સામાન્યથી કહે છે. ભાસઙ - વિશેષથી કહે છે - X - X - પન્નવેતિ-યુક્તિ વડે બોધ આપે છે, પરૂવેઈ-ભેદથી કહે છે - X - X - અભિગચ જીવાજીવે - યાવત્ શબ્દથી-ઉપલબ્ધ પુન્ય-પાપ ઈત્યાદિ, યથા પ્રતિગૃહીત તપોકર્મથી આત્માને ભાવિત કરતા વિચરે છે. - X -

મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ
અધ્યયન-૧-નો ટીકાસહિત અનુવાદ પૂર્ણ

❀ અધ્યયન-૨ થી ૧૦ ❀
— X — X — X — X —

● સૂત્ર-૩૮ [અધ્ય૦૨-ભદ્રનંદી] :-

હે જંભૂ ! તે કાળે, તે સમયે ઋષભપુર નગર, સ્તૂભ કરંડક ઉદ્યાન, ધન્ય યક્ષ, ધનાવહ રાજ, સરસ્વતી રાણી, સ્વપ્નદર્શન, રાજાને કથન, પુત્રજન્મ, બાલ્યત્વ, કલાગ્રહણ, ચૌવન, પાણિગ્રહણ, દાન, પ્રાસાદ૦ સુબાહુકુમારની જેમ ભોગ વર્ણન. વિશેષ એ કે - ભદ્રનંદી કુમાર નામ, શ્રીદેવી આદિ ૫૦૦ સાથે લગ્ન. સ્વામી પદાર્યા, શ્રાવક ધર્મ સ્વીકાર. પૂર્વભવ પૃચ્છા. મહાવિદેહમાં પુંડરીકિણી નગરી, વિજય કુમાર, યુગબાહુ તીર્થકરને પ્રતિલાભવા. મનુષ્યાયુ બાંધવું, અહીં ઉત્પન્ન થવું. બાકી સુબાહુ મુજબ યાવત્ મહાવિદેહ ક્ષેત્રે સિદ્ધ-બુદ્ધ-મુક્ત-પરિનિવૃત્ત થઈ સર્વે દુઃખોનો અંત કરશે.

● સૂત્ર-૩૯ [અધ્ય૦૩-સુખાત] :-

વીરપુરનગર, મનોરમ ઉદ્યાન, વીરકૃષ્ણમિત્ર રાજા, શ્રીદેવી, સુખાતકુમાર, બલશ્રી આદિ ૫૦૦ કન્યા, સ્વામી પદાર્યા, પૂર્વભવપૃચ્છા, ઈષુકાર નગર, ઋષભદેવ ગાથાપતિ, પુષ્પદત્ત અણગારને પ્રતિલાભ્યા. મનુષ્યાયુ બાંધવું, અહીં ઉત્પન્ન થયો યાવત્ મહાવિદેહે મોક્ષે જશે.

● સૂત્ર-૪૦ [અધ્ય૦૪-સુવાસવ] :-

વિજયપુરનગર, નંદનવન, મનોરમ ઉદ્યાન, અશોકયક્ષ, વાસવદત્ત રાજા, કૃષ્ણા રાણી, સુવાસવકુમાર, ભદ્રા આદિ ૫૦૦ કન્યા યાવત્ પૂર્વભવે કૌશાંબી નગરી, ધનપાલ રાજા, વૈશ્રમણ ભદ્ર અમગારને પ્રતિલાભ્યા યાવત્ સિદ્ધ થશે.

● સૂત્ર-૪૧ [અધ્ય૦૫-જિનદાસ] :-

સૌગંધિકાનગરી, નીલાશોક ઉદ્યાન, સુકાલ યક્ષ, અપ્રતિહત રાજા, સુકન્યા રાણી, મહારંદ્રકુમાર, અર્હતાપત્ની, જિનદાસ પુત્ર, તિર્થકર આગમન, જિનદાસનો પૂર્વભવ, મધ્યમિકા નગરી, મેઘરથ રાજા, સુધર્મ અણગારને પ્રતિલાભ્યા યાવત્ સિદ્ધ થશે.

● સૂત્ર-૪૨ [અધ્ય૦૬-વૈશ્રમણ] :-

કનકપુર નગર, શ્રેતાશોક ઉદ્યાન, વીરભદ્ર યક્ષ, પ્રિયચંદ્ર રાજા, સુભદ્રા રાણી, વૈશ્રમણકુમાર યુવરાજ, શ્રીદેવી આદિ ૫૦૦ કન્યા સાથે પાણિગ્રહણ. તિર્થકરનું આગમન, ધનપતિ નામે યુવરાજ પુત્ર યાવત્ પૂર્વભવ, મણિવયાનગરી, મિત્ર રાજા, સંભૂતિ વિજય અણગારને પડિલાભ્યા યાવત્ સિદ્ધ થશે.

● સૂત્ર-૪૩ [અધ્ય૦૭-મહાબલ] :-

મહાપુર નગર, રક્તાશોક ઉદ્યાન, રક્તપાદ યક્ષ, બલ રાજા, સુભદ્રા રાણી, મહાબલકુમાર, રક્તવતિ આદિ ૫૦૦ કન્યા સાથે પાણિગ્રહણ, તિર્થકર આગમન યાવત્ પૂર્વભવ-મણિપુર નગર, નાગદત્ત ગાથાપતિ, ઈન્દ્રપુર અણગારને દાન યાવત્ સિદ્ધ.

● સૂત્ર-૪૪ [અધ્ય૦૮-ભદ્રનંદી] :-

સુધોષનગર, દેવરમણ ઉદ્યાન, વીરસેન યક્ષ, અર્જુન રાજા, તપ્તવતી રાણી, ભદ્રનંદી કુમાર, શ્રીદેવી આદિ ૫૦૦ કન્યા યાવત્ પૂર્વભવ - મહાઘોષ નગર, ધર્મઘોષ ગાથાપતિ, ધર્મસીંહ અણગારને પ્રતિલાભ્યા યાવત્ સિદ્ધ થશે.

● સૂત્ર-૪૫ [અધ્ય૦૯-મહારંદ્ર] :-

ચંપાનગરી, પૂર્ણભદ્ર ઉદ્યાન, પૂર્ણભદ્ર યક્ષ, દત્તરાજા, રક્તવતી રાણી, મહારંદ્ર કુમાર યુવરાજ, શ્રીકાંતા આદિ ૫૦૦ કન્યા, યાવત્ પૂર્વભવ - તિગિંચી નગરી, જિતશત્રુ રાજા, ધર્મવીર્ય અણગારને પ્રતિલાભ્યા યાવત્ સિદ્ધ થશે.

● સૂત્ર-૪૬ [અધ્ય૦૧૦-વરદત્ત] :-

દશમાં અધ્યયનનો ઉત્ક્રોધ કહેવો. હે જંભૂ ! નિશ્ચે, તે કાળે, તે સમયે સાકેત નામે નગર હતું, ઉત્તરકુરુ ઉદ્યાન, પારામિક યક્ષ, મિત્રનંદી રાજા, શ્રીકાંતા રાણી, વરદત્તકુમાર, વરસેના આદિ ૫૦૦ રાણી, તીર્થકર આગમન, શ્રાવક ધર્મ સ્વીકાર, પૂર્વભવ પૃચ્છા-મનુષ્ય આયુ બાંધવું, શતદ્વાર નગર, વિમલવાહન રાજા, ધર્મરુચિ અણગારને આવતા જોયા, જોઈને પ્રતિલાભતા મનુષ્યાયુ બાંધી અહીં ઉત્પન્ન થયો. બાકી બધું સુબાહુકુમારવત્ જાણવું. ચિંતા યાવત્ પ્રવજ્યા, કલ્યાંતરિત યાવત્ સર્વાર્થસિદ્ધે પછી મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં દેવપ્રતિજ્ઞા માફક યાવત્ સિદ્ધ-બુદ્ધ થઈ યાવત્ સર્વ દુઃખોનો અંત કરશે.

હે જંભૂ ! શ્રમણ ભગવન્ મહાવીર યાવત્ સંપ્રાપ્તે સુખવિપાકના દશમાં અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે. ભગવન્ ! તે એમજ છે, એમજ છે

મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ
અધ્યયન-૨ થી ૧૦નો અનુવાદ પૂર્ણ થયો

શ્રુત દેવતાને નમસ્કાર. વિપાકશ્રુતના બે શ્રુતસ્કંધો-દુઃખવિપાક અને સુખવિપાક. તેમાં દુઃખવિપાકના દશ અધ્યયનો એકસરા છે, દશ દિવસોમાં તેનો ઉદ્દેશો કરાય છે. એ પ્રમાણે સુખ વિપાક પણ જાણવો. બાકી 'આચાર' સૂત્ર મુજબ છે.

૧૧ / વિપાક અંગ સૂત્ર-ટીકાસહિત અનુવાદ પૂર્ણ

૪૫-આગમમાંનો ૧૧-અંગસૂત્ર વિભાગ પૂર્ણ

આગમ સટીક અનુવાદનું વિભાગીકરણ

આગમનું નામ	ભાગ ક્રમાંક
આચારાંગ	૧ અને ૨
સૂત્રકૃતાંગ	૩ અને ૪
સ્થાનાંગ	૫ થી ૭
સમવાયાંગ	૮
ભગવતી	૯ થી ૧૩
જ્ઞાતાધર્મકથા	૧૪
ઉપાસકદશા, અંતકૃત્દશા, અનુતરોપપાતિકદશા, પ્રશ્નવ્યાકરણ	૧૫
વિપાકશ્રુત, ઔપપાતિક	૧૬
રાજપ્રશ્નીય	૧૭
જીવાજીવાભિગમ	૧૭ થી ૧૯
પ્રજ્ઞાપના	૨૦ થી ૨૨
સૂર્ય/ચંદ્ર-પ્રજ્ઞાપ્તિ	૨૩, ૨૪
જંબૂદ્વીપ પ્રજ્ઞાપ્તિ	૨૫ થી ૨૭
નિરયાવલિકા પંચક અને પયપ્ત્તાસૂત્રો-૧૦+૧	૨૮
નિશીથ, વ્યવહાર, બૃહલ્કલ્પ	
દશાશ્રુતરર્કધ અને જીતકલ્પ	૨૯
મહાનિશીથ	૩૦
આવશ્યક	૩૧ થી ૩૪
પિંડનિર્યુક્તિ, ઓઘનિર્યુક્તિ	૩૫
દશવૈકાલિક	૩૬
ઉત્તરાધ્યયન	૩૭ થી ૩૯
નંદીસૂત્ર	૪૦
અનુયોગદ્વાર	૪૧
કલ્પ (બારસા) સૂત્ર	૪૨